

The Project Gutenberg eBook of Juha, by Juhani Aho

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Juha

Author: Juhani Aho

Release date: January 1, 2004 [EBook #10863]

Most recently updated: December 23, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JUHA ***

Produced by Kuusankosken Kirjasto and Tapio Riikonen

JUHA

Kirj.

Juhani Aho

1911.

I.

Mies—pitkäselkä, rohdinpaita, virsujalka—hakkaa kaskea korkean vaaran rinteellä. Kun koivu kaatuu, alkaa toisen lehvistö jo tutista ja lastut lennellä. Hän kaataa niitä säarensä paksuisia kuin pajukkoa raivaten, selkäänsä oikaisematta.

Vaara, jonka rinnettä hän raataa, on rannattoman erämaan keskessä, jossa siellä täällä kohoo toisia samanlaisia vaaroja kuin mättäitä tulvehtivalla luhdalla. Kaikki muut vaarat ovat huippuunsa asti metsän peitossa, tätä vain on kaskettu, alhaalta ylöspäin nousten, päivänpuoleiselta rinteeltä, pyritty laelle, vaan ei päästy vielä puoliväliinkään. Päivi siinä kuitenkin jo on erämaan autiossa, pykälä aarniossa: vihertävä ruishalme, alempana ahoja ja vielä alempana notkon takana asutus juuripuolella pitkän niemen, jota kaitaiset vedet kiertävät pieninä järvinä, soikeina salmina ja koskina.

Se näkyy siihen, missä mies hakkaa. Hän levähtää, katsahtaa alas, näkee halmeensa, talonsa, niemen ja kosken. Hän heilauttaa kirvestään niinkuin iskeäkseen sen kanton, aikoen huoata, mutta upottaa sen taas uuteen puuhun ja alkaa huojua—pitkäselkä, rohdinpaita, virsujalka.

Kirves nousee ja laskee, irtautuu ja uppoo; kun puu parahtaa, toinen jo tutisee—ja niinkuin on työn tahti, niin on tekijän ajatusten kulku. Yhdet tulee, toiset menee, jatkuen siitä, mihin olivat päättyneet, päättyen siihen, mistä olivat alkaneet, aina sama vaikeus niistä päästä ja tulla niiden kanssa toimeen.

—Pitipähän taas epäsovussa erottaman—pitipähän taas sanottaman ne katkerat sanat. Että se saattoi sen sanoa, vaikka olikin totta—mutta että se saattoi sanoa: »Vanha kanttura, vääräsääri, väkäleuka!» Sillä minkä minä sille mahdan, minkä minä mahdan sille, mikä on minussa luonnon vika? Näithän sen ottaessasi, tiesithän sen minulle tullessasi, että vasemmukseni ontuu—vaan että saatoit sen minulle sanoa?

Hän jätti sittenkin hakkauksensa, laski kirveensä maahan ja istuutui.

—Olenhan minä jo vanha, enkähän minä näköäni milloinkaan ole kehunut. Mutta tarvitsiko nyt *siitä* hänen silmänsä välähtää niinkuin äkäisen, salavihaisen koiran. Ja jos nyt häntä hartioista vähän hyväilinkin, niin olisiko tarvinnut tiuskata: »Mene siitä kompuroimasta!»—ja sitä vaille, ettei kapustalla lyönyt. Enhän minä kuin lepyttääkseni, ettei enää juroteta—että sovitaan pois.—Onhan saanut minulta olla ... milloinka minä olen hänelle väkivaltaa tehnyt?

Kun joskus ennen sattui kiivaan sanansa sanomaan, niin kohta katui ja tuli sovinnolle.—Vaikka nyt vain olisi tullut ruokaa tuomaan, olisi se jo sillä ollut hyvä. Kun tulonsa kuulin, niin minä sille jo kauas näyttämään, etten *minä* sitä enää muista. Jos tuli tänä päivänä, niinkuin ennen muinoin tuli laulaen, niin että metsä edellään raikui, niin minä hänelle tästä mylvähdin niinkuin härkä, mörähdin kuin kontio merkiksi, etten *minä* sitä enää muista, elköönkä hänkään.

Hän tahtoi uskoa, että Marja vielä tulee. Lehto sihahti lämpimässä tuulesa, lepo viihdytti veriä. Jospa tuo nyt sanoikin. Lie sanonut sen vain kiivaudessaan, muusta jostakin myrtyneenä, ei minusta. Tuohon kahden koivun haarukkaan nostan hänet istumaan niinkuin pikkutyttönä ennen. Se siinä käenkukuntapuussa, minä häntä tästä kannon päästä kähköseksi haastan, metsänneidoksi, salojen sinitytöksi sanelen—sitä mielellään kuuntelee, vaikkei ole kuuntelevinaan, mutta kuitenkin karjanpolkuja kulkiessaan sitä itsekin itsestään laulaa. »Auta Juha,» sitten huutaa, »en pääse alas jos et auta!»—ja hento kaulaan kavahtaa ja kasken läpi itsensä kannattaa ja vasta sileälle aholle asetuttaa.

Ja näki Juha siinä kasken sisässä istuessaan, kädet työmekon helmassa polvien välissä, raukeasti katsellessaan kaatamansa kasken yli—näki Marjan, paljain päin, huivi niskaan valahtaneena, liikkumassa heidän ensimmäisessä yhteisessä kaskessaan pienellä kassaralla, Juhan takomalla, pienellä ja näppärällä, vastaksia ja kerppuja katkomassa, kun hän itse isoja puita kaataa rytyytteli. Ja tuli niin vielä monena vuonna kaskeen ilakoimaan, laulamaan nuorena emäntänä onnea ukkonsa kylvöksille, joita ei pouta koskaan kuivannut, ei halla pannut, ei ihmeeksikään, ja kyllä ties Juha miksi: että oli hänellä hallussaan metsän haltija, ties mistä lie kähköistä tullut, Karjalan kaunis, kaukaa vierasten vaarojen takaa.

Nyt ei enää tule, ei itseään oksalle nostata, ei aholle kannata, ei tule laulamaan, ei kassaromaan, ei enää edes ruokaakaan tuomaan. On tily vanhalle miehelle aamusta iltaan.

Ja kuitenkin Juha yhä kuunteli, kuunteli hakatessaan, silloinkin, kun lastu visan kyljestä vihaisimmin vinkui.—Huhusiko joku?—Hän teroitti kaatamiensa puiden yli kurkottavan silmänsä kasken alalaitaan, kavahti kivelle, jolla oli istunut. Ei siellä ollut ketään. Olisiko kuulunut alemmaa, jonne ei kuuntunut näkemään? Tuolta sen näkisi toisesta laidasta, oliko kuka tulossa. Sieltä näkee pihaan asti, tien ahoa, niittyä ja pellonpiennarta myöten pihaan asti. Jos ei niin monta monituista kertaa jo olisi turhaan mennyt odottamaan sitä, jota sieltä turhaan odotti, niin olisi mennyt nytkin. Mutta sen sijaan tarttui Juha taas kirveeseensä ja hakkasi—hakkasi niin, että jokaiselta kaatamaltaan puulta tuli lähemmäksi kasken alalaitaa, josta näki pihaan. Hakkasi vain reunimmaisat pikemmin joutuakseen. Puut parkaisivat kaatuessaan, niinkuin olisivat parkaisseet muutakin kuin omaa katkeamistaan.

Ei sieltä kuulunut ketään. Lehmät makasivat paisteessa aholla alempana. Järvellä kulki pari venhettä laiskasti soutuena. Kolmas souti jälempänä maanrannan varjossa, kuin väijyen toisia. Juha näki heti, että ne kaksi olivat Venäjän puolen venheitä, laukkusaksain, ja hän päätti niiden suunnasta, etteivät ne aikoneet nientä kiertää ja laskea sitä tietä koskiin, vaan päästäkseen niistä poiketa hänen rantaansa ja vedättää venheet kuormineen kannaksen poikki. Mahtavat tarvita hevosta. Pitäisikö lähteä? Vaan ottakoot itse haasta Marjan luvalla, kylläpä hän tietävät. Kolmas venhe näkyi olevan sysimiesten haapio.

Hän kääntyi, hakkasi taas yhden rintaman kaskensa ylälaitaan, ja sieltä taas toisen takaisin alalaitaan. Ei vielä näkynyt ketään. Ja miksikäs olisikaan? Taas tuli hän ylälaitaan. Mutta nyt tunsikin hän tarvitsevansa levätä ja istuutui äskeiselle kivelle, haarukkakoivun alle. Se *oli* mietittävä, oli ajateltava päähän asti, miten tämä kaikki oli käynyt niinkuin oli käynyt. Ei saanut Juha ajatuksiaan omiin ohjiinsa, ne kulkivat, mitä teitä itse tahtoivat.

—Ennen se aina toi ruokaa, olipa työpaikka kuinka kaukana tahansa. Toi paistinkalat, kantoi viilit leilissä ... nyt katsoo vanhaksi: »Sen kanttura, sen vääräsääri ... sen väkäleuka». Saattaahan olla, mutta milloinkaan minä olen häntä soimannut siitä, että oli köyhä, ettei ollut mitään, että hänelle talon laitoin, kasket kaadoin, rimmet raadoin.— Onko se nyt siinä, minkä *näköinen* mies on, tai minkä *ikäinen*, kunhan vain on mies? Eikö se ole siinä, mihin kykenee ja mitä saa aikaan? Eikö ole tuolla talo kylmään metsään tekemäni, paisteisella aukealla, vetten hengessä, koskien niemessä—tallit, aitat, saunat, navetat, hevonen ja viisi lehmää? Sanokoon Marja, kuka olisi toinen semmoiset rakentanut kerjäläistytölle, löytölapselle, vierasheimoiselle? Olisiko ollut parempi ollakseen orjana omassa maassaan, olisiko ollut parempi piikana vanhassa Karhulassa? Sanokoon! Ja mikä minulle siitä kiitokseksi? On kai ollut jo palkitsevinaan sillä, että olinhan hyvä silloin, kun et vielä ollut ikivanha ... kun et tuhkinut etkä puhkinut...

Juha jo katui. Miksi ma häntä syyttelen? Lapsihan tuo vielä silloin oli. Minun, vanhemman, olisi pitänyt tietää paremmin... Mutta kun kerrankaan iloitsisi siitä mistä minä—kun sanoisi: »Oletpa siihen taas korpea avannut, tulepa siitä taas huima huhta!» Mutta ei!—Hänen ajatuksensa seisoivat hetken.—Siinä se on, ettei meillä ole lasta! Siinähan se on. On itselläänkin sitä ikävä! Sentähden se on semmoinen kuin on. Ei ole lasta eikä enää saada! Sillä mitenkään sen saa, kun sitä ei tahdo...

Silloin kuului hakkausta kaskan alipäästä, niinkuin semmoisen, joka ei oikein osaa. Juha ponnahti pystyyn, mutta ei nähnyt muuta kuin huojahtelevia lehviä. Olisiko se Marja? Olisiko tuonut päivällisen ja alkanut kerppuja katkoa? On ehkä ollutkin siellä kuinka kauan, enkä ole huomannut?

Ei se ollut Marja. Oli Kaisa. Vaan jos on lähettänyt Kaisan edellään ja tulee itse eväitä tuomaan?—Ei ollut niinkään, tuossa oli ruuat.

Piika alkoi avata tuomaansa nyyttyä, mutta Juha sanoi menevänsä kotiin. Jääköön Kaisa tänne vielä kerppuja taittamaan. Ei tuntunut enää jaksavan hakata. Ja olihan lauantai, ja oli verkotkin laskettava.—»Taitan tuosta saunavastat.»—Mutta silloin hän taas näki näyn, näki Marjan nuorena emäntänä kerppuja taittamassa koivusta, jonka hän oli hänen eteensä kaatanut, Marjan, pää paljaana, huivi niskassa, solakkana, pitkänä, joustavana kuin solkikoivu. Ei ole ihmistä toista ihanampaa, vaikka olkoonkin ruskeasilmä, mustatukka, tummahipiä! Heittelee kerppulyhteitä pielekseen, että kahahtelevat haavan lehdet. Pistää kädet puuskaan, kiertää taakseen pänsä ja hymähtää: »On siinä, Juha, mitä lammasten talven pitkän pureksia!» Ja kun oli pieles tehty, niin vastat kainalossa lähdettiin kotiin ja astuttiin yhdessä halmeen halki ja yhdessä haasteltiin, että tuohon ensi vuoden kaski tehdään ja tuohon toinen ja jos eletään, ei hellitetä ennenkuin on koko vaara kierretty ja kuusikko lehdoksi muutettu eikä jätetty muuta kuin louhu ylimmälle laelle. Rikastutaan, laitetaan talo semmoinen, ettei kotitalo moinen, vaikka onkin pitäjän paras, vanha rikas—»laitetaan oikein sen suuren sukusi uhallakin», sanoi—niinkuin oli laitettukin. Ja edeltä kulki vastaksia heilutteli ja keinautti yli veräjän...

Ei silloinkaan sanonut: »Vanha kanttura, vääräsääri», jos lie ajatellutkin ... vaikkenhän minä nyt sen kummempi kuin silloinkaan, joka olen aina ollut tämmöinen kuin olen.

Ei nyt mikään entinen yhteinen mieltään ilahuta, ei mistään hyväksy, mistä minä. Vihassa aamulla töihinsä työntyy omasta aitastaan, kiukutellen illalla maata menee omaan aittaansa ja oven säpittää. Olisiko vietävä rovestin puheille, joka vihki ja toivoi onnea, käteen tarttuen? Lähtisikö? Mahtaisiko rovestikaan mitään luonnon lumoilta?

Ne olivat Juhan ainaisia ajatusten polkuja, joita astui ja tallusti, mihinkään pääsemättä; jotka aina veivät suohon ja hetteeseen niinkuin karjan urat salolla.

Tie vei ensin alaspäin ruishalmeen halki, sitten nuoren ahon reunaa, sitten vesakkoa, lasihihe vesiperäiseen painanteeseen, josta kuului kosken kohina ja näkyi hyppiviä kuohuja puitten lomitse. Katosi koski sakeamman viidan taa, tie nousi niitylle, niityltä pellolle ja siitä pihaan.

Marja oli tarhalla lypsämässä, oikaisihe katsomaan lehmän yli, kuka tuli solalla tarhan ja navetan välissä, painautui takaisin, ei virkkanut mitään, mutta ennätti pistää terävällä kylmällä katseella, raapaista suupieltensä katkeralla värähdyksellä kuin sahan hampaalla... Eipä ollut vielä saanut mieltänsä lauhtumaan. Vielä oli aamullisissa repaleissaankin, niinkuin aina niin kauan kuin oli sillä päällään. Ei ollut vielä katunut sanojaan. Oli kuin olisi ollut valmis niitä vielä kerran singauttamaan aidan yli. Mahtoi kai ajatella: tuossa se menee, vanha kanttura, vääräsääri. Ja Juhasta oli pihan yli tupaan astuessaan niinkuin häntä joka askeleella olisi nuolilla selkään ammuttu.

Hän otti ruokahuoneesta kannikan mukaansa ja lähti rantaan, kahmaisi nuottikodasta verkkoja kainaloonsa ja työnsi venheen vesille.

Nähdessään Juhan tulevan oli Marja tuntenut, että hänen olisi pitänyt sanoa jokin ystävällinen sana. Mutta se tarttui kurkkuun kuin kuiva, pettuinen pala. Ja sisu kirkui: tämmöistä tämä on ... eikä tämä

tästä enää muutu! Enkä minä voi sille mitään! Enkä minä jaksa olla toisin kuin olen! En, vaikka pitäisi minun muuten koskeen mennä! Enkä minä saa sille olluksi hyvänä, vaikka koirana sitä silmänsä kerjätköön.

Sillä minkä minä sille mahdan, että on minusta kuin kurnuttava sammakko ja minä itse samanlainen? —No, en sano, en sano vasta mitään, en suutani avaa! Mutta mikä käski hänen lähentelemään? Ja olisi tyytynyt siihen, että sai piikanaan pitää—miksi tarvitsi hänen minut pappilaan houkutellessa?

Hän lypsi mielensä kuohua maidon kuohuna raintaan polviensa välissä, kun kuuli äänen takanaan ja näki vieraan, pitkän, kähäräpartaisen miehen seisovan tarha-aidan nojassa ja sanovan iloisella, soinnahtavalla, miehekkäällä äänellä:

—Hei, tyttö, annetahanko talossa yösijaa, annetahanko kylän löylyä matkamiehelle?

II.

Kun Juha palasi verkkoja laskemasta, näki hän saunan lämminneen ja vedet kannetuiksi, ja olkikuvon oven edessä pystyssä lauteille vietäväksi. Ei oltu moniin aikoihin saunan lauteita oljitettu! Se on leppynyt! Se tietää, että se on mieluista minulle. On vastatkin tehnyt ja pannut vierekkäin porstuan penkille. On totta tosiaan sitonut ne minun tuomistani vastaksista. Toisen itselleen toisen minulle! Tulee ehkä itse saunottamaan eikä lähetäkään Kaisaa. Istutaan yhdessä illalliselle ... ei pane säppiin aittansa ovea.

Oli kuin uusi Juhalle hänen talonsa. Niinkuin olisi koko maailma rusottanut, niinkuin rusottaa äsken pimeä ja kylmä pirtti takkatulen liekkiin leimahtaessa: tuolla pirtit, porstua välissä, tuolla aitat, pienin, keskimäinen ja suurin, tuolla talli ja navetta ja lato, kuja välissä, ja tallin ja navetan aukossa tarha, jossa kellot kalahteli lehmäin märehtiessä, ja siisti pihamaa ja takana hongikkomäki! Enkö sittenkään olisi tuota turhaan Marjalle rakentanut? Jospa se sittenkään ei sitä viero, on ehkä siitä taas hyvilläänkin —koska on olkikupo ovella ja vastat porstuan penkillä. Ei nyt entisistä mitään ... kuka tässä aina voi kaikki sanansa punnita! Ja Juha oli aivan varma siitä, että kaikki taas oli hyvin, kun näki Marjan tulevan tuvasta, ei enää työryyryssään, vaan pyhävaatteissaan niinkuin vierasta vastaan. Ja eikö tulekin vastaan? On ensin aittaansa menossa, mutta pyörähtää rantapolulle ja rientää ihan rientämällä luo niinkuin olisi ihastunut, että jopahan tulit, Juha!

—Siellä on ne tervamiehet tuvassa sinua odottamassa, puhui Marja, hehku poskilla, silmissä puuhakkaan ilme,—mutta elä millään muotoa suostu heidän tuumiinsa! Niillä on jokin paha mielessä Karjalan miehiä vastaan.—Eikä ollut Marjan silmissä enää jälkeäkään siitä ilmeestä, mikä niissä äsken tarhalla oli ollut.

Tuvassa istui joitakin mustia, nokisia, tervaisia jätkiä, jotka kesäkaudet rantamaiden talonpojille sysiä ja tervoja polttivat mäntykankailta kahden puolen vedenjakajaa. Tuttuja miehiä Juhaan, jonka talosta kävivät leipävaransa noutamassa, talvikaudet pyyntimiehinä ja poronvarkaina aina Lapin rajoilla asti kierrellen: mitä lienevät olleen puolisissejä, mutta pyrkivät aina olemaan hyvissä väleissä Juhan kanssa. Jotakin heillä nyt lienee erikoista mielessä, koska istuvat alta kulmaina katsellen ja housunkauluksiaan kohottelevat ja jalkateriään lattiaan viputtavat...

Juha istahti ja odotti. Yksi heistä hivuttelihe ihan viereen, silmät kiiluen nokisesta naamasta.

—Nyt, isäntä, olisi karhu kierroksessa.

—Kultatalja semmoinen, ettei ikänä ennen, lisäsi toinen. Ja jokaisella täysi kukkaro povellaan ja venheet tavaraa puolillaan.

—Ei heitä ole kuin kolme ja meitä on kuusi.

Juha käsitti jo asian.

—Annetaan olla niiden karhujen. Kiertäkää heidät talvella, missä kiertänette, niin on kelikin parempi ajaaksenne, jos sattuisi pääsemään pesästään kaikkoon.

—Ei pääse! Köysi kinttuihin ja toinen ranteisiin!—huiskis niinkuin ruissäkit venheen pohjaan—venhe rannasta irti ja anna mennä! Kosken syy, ei sitä kukaan kysy.

—Rannalla rahojaan lukivat,—tuli kolmas puhumaan.—Olisi se apaja!

—Ei ryssästä väliä, puhui taas ensimmäinen. Jospa mekin heitä kerran verotettaisiin.

—Kerranko vain olette sen tehneet? virkkoi Juha.

—Ei milloinkaan niinkuin he! minkäs tekivät meille mennäkin talvena? Täysi riista-aitta meillä Repovaaran rinteellä. Sen puhdistivat niin, ettei jäänyt kuin yksi oravannahka ilkkumaan.

—Nämäkö, jarrutti Juha.

—Sitä ei tiedä nämäkö, vaan sen tietää, että sikäläisiä oltiin.

—Sieltä olivat nekin, jotka toissa köyriä Kiannalla polttivat ja hävittivät.

Marja oli tullut ja puuhannut pankon kulmassa.

—Yksi niistä kävi talossa ja pyysi saunaa ja yösijaa.

—Lupasitko? kysyi Juha.

—Eihän ole ennenkään kielletty. Ja kysyi viljaakin ostaakseen.

—Kuka se niistä oli? kysyi yksi miehistä. Oliko se iso ja pitkä?

—Pitkä tuo oli, sanoi Marja.

—Mustatukkainen ja kähäräpartainen?

—Niinkö lienee ollut.

—Pitänet varasi, alkoivat miehet taas innokkaasti, melkein kiihkeästi Juhalle. Kaupantekoon muka tullaan, talot, tavarat tarkastetaan, tänä vuonna ostetaan, ensi vuonna jo väkisin viedään. Kun on talo puhtaaksi pantu, se tulee lyödään, väki orjaksi otetaan—mitä ei talon kanssa polteta. Ei olisi ensi kerta.

—En usko heidän minun talolleni mitään tekevän. Rauha on heidän kanssaan meidän puolelta pidetty ja pidetään vastakin. Tehköt he ensiksi, minä en aloita enkä anna muillekaan lupaa. Mitä muualla tehnette, minun rannassani ei rauhan aikana matkamiestä ryöstetä niin kauan kuin tänne huuto kuulunee.

—Tehdään niin, ettet mitään kuule.

—Kyllä minä kuulen.

Juha sanoi sen semmoisella varmuudella, ett'ei siihen ollut sen enempää lisättävää. Miehet murjottivat, mutta Marjalta hän sai kiitollisen katseen.

—Ei olisi pitänyt tulla teiltä ollenkaan kysymään.

—Olisihan sen saanut tehdä niinkuin olisi tahtonut, mutta silloin ei olisi ollut enää taloon asiata.

—Kova onni sentään ... kyllä ne nyt pääsivät.

Ja korvallisinaan raapien lähtivät miehet.

—Eikö pitäisi vielä mennäksesi varoittamaan vieraita? ehätti Marja—jos vieläkin minkä tekevät.

—Ei ne enää, kun kerran tulivat kysymään.

—Vaana saattavat lähteä jälkeen ja rajan takana ryöstävät ja tappavat?

—Tehköt siellä, minkä tekevät. Eivätkä mahda heille mitään, kun kerran koskille pääsevät.

—Vaana mene kuitenkin varoittamaan.

—Oikeinhan sinä pyydät ... oikein koreasti—

—Oikein koreasti, niinkuin vain osaan.

—Ei niillä mitään hätää ... vaan saanhan mennä.

Siitä oli aikoja, kun Marja oli häneltä näin pyytänyt, näin hänelle ollut...

Hän nousi lähteäkseen, kun joku samassa kulki ikkunan ohitse.

—Siinä se nyt on, huudahti Marja.

—Kuka?

—Ka, se äskeinen mies.

Sisään tuli solakka, mustapartainen nuori mies, niin pitkä, että hänen täytyi taipua melkein kaksinkerroin matalassa ovelussa, ja kun oikaisi, pää orsia tavoitti. Hänellä oli käsivarrella kimppu säkkeitä.

—Hei, siinähan isäntä! puhui hän. Terve talohon! Et tainnut tietää tulevani, kun ortesi noin matalalle salvoit? Terveheksi!—hän pisti kättä Juhalle. Terveheksi!—hän pisti kättä Marjalle, reippaasti, iloisesti, ääni heleään sointuva, hampaat välähtelevän valkoiset hienon kähärässä parrassa, ruskeissa silmissä viekasta veitikkaa ja huolettoman ilon kiiltoa.

—Mistä on vieras matkalla? kysyi isäntä.

—Jos sinulle, isäntä, sanon, mistä olen matkalla, ympäri pyörähtämäni pitäisi. Kemit, Sunkut, Arkangelit, Aunukset, Turut, Torniot! Myöt sinä rukiita?

—Jospa noita jonkin verran möisikin, olisiko paljonkin tarvis?

—Saanet nuo säkit täyteen, jo riittää tällä kertaa.—Ja hän heitti säkit Juhan eteen, kääntyen Marjaa tarkastelemaan.

—Montako niitä on?

—Katso, katso!

—Nytkö ne olisi heti täytettävä?

—Hetä, hetä—hän tarkasteli yhä Marjaa—ja saanen hevosen, millä heidät rantaan rahtaan?

—Eivätkö nuo tuonvertaiset tätä matkaa menne kantamallakin?

—Täytä sinä sitten säkit, minä sill'aikaa mieheni noudan?

—Anna heidän olla venheillään, kyllä minä nämä apunasi kannan.

—Hyvä on!

Juha otti säkit ja lähti niitä täyttämään. Vieras oli Juhalle puhunut, Marjaa katsellut, huulet hymyssä, silmä elellen. Ei tiennyt Marja, mitä sen huuli hymyi, mitä silmä iloitsi, mutta hymysi itsekin hausalle vieraalle niinkuin vieraskin hänelle.

—Kuka sinä olet? Piikako?

—Siltäkö näytän?

—Äsken orjalta näytit lypsyryyssiäsi, vaan lienetkin tytär, vai miniäkö lienet?

—Emäntäkin lienen. Enkö emännäksi kelpaisikaan?

—Tuon?

—Senpä sen.

—Hän miehesi tuo—?

—On.

—Sinun?

—Minun, minun! Mikä siinä on, että sitä kysyt?

Vieras heilautti kättään.

—Hui hai, on sinulle liian vanha. Olet liian kaunis ja korea omaksensa, äijä rähjän.

—Äijä rähjänpö? Sano sitten, kun näet, minkälaisen säkin selässään kantaa.

—Vääräsäären, väkäleuan!—Vaan sinut olen nähnyt, kun tarkemmin katselen. Lienet se—ja se olet—se on pää, se ryhti—vaan oli hiuksesi silloin hajallaan.

—Minunko? milloinka?

—Toissa, kolmanna kesänä. Rannassa seisoi tuolla kosken poukamassa ja tukkaasi suit—ilkoisen alasti—minä venheessä alas viiletin?

—Sinäkö se olit?

—Jos sain purteni pysähtymään, mukaani otin.

—Otit?

—Otin. Maihin tulin, käden toisen kainalosi alle kietaisin, toisella jalat maasta nostin ... niin tyttö helposti maasta nousee, sen kun silloin aina on pakko kätensä kaulaan kietaista—ja purteni pohjaan heitin!

—Noin vain keikahutit?—Kehuja olet, kuka lienetkin.

—Et tiedä, emäntä nuori, kuka olen?

—Ei naama nimeä sano.

—Et ole kuullut puhuttavan Uhtuan Shemeikasta?

Hän ojensihe, suoristihe, pani kätensä rinnalle ristiin—ei sulkenut tietä Marjan mennä, satoi hänet silmillään siihen, missä hän seisoi, käsi pankon patsaassa.

—Uhtuan Shemeikka? sanoi Marja viivytellen.

—Olet kuullut puhuttavan?

—Se Karjalan kuulu? pääsi Marjalta.

—Se!

—Hilapan poika?

—Sen!

Juha kuului huutavan ulkoa.

—Mitäpähän äijä siellä pakisee?

—Sinua säkin suuta pitämään huutaa.

Shemeikka pyörähti, heilautti kättään ja meni.

Niitäkö se oli? Shemeikkoja! Karjalan suurinta kauppiassukua, metsänkävijää, karhunkaatajaa, poron- ja hirvenhiihtäjäsukua, monen maan mainiota rikasta. Jo pienenä tyttönä, Juhan kotona ollessa, oli Marja kuullut heistä puhuttavan, pelätyistä, vihatuista, kirotuista, talojen polttajista, naisen ryöstäjistä... Vai ei muuta kuin otti vain, mutta ei saanut pysähtymään venhettään?—Marja teki tuvassaan jotakin, tietämättään mitä, riensi ovelle, palasi takaisin, vilkaisi ikkunasta, näki, kuinka Shemeikka koetti vääntää säkkiä selkäänsä, mutta horjahti istualleen aitan rappusille. Eipä kestänytään selkä, vaikka on pitkä. Juha otti selkäänsä sekä hänen säkkinsä että omansa, toisen toiselle olalle. Marjalta pääsi lyhyt, ilkuva naurun rähäys. Tarvitsiko sen häntä minulle halventaa? »Väkäleuka...? vääräsääri?» Mutta ilman sitä vääräsäärtä olisit sinä, lenkojalka, tällä hetkellä koskessa, sen sijaan että se nyt sinun säkkejäsi kantaa. Kehtaat siinä vielä viheltää, hävytön, ja vitsalla säkkiin lyödä! Elä luule, että minä *sinua* katselen! En päly perääsi!—ja Marja vetihe pois ikkunasta. Mokomalle vielä kylynkin lämmitin.

Mutta kun miehet olivat menneet ohi ikkunain, riensi hän kuitenkin ulos ja ehti näkemään, kuinka nuori mies keveässä hypyssä keikahti veräjän yli. Seisoi piikakin solalla sitä katsellen, kerpputaakka selässä:

—Katso hurjaa, kun meni kuin korentona aidan yli. Kuka se oli?

—Uhtuan Shemeikka sanoi olevansa.

—Kerran tuonkin sai nähdä ... vaikkakin vain selältä.

—Juokse jäljestä, niin saat nähdä hänen naamansakin!

—Joko se meni myötyrinään?

—En tiedä, ei tuo ainakaan hyvästiään heittänyt. Vaan ilman meidän isäntää olisi koskessa se komea

mies ja tavarat toisten takana.

Hetken päästä kuuluivat miehet tulevan takaisin, äänekkäästi haastellen, hyvällä tuulella, Shemeikalla selässään laukku, jonka vei tupaan.

—Eikö se mennytkään? kysyi Marja.

—Toiset menivät, mutta tämä vielä jäi.

—Mitä varten se jäi? Mahtoi mennä hänkin.

—Elä ole milläsikään. Se on hyvä mies. Sen täytyi jäädä tähän vielä huomeneen uusia kaupparenkejään odottamaan, sanoi. Ne tässä yhtyy ja tästä eroo toiset toisille reiteille, koskien alla. Ehkä laittavat vakituksen majapaikkansa tähän meille, ja minä sanoin: laittakaa vain. Kuule, se pitää kylvettä ja syöttää ja tehdä aittaansa tila. Sitä pitää kohdella kuin pappia.

—Minkähän tähden tuota niin pitää, roikaletta?

—Maksoi hyvän hinnan, ei kopeekkaa tinkinyt niinkuin muut Venäjän miehet. On hupaisa ja mukava. Ryyppynkin vaivoistani vielä antoi.

—Oliko makeata?

—Jotta oliko? Oli se—mitä lie ollut ulkomaan makeata—soutaa suonissani kuin mahla kevätkoivussa.

—Ettäkö on, niinkuin luontosi lehteä tekisi?

Juhalta pääsi hyvän mielen nauru ja Marjalta myös.

—Sauna on kyllä valmis, jos ette liene muuta vailla.

—Marja, sinun pitää itsesi tulla löylyä lyömään.

—Käypi kai se Kaisaltakin yhtä hyvin kuin minulta.

—Elähän nyt,—itsesi sinun pitää, emännän, olla saunoittamassa. Kuulehan! Elähän mene—ei olla enää nyrpeitä... Häh?

Hän uskalsi kämmenellään koskettaa Marjaa kylkeen. Eikä Marja nyt äsähännytään vastaan, oli niinkuin ei olisi ollut tietävinään, heilahuttihe hiukan. Mutta Juhasta oli niinkuin ei olisi ollut maata jalkainsa alla.

—Saunaan, vieras! huusi hän pirttiin, josta Shemeikka samassa tuli.

Marja oli pyörähtänyt aittain edestä rantaan, puolijuoksua.

—Sinulla on komea emäntä, sanoi Shemeikka hänen jälkeensä katsoen. On jalan nousu joustava kuin rekivetovarsan.

—On sillä jalan nousu!

—Onko muutenkin mieluisenne?

—On mieluinen, on yli kaiken mieluinen. Entäpä sinun emäntäsi?

—Ei ole minulla vielä omituista.

—Vai ei? Ottaaksesi pitäisi.—Oli hien hyvää se viinasi! sanoi Juha näppiä lyöden.

—Tahdotko vielä?

—Ei nyt, ei nyt ... vaan jos sitten taas saunan päälle. Ei ole minulla tarjota koin vähän kitkerätä patakukkoa. Annat omaasi sitten vähän emännänkin maistaa, suhahti hän, vierastaan kylkeen nykäisten. Jos on muitakin makeita laukussasi, katsotaan sitten niitäkin. On nuori ihminen makeihin perso.

—On makehia, on korehia!

Juha tepasteli ja hypäkehteli eikä tiennyt, miten hyvän mielensä ilmaista... Tuli toki tämä vieras parhaaseen aikaan. Ilman sitä olisi viikko vielä murjotettu ja tiesi, olisiko sittenkään sopua tullut. Vaan niin pian kuin sille tulee mieluinen vieras, aina mieli keikahtaa.

—Heitä tänne pihaan ryysysi. Minäkin heitän.

—Säilynee kai laukkuni tuvassa?

—Säilyy se! Vaikka olisi kaikki Karjalan rikkaus laukussasi.

—Ei ole, ei ole, vähän mitä kamaa, räämää...

—Ei meille varkaat tule. Ei meillä ryöstetä miestä niin kaukana kuin huuto pihaan kuuluu. Ei tule rosvo Juhan taloon. Ja jos tulisi, niin torjuttaisiin! Luvan kysyvät, ennenkuin ottavat. Mennään nyt! Semmoinen on Juha!

Shemeikka löi olkapäille isäntää saunalle laskeuduttaessa.

—Semmoinen on! Topra mies! Äijä maailman paras!

Juha nauraa hekotti ja meni edeltä saunaan.

Marja oli selin kodassa, kun miehet tulivat.

—Hei, emäntä! huusi Shemeikka ilki alastonna ohi mennessään. Mutta Marja ei kääntänyt päätänsä. Vasta kun kuuli heidän olevan lauteilla, livahdi hän ovesta hautomaan vastoja.

—Oletpa sinä sokea poika, puhui Juha. Selkä kuin huojuhongan, sääriluut hienot kuin hirven, reisi kuin rekivedon—hätäkö niillä tuommoisilla aidan yli? Minun ovat nämä längellä vähän, kun liian nuorena reikätuolissa seisottivat, mutta kyllä näillä pääsee.

—Tuoss' on, sanoi Marja vastoja kurottaen.

—Anna tänne vain eläkä tyhjää ujostele.—Katso sinäkin noita sen käsivarsia—ei ole niillä aurankurjessa kiikuttu—ka, kun putosi!

—No niin—tuoss' on!

Marja otti vastat lattialta ja ojensi Juhalle toisen, samalla kun heittämällä heitti toisen hänen ohitsensa Shemeikan syliin.

—Ai! huudahti Shemeikka.

—Voi, sattuiiko?

—Sattui

—Mihinkä? hihitti Juha.

—Mihin lienee.

Juha, jonka päähän löyly ja hyvä mieli ja juomansa yhä vain kihosi, nauroi ja sai Shemeikankin nauramaan. Mutta Marja oli äyskäisevinään:

—Sen kelvottomat!

—Nyt löylyä! huusi Shemeikka. Nyt löylyä, sokea emäntä!

—Vieläkö?

—Jo riittää!

Marja löi vielä, kerta kiellon päälle, vetäytyi sitten porstuaan, kuuli sinne kaikki, mitä miehet saunassa haastoivat vastainsa lätkinän lomassa.

—Annahan, kun minä kylvetän, puhui Juha. Rupea tuohon pitkäksesi. Löipä tiukan löylyn. Oikein rakkaasta kädestä. Kyllä se kitkan kiukaasta irti saa, kun vain tahtoo. On se, on se ... en olisi luullut, että minä vanha ja vähän vaivainen saisin semmoisen nuoren ja pulskan.

—Ettehän te mikä vaivainen ole?

—Onnunhan minä vähän, kun karhu puri sääreen. Tuoss' on vielä hampaitten arvet, ja siitä on jänne poikki. Ei se kulkua haittaa. Eikä sitä paljon huomaakaan kuin säiden edellä.

—Ei vieras huomaa mitään.

—En olisi häntä ehkä muuten saanutkaan—Juha oli alentavinaan ääntään ja luuli puhuvansa kuiskaten—käännäs vähän kylkeäsi ... en olisi ehkä muuten saanutkaan, vaan kun itse kasvatin pikkutyttöä itselleni, ihan kätkyestä, soudattelin kuin paras lapsenpiika—sen äiti tuli meille sinne vanhaan Karhulaan nälkävuonna ja teki sen meillä ja kuoli—niin kun kasvattelin siinä ja ihmiseksi opastelin, lukemaankin ja rippikouluun, niin siinä sitten otin, kun ei ollut muitakaan ottajia, vaikka olikin äitini ja koko suku vastaan, kun oli köyhä ja on venakko.

—Venakko?

Vasta lakkasi lätkimästä.

—Teidän heimoanne. Sieltäpäin sen äiti sanoi olevansa, vaan ei ole sen tarkempia tietoja; orjatyttö mikä lienee ollut, joku pakenija pahoja pitäjiään; siellähän kuuluvat isännät tekevän piikatytöilleen, mitä tahtovat. Lieneekö niin, en tiedä.

—Ropsikaa vielä vähän jalkopohjiakin.

—Vaan vähät minä suvustaan, kuuli Marja miehensä jatkavan—sama juttu, minkä aina vierailleen kertoi, kun vähänkään viinaa nokkaansa sai, hupakko.—Ei hän minusta silti ole tämän puolen tyttöjä huonompi. Olisi minulle äiti rikkaitaan tyrkytellyt, ja olisin minä heitä ehkä saanutkin, aina on valmiiseen taloon tulijoita...

—Pitäisi suunsa! tiuskaisi Marja itseksensä.

—Siitä sitä anoppinsa nyt vihaa, että minä hänet tähän otin. Heitäkse välistä maammo käydessään niin pahaksi, että on ollut kesken viikon kotiinsa kyydittävä. Vaan hyvän kurin se sille aikanaan antoi ja opetti töihin. Nyt sitäkin kiukuttelee: »Jos tuon tiesin, että hänestä mieron kantamasta itselleni miniää kasvatin, en neuvonut rihmaa neulan silmään pistämään.» Vaan mitä ma juuri sanoinkaan? Käännyhän mahallesi, niin sivellään toistakin puolta.

—Jo riittää, sanoi Shemeikka—Sitä sanoitte, ettette välittänyt rikkaista, vaikka olisi ollut tarjolla.

—Niinpä niin—Shemeikka kuului laskeutuvan lauteilta ja istuutuvan alemmaksi. Juha puhui yhä ylhäältä, nyt itseään hutkien.—niinpä niin, vaan minua he kaikki muut kylmäisivät, en katsonut päin, en perin, tämä oli mennyt kuin veriin. Tuohon Marjaan se vain luonto veti.

—Niinkuin se tikanpoikaa puuhun vetää? kuului Shemeikka hyrähtävän.

—Ai, kun se osaa olla hyvä ja herttainen, kun vain tahtoo, rakas ja reppoisa kuin tällöinen kesäinen vasta.

Shemeikka rähäytti lyhyen rivon naurun. Marjan olisi tehnyt mieli iskeä halolla oveen.

—Vaan saattaa se olla kiukkuinenkin—onko se siellä porstuassa, katsopas?

Marja ehti parahiksi painautua oven suojaan, kun Shemeikka sitä raotti.

—Ei näy enää olevan.

—Lyö sitten sinä löylyä, vieras, vuorostasi.

—Tulenko pehmittelemäänkin?

—Suorihan siinä omia sorkkiasi. Mitä minä taas pääsinkään puhumasta?

—Jotta osaa emäntä olla kiukkuinenkin.

—Ka niin, vaan vähätpä siitä. On vähän herkkä veriltään, milloin ylen murheellinen, milloin naureskelee, lauleskelee, päivät päästään visertelee. On kuin metsän elävä eloisa, ei päivin lepää, ei yökausiin unta saa, vaan toisin ajoin ei vuoteesta nouse, ja jos nousee, liikkuu kuin näkijä.

Nyt Juha kylpi, oli vähän aikaa vaiti, mutta jatkoi taas:

—Tämä sauna on meidän yhdessä tekemämme. Tässä oli minulla kaski silloin, sen laitaan tämän salvoin. Minä täällä kesäkaudet kaskia viljelin ja kalaa pyysin. Kotitalosta ei minulle joudatettu muuta apumiestä kuin tuo Marja. »Ota matkaasi tuo mieron venakko, sielläpähän on lähempänä kotimaataan», sanoivat. Yhdessä me kerran kesässä tänne kotikylästä suuret selät soudettiin. En puhunut silloin vielä mitään, vaikka jo panikin mielessäni, että tuosta sen vielä oman itselleni kasvatat. Minä veistelin, Marja sammalta nyhti ja saumoihin latoi. Tupaakin yhdessä tehtiin monena kesänä. Se jos tahtoo, osaa kirvestäkin käyttää. Vaikka oli silloin jo aikaihminen, en häntä sormellani koskenut. Oltiin niinkuin veli

ja sisar vihille asti ja vielä vähän jälkeenkäin.—Heitäs, veli pyhä, sankollinen selkääni. Soh, hyvä, hyvä...

—Onko teillä lapsia? kysyi Shemeikka sen tehtyään.

Oli kuin olisi Juha jostakin herännyt. Mitä hän tässä oikein? Kuka se oli tuo, jolle hän oli puhunut Marjasta? Mitä lieneekään puhunut?

—Ei ole, vastasi hän lyhyesti eikä sen siitään jatkanut.

Mutta Marjaa suututti ja hävetti. Semmoinen narri ja höperö! Tarvitsiko hänen saattaa itsensä ja minut vieraan naurettavaksi. Jos itsestään haastoikin, tarvitsiko hänen minusta?

Kun kuuli miesten valelevan itseään, pujahti hän ulos kodan seinämälle. Tuskin oli ehtinyt ulos, kun Shemeikka tuli ja alkoi häntä huomaamatta hiljalleen astella pihaan, ruskea iho illan viileydessä höyryten—pitkä, solakka, sopusuhtainen—eikä Marja saanut hänestä silmiään ennenkuin Juha työntyivät ovesta kumarana, pitkäselkäisenä, lyhytsäärisenä, jälleen rientäessään tavallista enemmän ontuen. Juha saavutti nuoren miehen ennenkuin olivat pihassa. Astuivat rinnan, hirvi toinen, toinen juhta... Ja heitä katsellessaan pääsi Marjalta saunaan riisuutuessaan hillitön, räikeä nauru; ei tiennyt itsekään, mikä nauratti, mutta häntä nauratti vielä saunassakin, kun pieksi itseään vastalla, niin että ihoa kirveli.

Kun hän tuli ulos ja nousi pihaan, istui Juha alasti tuvan rappusilla, paita sylissä. Hän myhähteli siitä Marjaa vastaan.

—Joko sinäkin kylvit, mahdoit huutaa, niin tulit löylyä lyömään.

Jos olisi Marja tehnyt niinkuin mielensä, olisi lyönyt.

—Panisit paidan yllesi, etkä tuossa alasti roikottelisi! sähähti hän ohi astuen.

—Kah, annahan kun viillytteleime.

Mutta porstuassa Marja kääntyi ja virkkoi ystävällisemmin:

—Kyllä täällä on jo ruokakin sinulle ja vieraalle.

Kun Marja tuli tupaan, istui Shemeikka siellä, hopeapullo ja pieni hopeapikari pöydän nurkalla, avattu laukku edessään lattialla. Hän oli pukeutunut puhtoihiinsa, valkoisiin alusvaatteisiinsa, paita kuin silkkiä, kirjaeltu kaulalta ja olkapäiltä punaisella ja heleän sinisellä, hempeä kuin naisen paita.

—Eikö emäntäkin halua maistaa vieraan tarjousta? kysyi hän.

—Mitä se on? Viinaako?

Juha astui juuri silloin sisään hurstisessa paidassa, karvaisin, paljain säärin.

—Ei ole viinaa, sanoi hän,—lienee hänessä sitäkin, mutta on hänessä jotakin muutakin ihmeellistä makua, mitähän lie. Kyllä sen kestää naisenkin suu.

—En minä tarjoisikaan semmoista, jota ei suu kestäisi.

Ja Shemeikka ojensi Marjalle pienen hopeapikarin, katsoi koko ajan häneen, kun hän hitaasti sillä huuliansa kostutti, katsoi häneen, kun hän uudesta kehoituksesta uudelleen maistoi, katsoi vielä, kun otti takaisin pikarin ja tyhjensi sen, minkä Marja oli jättänyt—ja Marja katsoi häneen, huulet pikarissa, silmät Shemeikassa, he molemmat ikäänkuin toinen toistaan tunnustellen.

—Hyvääpä oli, suuret kiitokset, sanoi Marja.

Mutta Shemeikka ei sittenkään lakannut katsomasta Marjaa.

—Totta on, mitä isäntä sanoi.

—Mitä se sanoi? kysyi Marja.

—Ei suotta omaansa kehunut. Vaan jos olisi hän minun tuo, mikä on sinun, silkkihin hänet sitoisin. Katsomme hänelle korean kaulaan, isäntä?

—Katsotaan, katsotaan, innostui Juha, hyvillään, kun ei nyt näyttänyt vastaan panevan, vaikei muuten mikään lahja kelvannut.

Shemeikka jo upotti kätensä laukkuun, ja kun nosti, hulmusi hyppysissä silkkiä, kellanpunainen,

kukkaniekka, kahahti, levähti ja lennähti Marjan silmille.

—Onpa se, onpa se! ihasteli Juha.

—Mitä tuo maksanee? vavahti Marjan ääni, huivia levitellessä.

—Elä hintoja kysele, sanoi Juha.

—Kyllä niistä sovitaan, sanoi Shemeikka.

—Ettäkö ostaisit minulle—tämän?

Juhalta kysyi, Shemeikkaan katsoi.

—Se sen sinulle hellästä sydäimestään antaa, vakuutti Shemeikka.

—Päähänkö tämä pannaan vai kaulaan?

—Kaulahan, sanoi Shemeikka,—nousi, otti Marjalta huivin, sen hänen hartioilleen heitti, suori selältä, rinnalta silitti, käskei pitämään pielistä, että pysyisi, ja pyöräytti ympäri ja työnsi menemään Juhan eteen.

—Nyt se on omasi niinkuin ollakin pitää!

—Onpa se, onpa...

Ja Juha hyrähti ja naurahti, pyörähteli, tepasteli, pidättelihe, mutta kohta taas uudelleen hyrähti. Ja Shemeikka hyrähteli mukana matkien, Marjan kanssa silmät silmissä sitä nauraen.

—Se vielä solkea puuttuu.

—Anna solkikin, anna solkikin, jos on! kehoitti Juha.

—Onhan minulla jo solki, sanoi Marja.

—Vaskinenko—vai? kysyi Shemeikka.

—Jospahan minulla kultaisia.

—Vaski palttinan pitäjä, kulta silkkisen sitoja.

—Kultako? päivitteli Marja.

Juha näki, että sen teki sitä mieli. Teki kerran jotakin Marjankin mieli! Vaikka maksaisi hevosen hinnan, saakoon, mitä haluaa.

—Näytä solkiasi, näytä!

Taas sukeltaa Shemeikan käsi laukkuun, nostaa sieltä mytyn, silkkikankaaseen käärityn, monilla nauhoilla solmitun, aukoilee, päästelee pitkin, taitavin, solakoin sormin, siteet suuhunsa keräten—kehittyä käsiin rasia täynnä yhä hienompaan silkkiin käärittyjä kapineita, monennäköisiä, monenkokoisia, ne pöydälle latelee, taas takaisin panee—helähtävät hopeaa, kulahtavat kultaa—yhden viimein jättää, auki käärii, peukalon ja etusormen välissä riiputtelee rintasolkea kullankarvallista, helmiä välkkävää, ketjut siitä kahden puolen riippuen—jota kaikkea Marja henkeään pidätellen katselee.

—Täss' on, tämä sopinee.

—Elä, elä!—en minä semmoista!

—Ota vain—ota vain!

—Mitä hirveitä maksaneekaan?

—Maksoi, mitä maksoi sanoi Juha.

—Et tuota raatsi!

—Ettenkö raatsi!

Ja Juha pyörähti ulos ja pihan yli aittaansa.

—Näytähän, sanoi Marja ja tempasi soljen ja koetti sovittaa sitä kaulansa alle.

—Anna, kun minä panen, sanoi Shemeikka.

—Minkätähden sinä?

—On meillä tapa semmoinen: sen on pantava, ken on antaja.

—Sinäkö sen annatkin?

—Saathan odottaa ukkoa panemaan—jos luulet paremmin osaavan.

—Ei se—vaan en minä kuitenkaan vento vieraan antimia ota, sanoi Marja kuin hädissään.

—Vento vieraanko?—kun oman heimosi miehen!

—Mistä minä tiedän, mitä heimoa olen.

—Mutta minä tiedän ja—näen.

—Mitäpä nähnet?

—Näen, mitä näen—ja hiukan peräytyen mittasi Shemeikka häntä kiireestä kantaan—Karjalan kaunihiin kuusen, kukkalatva kuusen, kun hänet vielä kukkasellakin koristettanee.

Jo kiinnitteli Shemeikka solkeansa Marjan rintaan, työnsi vasemman käden huivin alle ja sitä kohotti, pisti toisella kädellä neulan päältä läpi ja alta uudestaan esiin, napsahutti hakaan—hitaasti kävi, mutta hyvä tuli, pyörähytti hartioista, suori takaa, oikaisi taas, kun oli mennyt vähän vinoon. Marja oli kuin selin sylissä, olisi tahtonut mennä, mutta ei kuitenkaan mennyt—rinta nousi, silmä hulmusi ihastusta, ujustusta, hyvää mieltä ja häpeämistä.

—Nyt on hyvä—kyllä se nyt jo pysyy.

Shemeikka pyöräytti hänet uudelleen päin, loittoni, läheni ja tepasteli ympäri, Juhan liikkeitä matkien:

—Nyt se on omansa niinkuin ollakin pitää—on se—on se! onpa—onpa!—ja hyräkehteli niinkuin oli Juha äsken, ja Marjalta purskahti räikeä nauru ja Shemeikalta samanlainen vastaan.

Yhtäkkiä, nopeasti kuin kissa, oli Shemeikka kahden käden Marjan ranteissa kiinni.

—On tapa toinenkin meidän maassa!

—Mikä tapa?

Marja *tahtoo* katsoa häntä rohkeasti silmiin ja katsoo uhallakin, pelkäämättä, väistämättä, mutta kasvot pingoitettuina ja otsakin kuumana kihisten.

—Mikä tapa?

Shemeikan kasvot ovat häntä niin lähellä, että hämärtää.

—On kihlasoljesta sulholle suutelon palkka.

—Se tulee!

Hän *kuiskasi* sen. Juha kuului tulevan, kaksi askelta, toinen raskaampi kuin toinen, porstuan lotisevalla lattialla.

Shemeikka päästi, lennätti Marjan ovea kohti Juhaa vastaan.

—Nyt se on omansa niinkuin ollakin pitää! Siin' on silkkineen, solkineen! Katso, eikö ole korea omasi?

—On se, on se—onpa, onpa.

Aivan niinkuin Shemeikka äsken oli matkinut!—tepasteli, pyörähteli. Ja Marja ja Shemeikka räjähtivät siitä yhdessä uuteen nauruun juuri kuin äsken.

Mutta Juha pudotti—vähän kuin kehaisten—kourallisen hopeita pöytään.

—Siin' on silkistä ja soljista. En kysy hintaa—ota, mitä maksanee!

Shemeikka otti pienimmän rahan, heitti sen ilmaan, näpsähytti sormiaan, otti kiinni ja solahutti taskuunsa.

—Senkö sinä vain otatkin?

—Siinäkin on jo liikaa.

—Vaan miksikä sinä minulle lahjaa teet?

—Että saisit sinäkin minulle vastalahjan tehdä.

—Vaan jospa se on sen jo tehnytkin! lennätti Marja.

—Minkä—ka, niin!

Jospa se todellakin oli ne arvannut—tervanpolttajain aikeet ja tahtoi näin kautta rantain palkita. Olipa siinä oikea mies, olipa oikea kunnan mies! Eikä Juha ollut ennen monesti vierasta niin lämpimin sydämin pöytään kutsunut kuin Shemeikan nyt odottavalle aterialle, johon Marja, korea huivi harteilla ja solki rinnassa välkkäen, ja hyvän mielen hymy huulilla, kantoi yhä uusia hyviä, tuvasta ruoka-aittaaan ja aitasta tupaan keikkuen.

Syötiin ja syötyä vielä maisteltiin Shemeikan makeata. Ja juteltiin kolmisin. Ei näyttänyt Shemeikka olevan näkevinään Marjaa, välistä häneen vain veltosti katsahti, penkillä kenallaan istuessaan seinään nojaten, jalat oikaistuina ulos lattialle solakkoina, suorina, levossa jänneet ja lihakset hyvin kylvettyä, kyllin syötyä—kädet ristissä rinnan päällä ja välistä oieten hopeapikaria kohti. Istui niin ja kertoi matkoistaan, retkistään merillä ja mailla ja missäpäähän lieneekään kuljeskellut vieraisissa valtakunnissa ja kaukaisissa kaupungeissa—ja kehuskeli hiukan itseään ja kauppojaan ja tekojaan ja sai Juhan tuon tuostakin sanomaan: »Elähän—vai niin—no, jotakin lienee!» Mutta sitten häntä näytti raukaisevan ja haukotutti, ja hän kysyi, saunaanko saisi mennä levähtämään vaiko tähän tuvan penkille oikaista selkensä. Huomenna olisi taas taipaleelle lähtö.

—Olisi aitassa sija, sanoi Marja. Vie, Juha, vieras levolle.

Juha lähti edeltä näyttämään tietä. Shemeikka meni mukana, mutta kääntyi porstuassa takaisin tupaan.

—Jäikö mitä vieraalta? kysyi Marja.

—Koko laukkuhan jäi.

—Eipä vähän jäänytään, kun koko laukku.

Shemeikka nosti sen olalleen toisesta viilekkeestä, Marjan auttaessa toisesta. Oli vasen käsi viilekkeessä, oikea oli vapaa.

—Jäikö mitä vielä?

—Lakki jäi.

Marja otti sen penkiltä ja toi. Silloin Shemeikka kahmaisi kainaloonsa Marjan ja painoi rintaansa pään ja piti sitä siinä hetken. Päästi sitten, niinkuin ei mitään olisi tapahtunut, ei virkkanut mitään ja meni. Eikä Marjakaan saanut mitään virketyksi. Jäi vain siihen kädessään Shemeikan lakki. Juha ilmaantui oveen. Marja heitti lakin hänelle ja aikoi ulos.

—Vie lakkinsa vieraalle.

Vaan Juha seisoi ovesta, sulki tien, suu ja silmät hymyssä.

—Mitä tahdot? Marja melkein tiuskaisi, silmä kylmänä ja terävänä kuin puukon kärki.

—Tu-tulin juotavata, sammalsi Juha.

—Johan siellä on.

—Niinpä, vaan mi-minullepa ... söin suolaista...

—Tuoss' on!

Marja sysäsi hänelle pöydältä sinukkatuopin. Juha aikoi sanoa jotakin. Ei saanut sanotuksi, vaan sen sijaan ryyppäsi tuopista sinukkata. Vasta sitten hän uskalsi.

—Mi-minnekä si-sinä menet maata, kun—?

—Kun mitä?

—Kun vuoteesi vieraalle annoit.

—Saunaan, tiuskaisi Marja

—Olisi ehkä viileämpi maataksesi mi-minun aitassani...? Minä vaikka menen tallin ylisille.

Marja meni ulos. Näkyi menevän niinkuin olisi taas ollut vihassa jostakin. Näkyi menevän saunaan. Ja Juha meni tuoppeineen omaan aittaansa.

III.

On jo iso päivä, kun Shemeikka herää aitassaan. Selällään maaten, kädet niskan takana hän tarkastelee yösjäänsä... Naisen aitta, lienee itsensä emännän. On olevinaan parhaita taloja tämä, mutta eivät isot ainakaan emännän kätököt. Kaksi sarkaista talvihametta ja yhtä monta kesäistä kotikutoista, yksi ainoa palttinapaita, muut piikkoo. Kimppu harmaita sukkiä orrella riippumassa. Eipä ihme, että huikenivat silmänsä silkkihuiviin ja solkeen, äijän niinkuin hänen naisensakin. Suotta taisin tehdä kalliin lahjan, olisivat talonsa myyneet, jos en vähemmästä antanut. Vaan eipä Uhtuan Shemeikka ensi kertaa lahjaa naiselle antane. Eivät mahtuisi tämän aitan orsille kaikki silkit, jotka on annettu. Onhan hyvä, että on ystäviä tämänkin tien varressa... Se on sokea nainen, aivan unia itsestään näytti...

Yhtäkkiä kuului, niinkuin silloin, kun vikla lentoon lähtien ääneensä remahtaa, kuului lauladus, tarhalta alkaen ja sieltä pihan yli tupaan tuoden ja taas tarhalle ja sieltä takaisin—oli Shemeikka kuullut heidän, naisien laulavan, vaan ei milloinkaan niin syvästä rinnasta, ei niin selvästi ja helposti kurkusta kumpuavan. Oli, kuin olisi ollut laulajassa iloa ja riemua niin, ettei itseensä enää mahtunut. Heidän laulustaan aina kuulee, mitä eivät muuten anna tietää. Vaan eipä ole monesti sattunut mikä eilen: ei edes huudahtanut, vaikka lyövänsä pelkäsinkin... Antoi heti paikalla itsensä morsiameksi pukea. Vapisi, vaikka koetti olla. Olisi se pian saatavissa, kun vain viitsisi. Vaan johan sinun sukuasi, Shemeikka, yhden miehen osaksi juoksentelee vierasten talojen tanhuvilla, mikäpä omillasikin. Ei aavisteta, isät, kenen poikia polvillaan keikutellaan. Olisiko hänellekin, hyvälle miehelle, tässä se ilo toimitettava? Se se on kaikista hupaisinta ja hulluinta, kun vuoden päästä taloon tulee ja siellä lennätetään oma poika partaa repimään.

Hän nauroi puoleksi auenneella, äänettömällä suulla, ja veri kihautti. Hän sysäsi jalallaan auki oven ja näki Marjan maitopyttyä kantaen notkuttelevan tupaan. Sillä on ryhti kuin parhaalla pajarin tyttäreellä, on sillä!

Marja siivilöi maitoa pöydän päässä, kun Shemeikka tuli tupaan. Käsi kaarena korkealla, kun kauhalla maitoa siivilään hulahutti. Kohisi maito, sitten liris, kohisi taas ja taas liris, käden kaaren noustessa ja laskiessa.

—Huomenta, emäntä.

—Ka, huomenta, vieras.

Ei väistänyt Marja katsetta. Vastasi siihen pitkästi, niinkuin uhallalla. Oli sunnuntaiasussa, harteilla Shemeikan silkki ja rinnassa solki.

—Vieläkö isäntä nukkuu? kysyio Shemeikka.

—Vai nukkuu! Meni jo ennen auringon nousua lahnan kutuun. Käski sanoa pitkännukkujalle, että kun nousee, ei saa päästää pois ennenkuin hän tulee ... vaikka iltaan viipyisi.

Shemeikka jäi seisomaan, seuraillen Marjaa silmillään, huulilla hymy. Kun Marja oli maidon siivilöinyt, nouti hän pienen tuopin, täytti sen ja pyysi vieraan ottamaan. Shemeikka vain hymyili. Marja kysyi, hymähtäen hänkin, pitikö vieras köyhän talon tarjousta halpana, koska ei kelvannut?

—Et taaskaan, emäntä, tunne Karjalan tapoja. Meillä ei vieras milloinkaan ota itse, emäntä hänen käteensä kiidättää kaiken, mitä tarjoo. Tuulispäänä jo ovensuuhun vastaan lennätetään.

—Saahan tämän lennättää!—ja Marja tempasi pöydältä haarikan ja vei sen Shemeikalle. Shemeikka nosti sen huulilleen.

—Antaja meillä odottaa, kunnes vieras on maljansa pohjaan tyhjentänyt.

—Kaikkiko täytyy tehdä niinkuin siellä? nauroi Marja.

—Kaikki, sanoi Shemeikka totisesti ja mulautti silmiään tuopin laidan yli.

—Eikö olisi parempi niin, että maassa maan tavalla?

—Ei, sanoi Shemeikka totisesti yhtä ja teennäisen juhlallisesti ja ojensi Marjalle tuopin.—Marja nauroi katketakseen sen kujeille, viedessään tuoppia takaisin pöydälle.

—On nyt urhon turpa maidossa kuin vasikan!

Shemeikka ei pyyhkinyt partaansa, lipaisi sitä vain vähän kielellään ja virkkoi yhä samaan tapaan:

—Se oli toinen kaunis Karjalan tapa. On vielä kolmaskin, kaikista kaunein. On vierahan parta pyyhittävä sen, joka sen tahrii.

Nopealla, välähtävällä liikkeellä ojensi Marja hänelle esiliinansa vyöltään, mutta yhtä nopealla tempasi Shemeikka häntä niskan takaa, samalla kun toisella kädellä kohotti leukaa ja painoi pitkän suudelman hänen huulilleen. Marja tunsu voimakkaan voivuttavan rinnan ja näki tummat, kiehahtavat silmät; Shemeikka tunsu pehmoisen poven ja näki raukenevan, ummistuvan katseen.

—Ei saa, sanoi Marja laimeasti ja jos ei olisi päässyt pois, olisi siihen lyykähtänyt—ja jalka oli paetessa raskas kuin sen, joka unissaan pakenee.

Shemeikka meni hitaasti ja tynnosti ulos ja istahti rappusille. Marja kulki ohi.

—Ei saa vieras toista kertaa semmoista tehdä.

—Ka, minkä tähden ei?

—Jos joku olisi nähnyt?

—Senkö tähden ei?

—Eikä muutenkaan. On luvattava. En uskalla tuoda ruokaa pöytään.

Se pyysi sitä niinkuin ei olisi itse omin voimin kyennyt, melkein rukoilevin silmin ja ilmein.

—Luvataan sitten. Saaneeko katsoakaan?

—Katsoa saa.

—Onpa hyvä, ettei tarvitse ummessa silmin.

Marja hymähti hämillisen hellästi... Pilkkasiko se?

Syötyään loikoili Shemeikka pihamaalla, lämpimässä paisteessa, selällään, kädet niskan alla. Marja väijyi tuvan ikkunassa, kasvot kalpeina ja jäykkänä lasia vasten, povi kohoillen, silmä hivellen kaarevaa rintaa ja jalkojen jäntevää joustaa, kun toinen jalka toisen päällä lepäsi.

Pääskyt liitelivät ylhäällä ilmassa Shemeikan pään päällä, lämmin tuuli leyhytteli rintaa ja kaulaa.

Ei tule puheille, välttelee. Joko liiaksi arkiutin? Olisiko pitänyt varovammin viihdytellä? Mikä mahtaisi oikein pitää olla tämän lintusen houkuttelulaulu? Itseenikö kiittäisin ja kehuisin: tämmöinen solakka poika, kauppias kuulu, metsänkävijä mainio sinua haluaa! Vai häntä itseäänkö kehuisin, korvaansa kuiskuttaisin: ylen ihana olet, en ole ikinä vertaistasi nähnyt; näethän, etten mitänä voinut, kun sinut näin, täytyi halata, täytyi suudella. Yksi sulaa suruisesta soitosta, toinen iloiseen lauluun hullaantuu. Mutta mitä laulanetkin, yhteen menoon laula naisen uuvuttelulaulu niinkuin lapsen, ettei herätä ehdi. Kun kiehtomassa olet, elä vaikene, ettei lumous laukea, kun olet säkeen sanonut, heti tiedä jo toinen, millä jatkat.

Ilmaantui aittansa kynnykselle emäntä, istahti ompelemaan, ei päätään kääntänyt, ei silmänsä nostanut. Shemeikka häntä siihen katseli, ja jo tiesi, minkä houkuttelulauluistaan hän *tälle* linnulle laulaa.

Hän nousi, meni ja istahti kahareisin kynnykselle, toinen jalka aitassa, toinen ulkona—ja sanoi yhtäkkiä yllättäen:

—Haastaisit minulle huolesi, emäntä nuori.

Marjan ääni vähän vavahti:

—Huoleniko? Mitkä huoleni?

—Kaikki ne, mitkä sinulla on.

—Mistä sinä tiedät, mitä minulla on ja mitä minulla ei ole vai eikö ole ollenkaan?

Shemeikka piti vähän laulunsa lomaa, sitten kosketti uudelleen soitinta, jonka jo tunsi hyvin helähtäneen.

—Ei ole rattoisa elämäsi täällä erämaassa.

Marja ei vastannut, ompeli.

—Miehesi vanha ja jörö, piikatyttösi hiljainen ja mitätön, ei vierasta käy talvikausiin, kesällä jos joku tulee, niin meneekin.

—Kun ei ole parempaa nähnyt, ei osaa kaivatakaan.

—Lähde kanssani Karjalaan hupaillemaan!

Marja katsahti säpsähtäen ylös, mutta sitten taas alas.

—Ja mitä minä siellä?

Silloin tuli kiihkeä, tiukka, ahdistava kysymys:

—Ja mitä sinä täällä—tässä surkeassa maassa—semmoinen kuin sinä?

—Ja mikä tällä maalla vikana? Ja lieneeköpa muuallakaan parempi?

—He huonosti täällä naisensa hoitavat. Ei meillä niinkuin täällä niskaansa työn teolla köyristetä, ei meillä silmiänsä riihen kitkussa soaista, ei meillä kaskessa kasvojansa noeta, ei meillä selkäänsä käsikivissä katkota. Talon nuorikot täällä kuin orja-akat meillä, köyryniskat, tihrusilmät, riippurinnat, pystymahat, kuin takkuiset, kesäiset koirat—et sinä, emäntä, ihme ja kumma, vielä semmoinen, mutta pian sinustakin semmoisen tekevät. Pian puna poskiltasi putoo, pian kiilto silmistäsi katoa.

—Entäpä katookin—kenellepä siitä lie vahinkoa?

—Kyllä sen tiedät kenelle.

—Olisiko sielläkään parempi?

—Sielläkö? Miehet hankkii, miehet liikkuu, vierailta mailta viljan valmiina tuovat—naista ilonaan pitävät, ei orjanaan.

—Mitä sitten naiset tekevät?

—Ka, kankaita kutovat, koreitaan kirjaelevat ja orjia opastavat. Kesällä, milloin huvikseen haluavat, kalaa pyytävät, marjoja poimivat, makeita keittävät. Niinpä aina nuorina pysyvät, niin kauan kuin ikä antaa, punakkoina, pulleina, pehmeinä. On keveät jalkansa karkelossa, ovat heleät äänensä, kun illatsuissa laulaen karsinassa istuvat. Hellinä ja herttaisina pysyvät—täällä kaikki jöröjä ja äänettömiä. Ka niin Karjalan mies omaansa hoitaa!

—Hyväpä näkyy olevan heillä siellä elämä, sanoi Marja, ompelustaan kääntäen.

—Kullassa kuhajavat, silkissä sihajavat. Emme talvikausia heidän vuoteillaan viru. Rinta rakkautta täynnä joka kevät palaamme, kesän lyhyen kerrallansa kärkelemme, heitä polvellamme istutamme.

Shemeikka ihan korvaan puhuu, yhä kiihtyy hänen laulunsa niinkuin metsolla soitimessa. Vähän aina lähenee, Marja sitä mukaa siirtyy, huuli omassa tekemässään hymyssä, silmä ompeluksessa kiinni, sormi kiivaasti neulaa käyttäen.

—Tulisit, emäntä, kerran Karjalaa katsomaan, koska Karjalasta olet kotoisin! Ollaanhan naapureja, toisten vaaroilta tulet toisten vaaroille tuikkaa. Päivä koskia lasketaan, toinen tyyniä vesiä soudetaan, väliin vähän kankaita astutaan, ja kolmas taas koskisia vesiä viilletetään— niin jo sieltä suvannon alta minun kalamajani kuumottaa, ja siitä vielä vähän, niin jo ollaan kotikylässä. Kylä siellä suuri korven koskemattoman keskessä. Talo siellä minulla vanha ja rikas. Käsillään sinua kantaisivat, heimonsa löytölasta, ilosta iloon kuljettaisivat, juhlasta juhlaan, karkelosta karkeloon kiidättäisivät. Vanha äiti minulla, ylen on hyvä ja herttainen, se sinua kuin sukulaistaan—silkkihin, samettiin pukisi. Tule Karjalaan, emäntä!

Olisiko tuo totta vai pilaa? Ääni totta, mutta pilaa mahdotonta, mitä puhui.

—Tule käymään, tule katsomaan! Tule heti! Minun kerallani!

—Sinun kerallasi?

—Mitä sinä täällä teet, kaunis, sokea emäntä! Vanhenet, ränstyt, tulet samanlaiseksi kuin kaikki muut. Täällä vähän vielä elät, ei huulesi hymyhyn kuonnu. Silmäsi samenee, tukkasi kuihtuu, poskesi painuu kurttuun kuin paleltunut marja. Niskasi köyristävät, vartesi vääristävät, liialla raatamisella sorjat jalkasi vinoon vääntävät ... sinun sorjat jalkasi...

—Elä puhu semmoisia.

Mutta Shemeikka jatkoi:

—Ja ketä varten? Tuota—ryppyotsaista, unisilmäistä, jöröhuulista liuhupartaa, pitkäselkäistä, länkisäärtä...

—Elä puhu minulle enää mitään!—Marja melkein parkaisi, kuin hätää huutaen.

—Joka yökaudet siellä röhkii ja pöhkii—rykii ja röheltää—

—Voi, voi—elä!

—Että ilkesikin tarjota itsensä semmoiselle kuin sinä! Että saatatkin semmoisen vuoteessa virua?

—En minä hänen vuoteessaan viru! huusi Marja yhtäkkiä kuin vimmassa, silmä epätoivoisen vihaa välähtäen, ja hypähti ylös, häpesi sitä samassa ja istahti alemmalle portaalle.

—Etkö? Etkö todellakaan?

—Ja mitä se kehenkään kuuluu, missä minä virun, vaikka viruisin sikopahnassa?

Hän olisi purskahtanut itkuun, jos ei olisi noussut ja mennyt. Mitä se minusta kaikkia kysyy? Ja mitä hän minulle semmoisia haastaa? Ja mitä hän kaikkea halventaa? Minkä Juha sille mahtaa, että on semmoinen kuin on? Ja mitä se kehenkään kuuluu, kenelle minä menin?—Miksei Juha tule jo kalasta?—Ja mitä minä hänen puheitaan kuuntelen? Ja hänen koreitaan kannan?

Hän aikoi riistää ne, heittää ne menemään, kun näki Juhan tulevan järvellä. Hän pyörähti sinne, riensi rantaan, kiinnitti juoksuaan.

Mutta tottahan se oli puhunut—totta oli puhunut. Semmoinen oli Juha poloinen, juuri semmoinen: pitkäselkä, tihrusilmä, länkisääri, märässä sarkatakissaan kuin takkuinen koira. Mutta kuta surkeamman näköinen oli, sitä enemmän Marja tahtoi häntä hyvittää, sitä enemmän näyttää iloitsevansa hänen saaliistaan. Verkot olivat köytenään kutulahnoja, leveitä, lihavia, käsnäpäitä kämiläitä. Hän tempasi verkon, vei sen virepuulle.

—Elähän, Marja, elähän, varoitteli Juha. Elähän ryvettele silkkejäsi—saadaan nämä Kaisankin kanssa.

Mutta Marja riisui silkkihuivinsa ja pani sen luotaan, kääräisi ympärilleen Juhan takin, jonka tämä juuri oli riisunut yltään, tahtoi tekeytyä samanlaiseksi takkuiseksi ja harmaaksi kuin Juha, tahtoi näyttää Shemeikkalle, joka asteli vihellelleen pihalla ... elköön luulko!

—Siinäpä vasta saalis, melkein niinkuin ne meidän muinaiset saaliit, Juha! innosteli hän verkkoa nostaessaan. Tulehan auttamaan, ettei repeä.

—Ei se repeä, ei se repeä! ... kas niin, hekotteli Juha, kannattaen verkkoa keskeltä sill'aikaa, kun Marja sitä virepuille levitti.

—Missä sinulla oli verkot?

—Siellähän ne oli Heinälahden luhdalla.

—Siellähän me silloinkin, muistatko?

—Muistanpa toki, muistanpa hyvinkin.

—Montako korvollista minä silloin, ensimmäisenä kesänä, suolasinkaan?

—Taisitpa suolata, taisitpa suolata ... ensimmäiset suoluusi... mo-montako lienetkään...

Se muisti ne ajat, se *tahtoi* niitä muistella ... se sanoi sen ihan kuin sanoakseen!

Shemeikka seisoi aitaan vasten nojaten, katseli Marjan eleitä ja hymähti itsekseen ja vihelteli hiljaa... Et minua petä.

—Tuli näkyy Huutoniemestä! huusi Kaisa pihasta rientäen.

—Siellä on joku järven takana, joka pyytää venettä ... mahtaisiko olla äiti?

—Anoppi?—Sen se on tuli. Se sen aina sytyttää suuren kuin juhannuskokon.

Siihen meni Juhan ilo. Marjan kasvot olivat jäykistyneet ja suu väännähtänyt katkeraan kaareen.

—Odottakoon, ei tästä nyt joudeta, oli Juha sanovinaan välinpitämättömästi.

—Parasta kun haet heti, haettavahan se on kuitenkin ... muuten ehkä minua syyttää.

—Olkoon siellä.

Mutta hetken päästä hän kuitenkin lähti, sytytettyään ensin tulen rannalle merkiksi siitä, että kutsu oli huomattu.

Marja liikkui kiivaasti verkkoineen niinkuin olisi ollut vihassa niille, raastoi kalat irti rihmojakin katkoen...

—Ei ole anoppi mielivieras miniälle? sanoi Shemeikka yhä aitaan nojaten.

—Jos tekisin niinkuin tehtävä olisi, tuohon heittäisin heidän talonsa. Tuskin rannasta nousee, niin jo alkaa eikä lakkaa ennenkuin on haukkunut äänensä painuksiin ja vielä sittenkin kähäjää.

—Mistä se haukkuu?

—Vein muka suuresta suvusta heidän parhaansa ... oli liian hyvä minulle.

—Liian hyvä sinulle? Kuka?

—Juha.

Shemeikka puhkesi sieltä aitansa takaa lyhyeen pilkalliseen nauruun, ja Marja antoi hänen nauraa.

Marja on päästellyt kalat ja virittänyt verkot kuivamaan, on lähettänyt piian koskirantaan, toiselle puolelle talon, noutamaan liossa olevia kala-astioita, ja itse istuu hän nuottakodan kupeella kivellä ja siivoo kaloja. Suomustaa, puhkoo, huhtaisee ja heittää vasuun. Kalan siivottuaan tarttuu toiseen, raastaa kuin vihassa... Mitä minä tässä enää? Hoitakoot itse talonsa, äiti ja poika! Jos olisi Juha mies, pois käännäyttäisi kiusanhengen. Kun tietää, ettei anna minulle yön lepoa, ei päivän rauhaa. Mutta eipähän, vaikka olen sitä häneltä pyytänyt. Joka kesä antaa tänne tulla. Pelkää syöjätärtä, ei uskalla sanoa vastaista sanaa. »Kärssi häntä, kärssi häntä vielä vähän.» Vaan onko minun pakko sitä kärssiä, että aina äitiänikin solvaa? ... teen kerran semmoisen pystyn, että...

Shemeikka liikkui tuvan edessä. Näkyi laittavan laukkuaan... Lähtee jo hänkin... Tulleeko hyvästillekään, tyhjän puhuja, pilan tekijä. Mahtoi antaa olla niiden puheiden puhumatta.

Marja siivoo kaloja päätään nostamatta, huivi silmillä, mutta kuulee lähestyttävän, askel askeleelta. Nyt se on ihan takana, nyt kiertää eteen ja istuu kivelle vastapäätä. Marja näkee hänen jalkansa polvia myöten ja polvien välissä kädet, sirot ja sulavat; ja näkee omat sierettyneet sormensa ja suomujen pärskinän.

—Joko sitten lähdemme? kysyy Shemeikka.

—Minnekä?

—Karjalaan, niinkuin oli puhe.

—Minkä tähden sinä sitä taas minulle puhut?

—Sentähden, että sinä olet minun.

—Minkä tähden minä olisin sinun enemmän kuin muidenkaan?

—Sentähden, että minä tahdon.

Hän on kumartunut melkein kiinni Marjaan.

—Sentähden, että sinä tahdot? sanoo Marja yhä huivinsa sisästä.

—Ja sentähden, että sinä itsekin tahdot. Elä pärskytä.—Hän tarttuu Marjaa käteen, puristaa sitä niin, että veitsi putoaa siivuulaudalle.

—Elä, Shemeikka—päästä—

—Tuletko?

Marja koettaa irtautua, mutta ei pääse. Vasta kun hän herkeää riuhtomasta, hellittää Shemeikka. Marja on noussut, mutta vaipuu taas takaisin niinkuin hänen päätänsä huimaisi.

—Minähän olen toisen, hän melkein kuiskaa, silmissä avuton, säikähtynyt, kuin armoa anova ilme.

—Kenen toisen?

—Juhanpa.

—Et ole hänen enemmän kuin lintu, jonka on pyytänyt ja häkkiinsä pistänyt. Kun joku avaa oven, on lupa lentääksesi, minne mielesi tekee. Et ole hänen enempää kuin poro, joka on tunturilta väärän isännän aitaan eksynyt.

—Kuka se on sitten minun oikea isäntäni?

—Minä!

—Minkä tähden sinä olet oikeampi kuin Juhakaan?

—Sentähden, että mielesi palaa minussa eikä hänessä. Sentähden, että olet sieltä mistä minä. Ja sentähden, etten minä kysy lupaa, vaan otan kysymättä, ja että jos et tule hyvällä, niin minä vien sinut väkisin.

Shemeikka on hänen takanaan, puhuu hänen korvaansa, Marja jo selin hänen sylissään, silmät ummessa.

—Sentähden, että olet minua toivonut ja odottanut, että olet minua päivillä tähystellyt ja öillä ikävöinyt, puhteet pitkät pimeään iltaan kuunnellut!

—Mistä sinä sen tiedät?

Marja kavahtaa päin ja puristautuu kahden käden hänen toiseen käteensä.

—Kun sen vieressä tuskissasi viruit, mielessäsi voivottelit: voi, jos tulisi joku, joka minut tästä tempaisi...

—Mistä sinä sen tiedät?

—Tule! Riennä koskelle!

—En saa!

—Tule—mene—kierrä! ei kukaan saa tietää.

—En uskalla.

—Näin sinut silloin—koko ruumiisi—rintasi—jalkasi—

Marja kyyristyy, suojaa itseään, niinkuin olisi alasti, Shemeikka erottaa hänen kätensä hajalleen, Marja saa viimeiset voimansa kootuksi, ettei kaatuisi selin nuottakodan korkean kynnyksen yli, ja sysää Shemeikan menemään niin, että hän jalka kalavasuu takertuen horjahtaa ja kaatuu vasun kanssa veteen.

Kun hän siitä selvisi nousemaan, oli Marja kadonnut. Lähimmän saaren takaa pisti esiin venhe, jonka kokassa istui airoilla Juha ja perässä joku nainen.

Marja oli paennut pihaan ja kätkeytynyt aittaansa. Hän näki Shemeikan tulevan, tempaavan laukkunsa tuvan rappusilta, heittävän sen olalleen ja pitkin, kiukkuisin askelin poistuvan koskelle päin. Oli satuttanut itsensä, koska oli verinaarmu poskessa.

Mutta tuskin oli Shemeikka kadonnut, kun Marjan sisässä parkaisi: Minkä tähden sinä sen sille teit? Minkä tähden sinä hänet suututit? Minkä tähden sinä työnsit hänet pois, joka tahtoi sinut pelastaa? Tuli, tuli kerran se, jota olet kaiket ikäsi odottanut, tuli maailman komein poika—antoi silkit ja soljet—tahtoi väkisin viedä sinut, ottaa näissä ryysyissäsi sinut, kuluneen kapineen, toisen tähteen! Sinä hänet

sysäät luotasi, että otsansa veriin satuttaa... Vihoissaan lähti, lienee jo venheeseensä hypännyt, taakseen katsomatta koskea alas viilettää eikä enää milloinkaan tule...

Hän riisti yltään kalaryysynsä, jätti ne siihen, missä seiso, tempasi orrelta oman pyhänuttunsa ja syöksyi ulos.

—Anoppi!

Pihamaalla seiso häntä vastassa iso, laiha, luiseva, vanha nainen.

Ei sanonut sanaakaan, ei hyvää päivää. Silmät seisoivat kuin valmiina iskemään, ja kasvojen rypyt vuoroin kiristyivät, vuoroin laukeilivat pinnistyksestään. Seisoivat siinä anoppi ja miniä vähän aikaa vastakkain, niin äsähti anoppi:

—Minkä tähden on kalat kaadettu vasusta ympäri ja toiset jätetty siivoamatta?

Marja ei vastannut.

—Heitetty sinne sikain suolattavaksi—ja jo näkyvät suolanneenkin—ja itse tultu aittaan maata?

Marja ei vieläkään vastannut, pyörähti ja meni tupaan, anoppi perästä...

—Ei sanaa vastata—ei hyvää päivää sanota.

Yhäkään ei Marja mitään sanonut.—Kun istuu, sitten lähden!

—Tiettiin tulevan, vaan ei ole kuivaa kannikkata pöytään varustettu, saati kalaa paistettu.

—Ei nyt anoppi heti tultuaan riitaa rakenna.

—Se on sanottava, mikä on sanottava—kuta pikemmin sitä parempi—ja mikä on ennenkin sanottu ja sanotaan, niin kauan kuin kieli suussa liikkuu ja ääni kurkussa kulkee!

Nyt ei Marjakaan enää voi hillitä itseään.

—Silloin on parasta, että anoppi jää ja minä lähden.

—Lähde, veikkonen, ja mitäs tulitkaan!

—Jo tässä karjalan mies minua houkuttelikin mukaansa—tahtoi jo väkisinkin viedä.

—Valehtelet! Ei ne sinua Karjalaan huoli, koska sieltä emäsikin hylkäsivät.

—Elkää äitiäni häväiskö!

—Häpäisen! Häpäisen sekä äidin että tytön—häpäisen aina ja iankaikkisesti—haudassanikin sinua häpäisen, joka veit minulta parhaan poikani—mahdoit mennä, mahdoit antaa itsesi viedä—voi, kuinka minä olisin ollut iloinen, jos olisit mennyt—kuka se oli, joka muka olisi semmoisen vienyt ja jolle tämä muka ei lähtenyt?

—Uhtuan Shemeikka! huusi Marja anoppinsa nenän alla ilkahtaen, keikahti, pyörähti ja meni.

Portailla tuli Juha vastaan. Törmäsivät yhteen, olivat kaataa toisensa kumoon.

—Minne sinä sillä tavalla juokset?

—Äitiäsi pakoon! huusi Marja mennessään.

—Marja! huusi Juha hänen jälkeensä, mutta Marja katosi jo tuvan nurkan taa, silmissä kylmä, pistävä, viiltävä katse, joka tunki Juhaan, niinkuin olisi veitsi rinnasta isketty aina selkäytimeen asti.

Raskain askelin astui Juha tupaan ja istahti penkille soudusta uupuneena, hikikarpaloita otsaltaan pyyhkien.

—Etpähän totellut, äiti, vaikka lupasit, sanoi hän alakuloisesti. Tuskin pihaan pääsit, niin jo riidan rakensit. Jo sen rantaan kuulin, eihän tästä elämästä taas mitään tule enemmän kuin ennenkään.

Äiti tuhkaisi vain pilkallisen hymähdyksen. Mutta silloin Juha vimmastui ja kimmahti ylös ja löi lakkinsa pöytään ja huusi niin, kuin olisi samalla itkenyt:

—Mutta sen minä sanon ja sen saat uskoa,—että jos tästä ei sopua synny—ja jos vielä kerran Marjan metsään ajat,—niin venheeseen sinut istutan ja soudun takaisin,—ja vaikka—vaikka koko Huutoniemen

polttaisit, en tule sinua sieltä toista kertaa hakemaan.

Äiti tiesi, että se oli vain uhkaus, monta kertaa ennen sanottu ja kuultu.

—Jos sinä jonkun tahdot venheeseen istuttaa, niin istuta hänet, ja anna mennä Rajakoskesta alas. Silloin teet sen, mikä olisi pitänyt tehdäksesi jo aikoja sitten. Lähetä narttu omain koirainsa luo, niin ei sieltä niitä enää tänne kerää. Kyllä tiedetään! Vai ryssäin kievvari tästä nyt tulee! Sitä olen odottanutkin. Onpa ihme, ettei jo ennen. Vaan satuinpa parhaaseen aikaan, ja paraspa sinulle sattuihin, kun Shemeikan poika!

—Shemeikan?

—Shemeikka Shemeikan poika! huusi eukko. Isäsi tappajan! Pikku velivainajasi kärventäjän! Sen poikaa täällä sinulla suojelutti, jonka isä sinun isäsi seinään seivästi ja sen tehtyään lapsen kätkeystä palavaan uuniin nakkasi. Sen teki ja sen sukuja täällä suojelee akkasi, joka lienee itsekin samaa ja onkin!

—Mistä te sen tiedätte, että se oli Shemeikan poika?

—Itse sen minulle juuri mennessään ilkkuen huusi.

—Kuka siellä itkee ja voitottaa? kysyi Juha yhtäkkiä kuulostaen.

Kuului juoksun jytinää ja yhä lähenevää itkua ja voitotusta.

—Marjako siellä itkee?

Juha riensi ulos. Ei ollut itkijä Marja, vaan Kaisa, joka voihkien vaipui rappujen eteen, sydänalaansa painaen, saamatta sanaa suustaan.

—Mikä sinun tuli?

—Juoskaa koskelle apuun!

—Menikö Marja koskeen? kiljahti Juha.

—Kun se Karjalan mies—kunse—vei—emännän.

—Mitenkä vei? Missä?

—Nyt, nyt—ihan ikään—minä näin—

—Mitä näit?

—Tempasi venheeseensä.

Enempää ei tyttö saanut sitä selitetyksi, kättään huiskuttaessaan ja taas itkuun purskahtaessaan.

Juha riensi koskelle, Karjalan miesten valkamaan, johon toisten lähdettyä eilen oli jäänyt Shemeikan venhe. Se oli poissa. Hän riensi alemmaksi niemeen, josta voi nähdä kosken alijuoksun. Ei näkynyt muuta kuin valkeat kuohut mustaa pilveä vastaan, ja lohi loikkasi ilmaan niskasuvannossa. Turhaa se on! Mutta karkasi hän kuitenkin vielä eteenpäin, niin pian kuin pääsi kivikolla rannalla, kaatui, nousi ja pääsi suvannon ympäri lahden pohjaan. Siinä oli suvannon poukamassa heinikkoa, tallattua, ja vesakkoa, josta oli käsin lehtiä riivitty. Tuossa oli huivi, Marjan huivi, tuossa oli lipokas, hänen lipokkaansa.

Juha ei käsittä muuta, kuin että hänen täytyy saada apua lähteäkseen jälkeen ... jälkeen niin pitkälle, kunnes tavoittaa, vaikka maailman ääreen, vaikka olkoon maan alle mentävä, minne koski näytti putoavan kuin manalan mustaan kitaan.

Äiti, Kaisa ja pari tervanpolttajaa seisoivat pihalla, kun Juha tuli.

—Tiedätte tapauksen, sanoi hän miehille, huohottaen, tuskin ääntä saaden, juoksusta hengästyneenä.
—Ryösti, katala. Tuossa on hänen huivinsa.

—Mikä sen on sisässä?

—Lipokas—ne rannalta löysin.—Olisi ollut upotettava.

—Itsehän sen estit. Mahdoit antaa meille vallan.

—Olisi pitänyt.

Juha istui ääneti hetken.

—Autatteko minua kuitenkin, miehet, vaikken minä teitä? Lähdemme jälkeen, ehkä vielä saavutamme.

—Emme enää saavuta, kun kerran koskille pääsi. Rajakoski on peninkulmaa pitkä ja ennenkuin päästäisiin lähtemäänkään, on se jo alla, ja siellä kääntyvät vedet kolmeen suuntaan, eikä kukaan tiedä, mitä tietä se on mennyt.

—Seuraamme häntä, kunnes tapaamme, vaikka omaan maahansa.

—Se retki on tehtävä isommilla joukoilla.

Juha ymmärsi itsekin, ettei hän näillä miehillä, jos olisivat lähteneetkin, olisi mihinkään kyennyt.

Miehet juttelivat kuin mitä muuta asiaa tahansa.

—Olisinpa luullut olevan hankalata saada niin iso ihminen väkisin venheeseen.

—Mikäs siinä, sanoi toinen. Kun kerran venheeseen sai, ja miksei olisi saanut vaikka kantamalla, ja potkaisi venheen koskeen, niin aikapa siinä enää pois hypätä. Vei onnekseen ja pitää. Ovat ennenkin pitäneet. Eikä se ole tässä teossa yksin. Siellä vartovat muutkin, vaikka olivat edeltä lähtevinään.

Piika tuli yhä nyyhkien, tuvasta, tarhalle menossa.

—Mitenkä se oikein kävi? kysyi Juha.

—En minä tiedä, voi, en minä osaa...

—Se siitä poukamasta sen otti?

—Siinä oli yht'äkkiä venhe ... en tuloaan nähnyt, mutta siinä olin.

—Missä sinä olit?

—Siinä olin, astioita huuhtelin, niin näin emännän tulevan ... ja sitten se heitti sen venheeseen ja hyppäsi perään ... ja Marja kaatui selälleen venheen pohjaan ja meni alas esiliina silmillä. En minä muuta tiedä...

—Sen näit?

—Sen näin.

Juha nousi ja meni aittaansa.

—Oletko varma, että se sen väkisin vei? kysyi emäntä.

—Voi, mikä piti tapahtua! itki tyttö.

Emäntä näki Juhan aitassaan kiireesti muuttavan pyhävaatteita ylleen.

—Lähdetkö sinä minnekä?

—Lähden.

—Minnekä?

—Nostatan koko pitäjän.

—Taitaa jäädä nostamatta siitä asiasta pitäjä.

Juha riensi jo rantaan, sysäsi venheen vesille ja alkoi soutaa etelää kohti.

IV.

Se oli ensin ollut Juhalle niinkuin tapaturma, niinkuin olisi Marja häneltä joutunut jonnekin, josta ei kuulunut huutoa, josta se ei päässyt omin voimin enemmän kuin elukka suosta tai metsän peitosta. Mutta kun hän istui venheessään ja souti ja souti, alkoi hänelle selvitä, mitä oikeastaan oli tapahtunut. Marjahan oli ryöstetty, vieras mies oli hänet väkisin vienyt, oli vienyt häneltä vaimon. Mutta vähän se Marjasta väkisin hyötyy. Ei tuntenut Marjaa, jos luuli hänestä kourin puristaen pehmeän tekevänsä. Ei lyömälläkään, ei väkivallalla millään. Oli anoppinsa aikoinaan parastaan pannut. Eihän mahtanut Marja

mitään, kun roisto rinnalta yllätti, eikä vielä venheessäkään. Mutta Juha oli näkevinään, miten käy, kun ryöstäjä laskee maihin ja alkaa lähennellä. Ei vastaa Marja, ei katso, ei ole kuulevinaan. Se ahdistaa häntä, Marja puree, potkii. Se lyöpi häntä vimmoissaan, ei suu Marjalla värähdä, vaikka kivusta silmä vettyykin. Pidä puoliasi Marja, pidä puoliasi, avun saat, avun saat!

Juha sousti, nyökkäsi, samaa tahtia myötätuulet, vastatuulet, selät, salmet; hankavitsa kun kului poikki, pisti uuden sijaan; kun tuli nälkä, ei pysähtynyt, puri kannikkata soutuessaan, tuhdolle laski, siitä taas otti, murensi sitä vastaan, siihen takaisin laski, puraisi taas ja taas sousti, kasvoilla luottava, päättävä ilme, huulilla silloin tällöin värähtävä hymy ajatellessa: »Elä hätäile, minä tulen miesten kanssa»—ja Marja juoksee vastaan, kaulaan käy, jo nyt kerran kaulaankin käy, ja sanoo: »Tulitpahan, Juha,—etpähän jättänyt.»

Oli kokan edessä aava ulappa ja sen toisessa päässä vanha kotitalo. Siellä näkyi jo selän niemessä tuulimylly. Juha asetti sitä kohti venheensä kokan, perän kotivaaraa vasten, joka vielä vähän siinteli jäleltäpäin.

Oli vuosia siitä, kun hän oli siellä käynyt. Pahoin olivat Marjaa siellä pienestä asti pitäneet, ei hänellä orvolla muuta ystävää kuin minä. Ja niin oltiin sydämiköitä, ettei häitä laitettu, kahden saatiin vihille mennä, sieltä palatessa ohi soudettiin Rajavaaraan, ohi silloin ja ohi sen jälkeen. Ei ollut Marja sen koommin jalallaan siihen taloon astunut.

Soutaisinko kirkolle suoraan? Mutta onhan kohtuus ja oikeus, että ma kotitalostanikin jotakin saan. En ole perintöjäni heiltä pyytänyt, en ole heitä talkoihin vaivannut. Ei ole muuta saatua kuin äidin jokakesäiset kiusat. Sen toki saanen vaatia, että veljet tässä hädässä avun antavat. Ensi kerran pyydän, mitä pyydän. Enkä nytäkään pyydä, jos eivät itsestään tahtone tarjota.

Kuta lähemmäksi Juha vanhaa kotiaan tuli, sitä raskaammalta tuntui airo. Käynhän kuitenkin levähtämässä, näenhän, mitä aikovat.

Suuri ja vanha oli talo, jonka rannassa Juha pihaan kohosi. Suuret nuottakodat, pitkä pirttirivi, monet aitat, isot, sileät, multaiset pellot. Hyvähän niiden on täällä, hyvä olisi ollut täällä meidänkin Marjan kanssa, ja tilaa olisi ollut ja kaskimaita lähempänäkin, eikä olisi tarvinnut viedä nuorta naista erilleen muusta maailmasta erämaahan ikävöimään—eikä silloin olisi tätäkään tapahtunut.

Uuvuksissa ja mieli masentuneena astui Juha tupaan. Olivat illallisella pitkän pöydän ääressä, iso joukko miehiä ja naisia, oli omaa väkeä, oli vieraita. Söivät, maiskuttivat, siivosivat suustaan ruotia isot koot eteensä kalakeitosta. Kun kuulivat tapauksen, herkesivät hetkeksi syömästä, vaikenivat, mutta jatkoivat taas. Niinkuin:—Mikä se oli?—Ei mikään!—Söivät syötävänsä, nousivat sitten vähissä erin, sen mukaan kuin kukin oli saanut tarpeensa, pistivät lusikkansa seinän rakoon ja tulivat kättelemään.

—Ne on niitä Karjalan miesten tekoset semmoiset, sanoi vanhin veli röyhtäyttäen.

—Onhan ne niitä ennenkin tehneet, sanoi toinen.

—Onhan ne niitä ennenkin tehneet, pahukset, virkkoi kolmas.

Ja siinä alettiin turista, mitä oli ennen tapahtunut, sota-aikoina ja rauhankin aikana. Ne veivät niitä milloin akoikseen, milloin orjikkeeseen; sinne hupenivat, eivät sieltä monet päässeet, ja lienevätkö kaikki tahtoneetkaan. Vaan onhan niitä ollut semmoisiakin, jotka ovat sinne mielelläänkin jääneet. Olipas ovela ... ei muuta kuin viskaa venheeseensä ja potkaisee venheen koskeen, niin tietäähän sen, ettei siitä mikä hyppää pois. Reestä saattaa hypätä ja siinä kimpuroida, mutta hyppääpäs venheestä kuohuvassa koskessa. Vaan mitähän tuo menikään tuon jälestä rantaan?

—Äitiä pakoon juoksi, kun se sitä heti tulennaltaan haukkui.

—Mitähän tuo nyt siitä niin paheni, sanoi kenokaula veljen nainen, pankon luota.

—Marja ei siedä haukkumista.

—Tarvitsisiko nyt olla niin ylpeä itsestään, vaikka vanhempi ihminen vähän neuvookin.

—Pääsi kai se nyt sen haukkumisista, sanoi Juha.

Siitä jatkui turina ja tarina, ja tapausta tarkastettiin puolelta ja toiseltakin, mutta ei tapahtunut eikä näyttänyt tulevankaan tapahtumaan se, mitä Juha kuitenkin oli odottanut: että veljet syötyään kiireesti nousevat, vyöttäytyvät, ottavat pyssynsä ja kirveensä ja lähtevät heti yötä myöten, ja kiidätetään sana toisiinkin taloihin.

—Et lähtenyt jälkeen?

—Minkä minä heille yksin, jos olisin tavoittanutkin?

—Tiettyä se, etteihän niille mitä yksin.

Jo Juha kaikesta näki, ettei tule apua tästä talosta. Ei olla niinä miehinäkään, levolle laittaaan. Ei voinut sen enempää, nousi ja lähti.

—Minnekä sinä menet? kysyi vanhin veli.

—Kirkolle.

Veli tuli jälleen, saavutti hänet rantatiellä.

—Tätä asiaa vartenko sinä kirkolle menet?

—Enpähän minä muutenkaan tällöisen asian aikana.

—Etpä et. Taisit ajatella, että meiltä olisi lähdetty.

—Olenko pyytänyt?

—Ethän ole.

—Mitäs sitten puhut!

—Olisihan ollut autettava—sitä varten kai kuitenkin tulit. Vaan ymmärräthän itsekin, ettei yhden talon miehillä ole lähteminen.

—Kun ei käy, niin ei käy.

—On tässä kesäkiireetkin, kaskenpoltot ja muut.

Juha ei ollut aikunut sen enempää, mutta ei kuitenkaan voinut olla sanomatta:

—Ei ole katsottu kesäkiireitä, kun on karhu milloin karjassa liikkunut.

—On nyt kuitenkin eri asia karhun ajo ja Karjalan Shemeikkain.

—Ja lehmästä on suurempi vahinko kuin ihmisestä? On vähemmästäkin Karjalaa käyty. Vaan tiesinhän jo tullessanikin, ettei Marja ole täällä lampaankaan arvoinen, saati lehmän. Mieleen on vain teille, että suden suuhun joutui.

Juha sysäsi venheensä vesille, istui airoilleen ja lähti.

Hän sousti niin, että kokka vaahtosi ja keltaisena mulahteli airon kuohu niinkuin vihaisen härän silmä. Syvään painoi ja pitkään veti. Hän sittenkin Marjan pelastaa. Rovasti auttaa. Rovastilla, vanhalla miehellä, on itsellään nuori emäntä. Kuuluttaa kirkossa, ehkäpä panee kapulankin kiertämään, saa miehen talosta liikkeelle vangittua vapauttamaan. Siinä se on mies, siinä se on sittenkin mies toisenmoinen kuin kukaan muu. On toki yksi hyvä mies maailmassa! Se kun auttaakin, niin ei tässä enää muiden apuja tarvita. Se kun ukko polkaisee jalallaan maahan, niin rientää miehiä hätään kuin tulipaloon.

Oli aamupuoli yötä, kun Juha sousti salmessa kahden suuren selän välissä; hän nosti aironsa vedestä, lepäsi ja antoi virran viedä venettä.

Rovastilla on itsellään nuori emäntä, otti sen samana vuonna kuin me Marjan kanssa yhteen mentiin. »Elä välitä siitä, mitä ihmiset sanovat. Ota sinä vain se, jota mielit. Elä katso köyhyyteensä. Nuoruus on parempi kuin rikkaus.» Ja kun oli vihkinnyt, tuli kättelemään. »Onnea olkoon teille», sanoi Marjalle, ja »Onnea olkoon teille», sanoi minulle ja myhähteli. Muut nuoresta varoittivat: »Elä ota lasta», rovasti toivotti onnea, ja se sen paremmin tiesi, koska oli itsekin nuoren ottanut... Tuossa niemessä oltiin yötä, ensimmäistä yötä vihkimisen jälkeen ... niinkuin äitinsä vieressä nukkui tyttö, käsi kaulassani, nuotion havuilla. Missä nyt lienee? Saattaa kyyhöttää puuhun sidottuna, ei itke, mutta ajattelee: »Tule apuun Juha, tule apuun Juha, jahka joutuu.»

Minä tulen, minä tulen! Vanha rovasti meitä auttaa.

Yön sousti Juha. Aamun aurinko pisti silmään, veden kalvosta kimmeltäen, kun viimein pääsi pappilan rantaan. Pappilassa vielä nukuttiin. Hän istahti aitan rappusille. Päivän ja kahde yön soutamisesta raukeana Juha hetkeksi meni horroksiin. Kun siitä revähti ylös, lähti käyskelemään, ettei uudelleen

nukkuisi. Tuli kirkolle, joka oli siinä lähellä. Se näytti lujalta ja tylyltä, ovet ja luukut kiinni, ikkunoissa kylmä ja välinpitämätön ilme kuin ventovieraalla vastaantulijalla.

Ei mahda tulla apua täältäkään. Rovasti kyllä kutsuu miehet ympärilleen tähän sakastin rappujen eteen. »Tältä Juhalta vei susi hänen ainoansa, eikö pitäisi lähteäksenne miehissä varasta takaa ajamaan?» Eivät sano sanaakaan, katselevat vain kalsein silmin. Mitä minusta, kun eivät kerran omat veljetkään? Mitä ne Marjasta ja minusta? Moniko meidät tuntee? Mitä minä lähdinkään tänne? Mahdoin mennä sittenkin yksin.

Ikkuna rasahti pappilassa, ja lasi välähti auringossa. Rovasti oli noussut, avasi ovensa ja kutsui Juhan sisään.

Ja kun oli kuullut hänen kertomuksensa, niin kiivastui vanhus, pullistuivat silmänsä ja hän punastui paljasta päälakeaan myöten, edestakaisin astellessaan lyhyin askelin:

—Kyllä pitääkin olla katala! Toinen pelastaa hänet joutumasta rosvojen ryöstettäväksi, syöttää ja juottaa ja omassa aitassaan makuuttaa ja parhaana vieraana pitää ... ja tuo ystäväksi tekeytyy ... ja viepi parhaan, mitä toisella on, hänen ainoansa, hänen nuoren vaimonsa, hänen kaikkein rakkaimpansa...

Kyynelet täyttivät tulemaan, ja Juhan kasvoja repi, mutta samalla oli naurattamaan asti iloista kuulla, kun rovasti näin puhui.

—Olise, olise rakas. Vaikka olisi taloni ennen tyhjentänyt tai poroksi pannut...

—Eikö hänellä olisi ollut kotimaassaan heitä kuinka monta tahansa? Tuleppas ja ryöstä, väkisin vie toisen vaimon! Toisen vaimon! Joko ne nyt rajantakaiset taas rupeavat liikkumaan niinkuin ennen vainovuosina? Eihän nyt enää kukaan voi olla varma, etteivät vie ketä hyvänsä— marjasta tai paimenesta ... täytyy kerrassaan kieltää meidänkin naisväki menemästä marjaan tai vesille lasten kanssa.

Rovasti käveli edestakaisin näin päivitellen ja hätääntyi yhä enemmän. Kohta se sen sanoo, ei tarvitse pyytääksenkään. Mutta rovasti vain jatkoi:

—Kyllä se oli sinulle surkea tapaus, Juha parka.

Rovasti mietti, katsoi Juhaan... Nyt se sen sanoo! Vaan rovasti sanoikin:

—Vaan jospa se jo on päästänyt sen pois, sitten kun on—

—Kun mitä? vavahti Juha.

Rovasti väisti, sanoi toista, kuin mitä oli aikonut:

—Kun—niin, kun Marja tekee tiukan.

—Olisi siinä tehtävä muidenkin tiukka eikä vain Marjan.

Ei rovasti vieläkään ymmärtänyt, sanoi vain:

—Mitä Juha tarkoittaa?

Silloin Juha melkein syöksi suustaan:

—Että pitääkö pitäjän miesten sallia, että ne täällä semmoisia tekevät?

—Tarkoittaako Juha—?

—Sota siitä on nostettava!

Juha näki heti rovastin kasvoista, ettei siitä sen enempää tule.

—Eihän nyt sentään taidettane voida sotaakaan semmoisesta.

—Eipä ei, eipä ei...

—Ei, hyvä mies, ei toki sotaa—sitäkö varten tulit?

—Oli ensin olevinaan se höperö aatos, että jospa rovasti hyvinkin panee kapulan kiertämään, että mies talosta hätään—ni-niinkuin su-sudenkin ajossa.

Juha koetti naurahtaa, mutta leuka värähti, ja silmäkulmia repi.

—Ei, hyvä mies, enhän minä saata, ei minun sovi mitenkään sitä, olletikin, kun on käsky kuninkaalta, että pitää rajariitoja välttää, kun on rauha valtakuntien välillä.

—Niinpä niin...

—Sentähden se ei käy ... ei mitenkään minun puolestani.

—Eipä ei ... vai ei?

Vai ei tullut apua täältäkään. Sitten ei sitä tule muualtakaan.

Juhan täytti sanomaton, huikaiseva murhe, niinkuin olisi tahtonut tainnoksiin uuvuttaa. Taisi käydä niin, ettei enää näe Marjaa elävin silmin. Niinkö pitikin käydä? Sentähdenkö, että on pidettävä rauha valtakuntien välillä? Milloinka niitä on ennen semmoisia kysytty? Ja kysyikö Karjalan rosvo?

—Ajattelin, että olisi tämä yhteinen asia, koko pitäjän yhteinen.

—Kyllä, kyllä, mutta—

Juha istui vielä siinä, vaikka olisi kai jo ollut lähdeittävä. Ei puhuttu enää mitään. Rovasti istui tuolissaan ja katseli ulos.

—Sitten pitänee minun lähteä sinne yksin, sanoi hän.

—Vaan jos sille tiellesi jäät.

—Vaikka jäisinkin, mutta koettaa täytyy.

—Ei nyt sentään kannata panna henkeään hukkaan menemään.

—Jos en saa Marjaa takaisin ... niin vaikka menköönkin.

—Onko niin rakas?

—Niin on rakas, rovasti.

Hänen silmänsä paloi; syvä, sininen, lauhkea silmän pohja paloi hehkuen tuuheiden kulmien alla.

—Rovasti tietää sen ... jos olisi itselleen niin käynyt.

Rovasti heltyi.

—Kyllä minä sen ... kyllähän ... ja olisinhan auttanut, Juha saa uskoa, että olisin auttanut, jos olisin voinut. Mutta Juha ymmärtää, että esivallan käskyä vastaan ei voi asettua.

—Eipä ei...

Juhalle tuli kiire pois, liikutustaan pakoon, leukansa järinää salatakseen.—Eipä ei, eipä ei!—hän uskoi sen, mitä rovasti oli sanonut. Eihän toki mitenkä, kun oli kielto kuninkaalta. Oli kai, oli kai. Mitäpä se olisi sitä muuten sanonut, jos ei olisi ollut.

Juha istui taas venheessään, kokka kotia kohti, kirkko ja pappila perän takana.

Sattuihan kuitenkin somasti, että esivallan kieltojen piti osua juuri, kun veivät minulta Marjan. Ei moista ole ennen kuultu.

Ei näkynyt enää pappilaa, kirkko oli jäänyt metsän taa. Kova vastatuuli puhalsi salmen suuhun suurelta selältä. Tullot natisi, venheen kokka lotisi laineelta toiselle.

Turha vaiva, turha retki, ajan hukka. Ei se ole sitä, ei ole semmoisia käskyjä eikä kieltoja. Eivät välitä, vaikkeivät kehtaa sitä sanoa. Mitä ne Marjasta? Ilkkuvat mielissään, että niin kävi. »Sepähän siitä viimein tuli!» Jos olisi ollut rovastin oma tai vaikka vain emäntä kenen rikkaan, niin olisi jo puoli pitäjää suden ajossa. Mitä ne Marjasta kukaan—toisheimoisesta, mustaverisestä. Jos olisi jonkun toisen eikä Rajakorven Juhan, vääräsäären, jörön, joka ei osaa mielitellä eikä kielitellä... Vaan minä en tarvitse heidän apujaan, minä tuon hänet sieltä omin voimin, minä tapan Shemeikan, minä väännän siltä niskat kuin lampaalta, että kielen suustaan oksentaa, minä katkon siltä koivet, niin että kerran rusahtaa...! Ja venheen kokka säesti laineisiin lokattaen: tee se, tee se!—Toinen meistä, hän tai minä! Ja sama se, vaikka kumpikin—jos en Marjaa elossa tapaa ... jos on hänelle minkä pahansa tehnyt...

Ja soutuessaan oli Juha vähitellen selvillä siitä, mitä tekee. On ennenkin vainovuosina vankeina vietyjen jälkiä seurattu, merkkien mukaan, joita ovat saaneet tienvarteen jätetyiksi. On saattanut

Marjakin semmoiset jättää, muutkin merkit, koska jo ennätti huivinsa rannalle jättää. Perillä väijyttiin ennen viikkokausia—saatanhan sen minäkin tehdä. Talot tuleen pistettiin, voin minäkin pistää. Kyllä Marja arvaa, kuka sytytti...

Kun Juha tuli kotiin, näki hän äidin jo asettuneen sinne emännäksi, liikkuvan Marjan askareissa kuin omissaan. Ei se koettanut salatakaan hyvää mieltään. Piika puikkelehti hätäissään sinne tänne, vesissä silmin.

Syötyään vähän nouti Juha aitasta pyssyinsä ja muut metsämiehen tamineensa tupaan ja alkoi laittaa niitä kuntoon. Sen tehtyään hän haki käsiinsä mäyrännahkaisen reppunsa ja ojensi sen äidilleen:

—Täytä tuo—niin paljon kuin mahtuu—poronkieltä ja talkkunajauhoja.

—Lähdetkö metsälle?

—En.

—Ajattelin, kun noin varustelit.

Kun äiti oli tuonut täyteen repun, sanoi Juha:

—Lähden tästä ja saatan ehkä viipyäkin. Olkaa tässä niin kauan. Tehkää Kaisan kanssa työt ja minkä apua tarvinnette, se ottakaa. Tuoss' on eloitan avain, hinkalossa on rukiita, millä palkan maksatte.

—Ethän vain lähtene *sen* jälkeen?

—Senkö?—Sen jälkeen lähden.

—Yksinäsi?

—Yksinäni toin hänet kerran ennenkin.

—Et tainnut saada toveria?

Juha oli jo ripustanut repun olalleen ja tarttunut pyssyynsä, ja oli jo ovella menossa, kun äiti huusi hänen jälkeensä:

—Et häntä sieltä enää löydä ... pääsi vain menetät.

—Omanipahan menetän, minkä menetän. Mutta menee siinä silloin toisenkin pää.

Äiti näki ja kuuli, että Juha oli sen päättänyt eikä ollut pidätettävissä. Sille tielleen se jää—sen tähden, sen sikiön, sen venakon ... nyt se menee, nyt se juoksee surman suuhun, nyt se menee...

—Mene vain! huusi hän seuraten Juhaa porstuaan, jonka ovesta Kaisa samalla livahti sisään,—Kaisa, kuulitko? Se lähtee Marjaa hakemaan. Mene vain, mutta et sinä sitä sieltä mukaasi saa, vaikka löytäisitkin!

—Mitä?

Juha oli pysähtynyt porstuan rappusille.

—Mitä sanot? ahdisti Juha lähemmäksi astuen.

—Älkää, emäntä ... sanoi Kaisa silmänsä peittäen.

—Ei tule kutsuen kylältä kiimainen narttu!

—Voi, voi teitä, emäntä! vaikeroi Kaisa.

—Mielellään meni! huusi emäntä yhä enemmän raivostuen. Syliinsä heittäysi!

—Se on valhe!

—Kaisa näki, kysy siltä!—ja nauruun rämähtäen peräytyi emäntä takaisin tupaan. Piika oli lyykähtänyt lattialle.

—Mitä sinä näit? tiukkasi Juha häntä hartioista ravistaen.

—En minä mitään nähnyt.

Mutta samassa hän pillahti itkemään.

—Sano, mitä näit.

Piika ei kuin itki. Juha syöksyi tupaan.

—Mitä se on nähnyt?

—Sen näki, että venhe viiletää alas ja pyöräyttää poukamaan, kun Marja rantaa myöten jälessä juoksee huivia heiluttaen kuin pysähdyttääkseen. Siitä maihin laskee ja sylinsä levittää, ja Marja siihen heitäkse. Nakkaa sen venheen pohjaan ja itse hyppää perään, ja niin mennään, eikä huudakaan Marjasi. Se huutaa, jota väkisin viedään.

—Sen valehtelet, huohotti Juha.

—Kysy itseltään! Tule sanomaan Kaisa, valehtelenko.

Tyttö ei tullut eikä vastannut, kuului vain itku ja voihkiminen porstuan nurkasta. Se ei valehdellut, ei valehtele se, joka itkee.

Äiti seiso i karsinassa puolittain selin, kasvot olan yli ilkkuen, Juha kädet riipuksissa, hiukan eteenpäin kumarassa.

—Meni mielellään ja jouti mennäkin!

Mutta silloin karkasi veri Juhan päähän. Oli survehakkuri lattialla. Hän tempasi sen sarvesta kuin tuopin, pyöräytti päänsä ympäri ja iski äitinsä eteen, niin että siltapalkki murtui.

—Sen valehtelet!

Ja syöksyi mölähtäen ulos.

Äiti oli siunaten lyykähtänyt penkille. Piika oli paennut tupaan, Juhan karatessa ohi porstuan läpi.

—Eiköhän siltä nyt lähtenyt halu? Siihenpä aseetkin jäivät!

—Voi teitä, minkä teitte, vaikeroi piika. Parempi sille olisi ollut, jos puukon sydänalaansa iskitte.

—Lähti siltä nyt halu.

V.

Kun Marja—sydän täynnä kiukkua ja kyllästystä ja elämänsä äitelyyttä—tuli kosken rannalle puoleksi juoksujalassa, ajattelemta minne juoksi, kunhan vain pääsi pois, näki hän venheen kiitävän niskasta alas, ja venheen perässä Shemeikan ikäänkuin vihaisin liikkein sauvoimella pohjasta vielä vauhtia lisäten. Vaan tuskin Shemeikka oli huomannut Marjan, kun sauvoin pyörähti kaarena pään yli toiselle puolelle, viitaten niinkuin olisi viitannut: tule! Ja Marjalta pääsi sydäimestä sanaton huudahdus ja häneltä kohosi käsi, niinkuin olisi sanonut: et ottanutkaan! Ota minut! Vie minut minne hyvänsä! Elä jätä!

Marja lähti juoksemaan rantaa, ei enää mukaan päästäkseen, vaan ainoastaan nähdäkseen hänestä viimeisen vilahduksen, ennenkuin oli joutuva isoon koskeen. Hän riensi ehtiäkseen niemeen, jonka ympäri koski teki polven ja josta näki alas asti. Shemeikan venhe oli kadonnut. Marja riensi yhä kiireemmin, huivi tarttui leppään ja jäi siihen. Ei joutanut sitä ottamaan. »Miksi annoin hänen mennä? Miksi en lähtenyt, kun pyysi?» Mutta kun hän syöksähti lepikon läpi ja niemekkeen poikki takaisin kosken rantaan, näki hän Shemeikan hyppäävän venheestään maihin, kiskaisevan sen nokkaa kivien väliin, heittävän sauvoimensa venheeseen ja juoksevan avosylin vastaan. Marja pysähtyi, hoipertui taapäin juoksunsa vauhdista, häntä tartuttiin vyötäisiin, hän lyykähti maahan, häntä nostettiin, kannettiin, heitettiin venheeseen, joka ensin karahti kiviin ja sitten nytkähti ja kallistui ja hetken päästä keinui kuohujen välissä.

Marja ei liikahta kokasta, johon hänet on heitetty. Hän ei näe siinä muuta kuin taivasta ja joskus vilahtavan puun, jonka alitse kiidähtää. Toisen kerran kokka kohoo, toisen kerran se painuu. Shemeikka seisoo venheen perässä, milloin ylhäällä milloin alhaalla, takanaan kuohut ja takanaan taivas, keikkuen ylös ja alas, välistä viillettäen tynnosti, välistä tehden äkkinäisiä, voimakkaita, tempovia liikkeitä. Marja koettaa nousta, kohottaa päätään, mutta vaipuu takaisin. Hän on keskellä kuohujen ryöppyä, venhe kiittää niin, ettei hän erota muuta kuin epäselvän, vilisevän rannan, ja vettä pirskahtaa hänen kasvoilleen. Yhä vinhemmin kiittää venhe. »Voi, hyvä Isä sentään!» Pauhu yltyy, venheen laidat rutisevat, on kuin se hajoisi hänen allaan. Se on ihan kuohujen sisässä. Shemeikka on kaukana, näyttää seisovan, ei venheessä, vaan kuohuissa. Samassa hän taas on ylhäällä, suurena, jättiläisenä, tukka

hajallaan, parta hulmuten kahden puolen kaulaa. Ei ole maailmassa muuta kuin Shemeikka seisomassa, hyrskyt palamassa hänen jalkainsa alla kahden puolen venhettä. Ei näy maata, ei puita, kuohut kiitävät kilpaa Shemeikan kanssa häntä takaa ajaen, mutta eivät saavuta. Yhtäkkiä sattuu sieltä häneen Shemeikan silmä, se hymähtää kiireessä, mutta on samassa taas toisaalla; on otsa rypyssä, huulet tuimassa pinnistyksessä. Marja koettaa hiukan kohottaa päätään laidan yli, suuri kivi kiittää ohi ja raapaisee venheen perää. Toinen on toisella puolen ja karahtaa kokkaan. Mutta välitse laskee Shemeikka. Marja vaipuu takaisin. »Voi, hyvä Isä sentään!»

Hän on vetänyt esiliinansa silmilleen. Mutta silloin tuntuu menon vauhti hiljenevän.

—Aa! Elä pelkää, ei hätää mitään! kuulee hän Shemeikan sanovan.

Ollaan suvannossa, Shemeikka seisoo ja meloo, ja vartalo notkuu. Hän on suuri ja komea. Ei häntä kärsi katsoa palaviin silmiin ja hehkuviin kasvoihin. Voi, jos se sentään laskisi rantaan! Mutta se ohjaa uusia kuohuja kohti.

—Päästä minut pois! Mennään maihin!

—Tahdotko? kysyy Shemeikka, ja venhe on lähellä rantaa.—Hyppää!

Vaan Marja vaipuu takaisin tuhdolle. Ei hän uskalla eikä ehdi ... eikä tahdokaan. Ja samassa on suvanto lopussa, niska nielee, venhe on uudessa koskessa.

—Nyt on horna! huudahtaa Shemeikka. Hän tekee tuimia liikkeitä, venhe ryyppää itsensä vettä puolilleen, vesi kuohuu ulkona ja sisässä, pohja kolahtaa kiveen, laidat ruskaa, venhe pysähtyy.

—Souda! huutaa Shemeikka.

Mutta ennenkuin Marja pääsee airoihin, irtautuu venhe.

—Ei tarvita!

Marja on noussut istumaan. On tultu alas miltei kohtisuorasta putouksesta ja taas ollaan suvannossa.

—Päästä minut pois, rukoilee Marja. Hukutaan.

—Pane pitkäsesi, on vielä yksi nikama—sitten pääset.

Se hymähtää sieltä salaperäisesti, veitikkamaisesti. Marja tottelee. Tulkoon mitä tulee! Ei se minua enää päästä. Ja olkoon päästämättä ... vieköön mihin vie!

Nyt tuntuu koski olevan tyynempi, ei kohise niin, ei tule vettä, mutta venhe tuntuu kiitävän vielä nopeammin kuin äsken, menevän kuin irtautunut suksi vaaran rinnettä sileällä lumella, kiihtyy, hyppää kuin kohona kerran pari—sitten hiljenee, kuin olisi tasaisella maalla—Marjaa pyörryttää, sydänalaa etoo, hänen on paha olla—silloin tekee kokka äkkikääntein, Shemeikka hyppää veteen, kiskaisee venhettä keskittulosta, ja kokka karahtaa soraan. Marja aikoo nousta, mutta ennenkuin ehtii, nostaa Shemeikka hänet ylös ja kantaa maihin.

—Elä Shemeikka, elä, anna minun olla, pyytää Marja, mutta puristau samalla hänen kaulaansa ja irtauttaa siitä kätensä vasta, kun Shemeikka on laskenut hänet maahan, mättäälle, sammalen päälle. Mutta Shemeikka ei irtauta käsiään, Marjan vieressä polvillaan.

—Missä me ollaan? kysyy Marja silmänsä sulkien.

—Saarella, sanoo Shemeikka vitkalleen... Kosken saarella, toistaa hän. Ja nyt sinä olet minun.

—En minä ole sinun ... minä olen toisen.

—Sinä olet minun.

—Minkä tähden minä olisin sinun?

—Sentähden, että tahdot olla.

—Sinunko?

—Minun.

—Minä olen toisen ... anna minun mennä...

—Olit toisen, kuiskaa Shemeikka silmissä ja äänessä riemua—olit toisen, Niin kauan kuin olit Ruotsissa, nyt olet Karjalassa.

—Karjalassako?—Miksi veit minut väkisin?

—Tulithan mielelläsi!

—Tulinko?

Eikä Marja tiennyt, oliko hän tullut, vai oliko hänet viety.

Koski lakkasi kohisemasta Marjan korvissa. Sitten se taas kohisi, mutta hyvin kaukana.

—Kanna minut koskeen, sanoo Marja.

—Lepää siinä, sanoo Shemeikka.

—Lepää sinäkin, pyytää Marja.—Elä mene.

Shemeikka kuitenkin irroittihe hänen syleilystään, ja silmä hymyili.

—Miksi sinun silmäsi minulle nauraa? kysyi Marja

—Ei se naura, vaan iloitsee.

—Miksi? Sano, miksi?

—On, kuin et olisi koskaan ennen ketään halannut.

—En olekaan ... en ole koskaan ennen tiennyt...

—Mitä et ole tiennyt?

—Että tämmöistä on.

—En minäkään.

Mutta hän valehteli. Ei ollut Marja hänen ensimmäisensä. Tuntui jo kovalta Marjan käsivarsi hänen päänsä alla. Hän olisi tahtonut olla yksin.

—Olet väsynyt, sanoi Marja hellästi.

—En ole.

—Sinulla oli, rakas, kova ottelu koskessa ... minä vain mukavasti venheen pohjalla viruin. Laitan sinulle vuoteen venheen kokkaan.

—Laitatko?—Laita samalla itsellesikin.

—En kuin sinulle ... että oikein saisit levätä rauhassa, rakas.

—Laitahan sitten.

* * * * *

Shemeikka nukkuu venheen kokassa. Marja on koristanut sen kuin häävuoteeksi, pistellyt lehviä laidan ja varppeen väliin. Shemeikka nukkuu kuin lehtimajassa. Itse istuu Marja rannan kivellä ja ajattelee: kun olisi vesillä Shemeikan vene, niin keinuttaisin häntä kuin lasta.

Hän on tehnyt tulen kahden kiven väliin. Hänellä on tuohinen tulella ja tuon tuostakin hän kohentaa tulta ja varvuilla hämmentää.

Hänen on hyvä olla, lämmin ja ihana; hän sulkee välistä silmänsä sitä paremmin tunteakseen. Hän tuntee lämpimästä väräjävänsä, ulkoa ja sisältä, ensi kerran elämässään. Missä lienen? Miten olen tänne joutunut? Kuka lienee tuo, joka minut tänne toi?—Vaan olinpa missä hyvänsä, olipa miten hyvänsä, kuka hyvänsä tuo—kunhan vain ei ole mitään sitä, mikä oli ennen. Eikä sitä olekaan. Se on kuin poikki, katkaistu, minä olen irti ... ei mikään minua enää pidätä.

On, kuin ei milloinkaan olisi voinutkaan olla maailmassa muuta kuin tuohinen tuossa, jossa hänen Shemeikalle pyytämänsä kalat kiehuvat, ja tämä sari tässä koskessa. Se, mikä on siellä, missä lienee, se ei häneen kuulu. Syyttäköt! En minä ole heille mitään velkaa. Olen minä heille elatukseni

moninkertaisesti maksanut.

Saanko minäkin kerran maailmassa valvoa mieleiseni ääressä? Odottaa hänen heräämistään? Kun nukkuisi oikein levätäkseen. Kuinka oli koskessa kaunis, kuin suuri haltija usvaisena iltana! Tuli ottamaan, niinkuin ilmassa lennättäen tähän toi. Minne aikonee tästä viedä? Ottaako vielä edemmäkin, vai tähänkö jättää? Tehköön, mitä tekee! Vaikka tähän jättäköön, vaikka haihtukoon kuin haltija ilmaan! En sure, vaikka nyt samassa pitäisi koskeen menemäni.

Shemeikka liikahti venheessään, ei herännyt, käänsihe vain toiselle kyljelleen.

Vaan ehkäpä en tarvitsekaan enää koskeen? Ehkei olekaan tämä vielä lopussa? Nyt vasta ehkä oikein alkaakin. Häntä aina odotin, tulijata, ottajatani—tulipahan, ottipahan.

Tässäkö nyt keitän, missä keittänenkin—hänen vieressään valvoen? Tässä, ihan uudessa ja entistä kuitenkin niin lähellä, että jos tulen tuohon kuuseen panisin, ne sinne sen näkisivät. Sytyttäisinkö, että pitäisi tulla karkuria hakemaan, vaatimaan »omaansa» pois? Tulisipahan! koettaisipahan! »Ei se sinun omasi ole enää!» huutaisi sille Shemeikka. Syntyisi tappelu. Olisi tuota soma nähdä. Marjalle tuli kuin ilon raivo rintaan sitä kuvitellessa. Ei Shemeikka viitsisi siltä rähjältä henkeä ottaa, tarttuisi vain käsipuoleen ja pyörähyttäisi kenkkajalkaa niin, että koskeen singahtaisi. Se menisi alas, milloin selällään, milloin mahallaan—räpiköiden vuoroin käsillä, vuoroin jaloilla, toisessa kenkä, toinen paljaana—kolin kolia koskea alas.—Mutta olkoon siellä, mitä minä hänestä enää...

Marja nosti tulelta tuohisen, jossa kalakeitto oli valmis, peitti sen vaatteella ja hiipi venheelle, jossa Shemeikka nukkui. Kasvoja, joiden päälle Marja oli levittänyt liinaseen sääskien suojaksi, hän ei nähnyt, mutta näki rinnan, leveän, korkean ja kaarevan, joka hiljaa nousi ja laski; näki solakat jäsenet—ja olisi tehnyt mielensä niitä kädellään hivellä, jos ei pelännyt unta häiritsevänsä. Hiveli niitä ajatuksissaan, kaukaa, kuvitelluin liikkein.

Löytäisinkö hänelle vielä jotakin hyvää kalakeiton mausteeksi, kun herää? Hän poistui syvemmäksi saarelle. Se oli keskellä koskea, kahden yhtä kovasti kuohuvan haaran välissä. Rantojaan myöten se kasvoi koivuja ja leppiä; keskeltä oli vähän korkeampi, siinä oli kallio, kallion päällä suopyörylä, joka oli keltaisenaan lakkoja. Kivien lomassa oli alempana vatukko. Saarta kierrellessään löysi Marja vielä herukkapensaana ihan lähellä tulisijaa... »Liekö täällä kukaan koskaan ennen meitä käynyt? Tänne se minut toi. Kai se on täällä ennenkin käynyt, koska tänne osasi laskea. Toi tuttuun paikkaan! Mutta että se minut otti! Että se minusta huoli! Mikä minä olen? Suvuton, nimetön mierolainen, joka en kelvannut muille kuin sille vanhalle, puolivaivaiselle. Olenko minäkin jotakin? Ensi kerralla kun näki, jo otti. Niin puhui, niin houkutteli, suuttui, kun kuuli, etten välitä. Enkö ole nyt kuin kuninkaanpojan, maankuulun, Karjalan komeimman! Uljaaseen taloonsa vie, hyvän anopin antaa.»

Marikkoja kierrellen kosken saarella, kallioiden välissä, jonne pauhu ei välistä kuulunut ollenkaan, välistä kuului kaukaa kuin monien metsien takaa, hän vähitellen poimi tuokkosensa täyteen, rinnassa onnen rauha, huulilla sen hymy.

VI.

Shemeikka oli herännyt, reväissyt silmiltään huivin—missä olen? mitä on tapahtunut?—Silloin muistaa hän kaiken...

Olenko taas ollut mieletön? Olenko taas tehnyt järjettömän teon? Tästä vielä sodat syttyy, vainot nousee. Roskajuttu. Mitä minä siitä toisen akasta? Olisin antanut olla. Minnekä minä sen nyt panen? Kotiinko vien—vai takaisinko käännytän? Tarrautuu kiinni ja alkaa ulista ja itkeä. Kun oman etunsa ymmärtäisi, niin itse pyytäisi sauvomaan maihin. Kyllä se siitä rantaa myöten vielä kotiinsa osaisi. Sanoisi olleensa lehmän haussa ja eksyneensä, niin eivät mitään tietäisi. Ei siellä kukaan meidän lähtöämme nähnyt.

Ei ole sentään kukaan minua niin halunnut kuin tämä; ei kukaan niin kuollakseen puristanut. Ei ole ennen tiennyt miestä halanneensa. En hennoisi hänestä ihan vielä erotakaan. Vaan olisi kuitenkin parempi, kun palaisi kotiinsa. Siellä taas syksyllä tavattaisiin ja aina vastakin kulkien.

Shemeikka on noussut ja istunut tuhdolle. Siinä huomaa hän lehvät, joilla venhe on koristettu. Semmoisia joutavia ne aina. Olisi edes jotakin syömistä.

Shemeikalla on nälkä, ja ruumis on maatessa kuoleutunut. Hän katselee raukeasti ja kyllästyneesti etensä ja sylkääsee happamesti venheen pohjaan.

Tulen on tehnyt—mitä varten se on tehnyt tulen? Eihän tässä kuitenkaan ole mitään keittämistä tai

paistamista. Sitä vartenko, että huomaisivat takaa-ajajat? Saattavat hyvin olla kintereillä milloin hyvänsä. Vaikka olisivat jo maatessa laskeneet ohitsekin ja pysähtyneet kosken alle väijymään.

Hän nousi ja potkaisi tulen sammuksiin ja kekäleeseen koskeen. Meni taas venheelleen etsimään eväskonttiaan ja repi sitä tehdessään irti lehvät venheen laidasta. Löysi kontin ja istahti kivelle. Kontissa näkyi olevan ruuan tähteitä kova kannikka ja suolakalan pyrstö.

Marja seisoj vähän matkan päässä pensaassa ja seurasi Shemeikan toimia... Aikoi ensin yllättää hänet, tulla takaa, sulkea hänet syliinsä. Mutta yhtäkkiä hän vavahti nähdessään ilmeen Shemeikan kasvoilla. Oliko se vihainen? Mistä se oli vihainen? Kenelle? Minulleko? Miksi se repi lehvät pois? Ilmeen silmissä oli kylmä, melkein julma.

Sillä on nälkä! ihastui Marja samassa nähdessään, miten Shemeikka tyytymätönnä ja happamana kävi kannikkaan käsiksi. Sillä poloisellahan on nälkä! Se raukka järsii kovaa kannikkaa eikä tiedä ... eikä tiedä, että minulla on sille kalakeitto ja helmassa tuohinen marjoja täynnä. Ja kuta enemmän Shemeikan muoto synkistyi, sitä hauskempi oli Marjan.

—Eikö maita? kuuli Shemeikka naurun hyrähdysten jostakin läheltä. Samassa hän huomasi Marjan pensaassa. Ärtäneeseen silmään hän näytti vanhalta, rumalta, isomahaiselta.

—Kah, mitä naurat?

Marja nauroi vielä hartaammin, ajatellen iloista yllätystä, jonka hän sille tekee.

—Sinun eväitäsi, mies parka, nauran. Eikö sinulla ole muuta kuin tuo...?

Shemeikka ei vastannut, haukkasi vihaisesti palan suuhunsa ja sylki samassa toisen puolen ulos.

—Olisi tässä, jos et vähyyttä katsone, niiasi Marja kiven luota ja nosti keittotuohisen piilostaan.

—Mitä sinulla siinä on?

—Vähän keitettyjä mullosia olisi.

—Mistä sinä olet niitä saanut?

—Sainpahan, mistä sain, kunhan koetat, miltä maistuvat.

Shemeikka otti tuohisen Marjan kädestä, ryyppäsi lientä ja seivästi hämmennystikulla suunsa mullosta täyteen.

—Mutta millä keinolla sinä olet saanut mullosia?

—Löysin hatustasi ongen siiman ja vavan taitoin tuolta rannalta.

Shemeikka söi, ahneesti hörppien. Marja odotti, että hän kutsuisi hänetkin toverikseen. Ei siksi, että hänellä olisi ollut nälkä, vaan että olisi kutsunut toverikseen—niinkuin Juha, joka aina kutsui toverikseen, joka ei olisi milloinkaan syönyt, ennenkuin toinen söi, vaikka olisi ollut kuinka nälkä itsellään. Ja yhä on sillä se kylmä, melkein vihainen katse. Ja miksi repi lehvät venheestä, vaikka eiväthän ne olleet tiellä? Eikö ehkä tahdokaan enää mukaansa, tästä edemmäksi?

Hän kuuli Shemeikan nousevan, ja nousi itsekin. Mutta kun hän silloin katsahti Shemeikkaan, oli se muuttunut. Pyyhkieli partaansa, kasvoilla syöneen tyytyväinen ilme. Samassa uskoi Marja erehtyneensä. Se oli ollut uuvuksissaan, ja sillä oli ollut nälkä. Ja Marja heltyi niin, että olisi tahtonut kaulaan käydä. Sanoi kuitenkin vain, marjatuohista tarjoten:

—Tässä olisi vielä vähän...

—Onko sinulla vielä marjojakin? Milloinka sinä ne poimit?

—Sinun nukkuessasi.

—Nukuinko kauankin?

—Ethän kauemmin kuin että hyvästi ennätin poimia.

—Ovat makeita marjasi, ja mainiotapa oli keittosikin.

Shemeikka söi, Marjan pitäessä tuohista hänen edessään. Eikä ollutkaan Marja hänestä enää ruma, eikä vartalo muodoton, kun oli laskenut esiliinansa alas.

—Syö sinäkin ... en jaksa kaikkia.

—Minä söin jo poimiessani. Jos mitä jää...

Marjan koko olento vavahti, hän aikoi sanoa jotakin, mutta ei saanut sanotuksi—ponnisti sitten viimeiset voimansa ja sai sanotuksi:

— ... ja jos mitä jää, niin saatathan ne tarvita toistenkin.

—Entäs sinä?

Shemeikka oli kiertänyt kätensä hänen vartalonsa ympäri.

—Minähän en tarvitse.

—Etkö? Mikset?

—Minulla on lyhyempi taival täältä pois kuin sinulla.

Marja koetti irroittautua. Mutta hänen hento, pehmainen ja samalla jäntevä ruumiinsa oli hurmannut Shemeikan veriä, eikä hän päästänyt.

—Etkö tulekaan mukaan?

Marja ei voinut Shemeikan silmistä päättää, mitä vastausta hän odotti. Eikä Shemeikka enää itsekään tiennyt, mitä hän tahtoi. Marja ei vastannut.

—Minnekäs sitten? Takaisin kotiisiko?

—En ikinä sinne! huudahti Marja, hänestä irti tempautuen.

—Mutta minnekä sitten?

—Mihin hyvänsä! Lasket maihin, ehkä jonnekin osun.

Itku puristi rintaa, mutta ei vielä päässyt.

—Saitko sitten jo tarpeeksesi matkasta minun kanssani? kysyi Shemeikka tehden äänensä moittivaksi.

Marjan kasvot kiinnittyivät, niissä oli kuin hurmahenkisen, niinkuin näkyjä näkevän ilme.

—Vaikka tähän matkani päättyköön, sain sittenkin mitä elämäni kaiken toivoin!

Shemeikan silmä syttyi tuleen, veret kiehahtivat viimeisiä suoniaan myöten. Paljon oli hän naisia nähnyt, ja monta heidän tunteidensa purkausta, mutta ei koskaan ilmettä semmoista kuin minkä nyt Marjan kasvoissa. Paljon oli kuullut naisten hänelle sanovan, mutta ei kenenkään mitä tämä ja niinkuin tämä. Ei aio palata kotiinsa, vaikka se hänellä on! Lähtee ennemmin menemään, tietämättä minne! Hänestä on minulle vielä paljon iloa.

—Tulet toki mukaani, Marja!

—Ethän tahdo?

—Minä tahdon.

—Tahdotko? Sano, Shemeikka, ihanko totta tahdot? kuiskasi Marja hänen kaulaansa ripustautuen.

—En väkisin vie ... mutta jos mielelläsi tulet.

—Mielellänihän minä äskenkin tulin—vai luulitko väkisin vieneesi?—
Sinä! Sano!

Silloin Shemeikka veti hänet vierelleen. Marja purskahti itkuun sitä iloaan, ettei tarvinnut koskeen hypätä—jonka olisi tehnyt, jos Shemeikka olisi hänet siihen hylännyt.

Yhtä ainoata huumausta ja sen hurmausta oli ollut lähtö kotoa, koski ja suvantosaari—kuin unta oli nyt taas soutu pitkin polveilevia virtoja, keskittse milloin kalliorantojen, milloin veteen kaatuneiden kelohonkien—viilettely lehtipurjeessa halki soikulaisten selkien, joiden nimiä ei tiennyt eikä kysynyt. Milloin oli Marja kokassa soutamassa, milloin Shemeikka, mutta aina silmä silmässä, katse katseessa, hymy hymyä houkuttelemassa, hellä sana aina päättämässä iloiset puheet:—»Oletko minun?»—»Elä kysy!»—»Onko hyvä?»—»Kysyt, vaikka tiedät.»—Ja kun ei puhuttu, vaan äänettöminä soudettiin, ei

Marja päästänyt ajatuksiaan edemmä laineen viriä, jonka venhe teki veteen: missä se jälleen haihtui, siinä haihtui entinen elämä, missä se kokassa kohahteli, siinä kohahteli uusi, eikä hän tahtonut koettaakaan sitä edempää kuunnella.—»Oletko minun, Marja?»—»Elä kysy.»—»Sanohan kuitenkin.»—»Tiedäthän sen, Shemeikka.»—Ja samaa unta oli yhä maihin nousut, kulku soiden poikki ja kävely pitkin hiekkaisia harjuja honkien alla uusiin vesiin, missä oli lahdelmissa aina uusia venheitä kuin matkanhaltijain heille varta vasten kätkemiä. Oli heille nuotiopuu hakattu ja lehdesvuode havumajan katon alla valmis, mihin sattuivatkin yöpymään... Kuka lie ne tehnyt? Shemeikka vain hymähti, kun Marja sitä kysyi.

—Heitäte kokkaan lepäämään, sanoi Shemeikka kuohuvan pitkän kosken alla, monennenko, siitä ei ollut Marja enää osannut pitää lukua.— Heitäte nyt! Vedä silmillesi liina.

Ja Marja tunki venheen nytkähtelevän huoparien voimakkaista työntelyistä, kuuli kokan loksattavan heikon vastatuulen virilaineita vastaan—huopaus hiljeni, venhe suhahti pehmoiseen hiekkään, mutta ennenkuin Marja ehti vetää liinan pois silmiltään ja nousta, tunki hän käden häntä nostavan polvien taiteesta ja selän takaa toisen käden, ja seisovansa rannalla.

—Jotta tulisit, niinkuin lähdit, sanoi Shemeikka.

—Missä me ollaan?

—Perillä.

Marja näki valoisan, hiekkaisen rannan, vähän ylempänä vihreän nurmen, nurmen takana solkisen koivumetsän, koivumetsän takana korkean kallioisen vaaran. Nurmikon laidassa, riippuoksaisten, kyhmyisen koivun alla oli huone, pyöreistä hongista kyhätty.

—Uskottelin sinua—ei ollutkaan taloni tätä isompi.

Ei saanut Marja sanotuksi muuta kuin hellän ihastuneen:

—Voi sinua, Shemeikka!

Hänen mieltään huikaisi, veti kyyneleen silmään, harsoon maailman ja elämän. Silmä itki, sydän iloitsi tietämättä kumpikaan mistä. Sillä somempaa, sievempää ei voinut missään olla.

—Uskottelin sinua, Marja, on vaimenkin minulla talo toinenkin kuin tämä. Jos sinne halunnet, menemme? Jos tähän tyytyneet, jäämme?

—Jäämme.

—Mutta minun täytyy kotonakin käydä.

—Käynet.

—Uskaltanetko yksin jäädä?

—Vaikka vuoden viipynet, vaikka kaksi, kunhan kolmantena tulet.

VII.

Juha istuu tuvassaan puolihorroksissa, kyynärpäät polvia vasten, koettaen turhaan saada selville, onko ilta vai aamu ja onko vielä sama päivä kuin silloin, vai onko ollut välillä jo muita päiviä ja öitä. Joitakin hän muistaa siitä, mitä oli tapahtunut, toisia ei. On, kuin toinen puoli hänen olentoaan olisi turto ja tunteeton, niinkuin toinen puoli vasenta jalkaansa aina oli hiukan kuolluksissa sen karhun pureman jäleltä. Kun sitä kosketti, oli se aina kuin vierasta lihaa, vastasi kuin kaukaa jostakin toisesta ihmisestä.

Missä lienee ollut, mutta niin oli, kuin hän olisi yhtä paikkaa kiertänyt, vasemmalla vettä, oikealla matalaa korpea, jalan alla upottavaa suota. Sen hän muisti ja senkin, että oli kadottanut lakkinsa ja taas sen löytänyt. Oli jotakin muutakin, jota olisi tahtonut muistaa, josta ponnisteli pääsemään selville, niin että päättä särki, toista puolta heikosti särki, toinen oli turto ja tahmea, niinkuin olisi ollut täynnä vierasta, hyytynyttä verta.

Jotakin oli tapahtunut, mitä? Mikä siitä tuosta lattiasta on palkin murtanut? miksi on tupakkahakkuri sillan alla?

Silloin hän muisti sen.

Mutta minkä tähden hän oli semmoisen tehnyt? Äitiäkö aioin iskeä? Mutta minkä tähden?

Päätä pyörrytti, sydäntä etoi. Hän oli kuin tiedotonna hetken.

Sitten hän oli kuulevinaan kuin kaukaisen huudon: »Sinä valehtelet!» Hän itsehän sen oli huutanut. Ja nyt hän yhtäkkiä muisti kaiken: kuinka oli pihasta karannut, huutanut juostessaan: »Sinä valehtelet», huutanut sitä suolampea kiertäessään, kaatuessaan, juostessaan, niinkuin jotakin takaa-ajajaa, saadakseen sen kiinni, nujertaakseen sen.

Mutta sehän *ei ollut* valetta. Tottahan se oli. Mennythän se oli. Sehän on poissa ... koski koko ruumiiseen ja sieluun niin, että suu aukeni parkaisuun, vaikkei saanutkaan parkaistuksi. Samassa taas pimenei ja sekosi. Jos *se* oli tapahtunut, niin olisihan pitänyt tapahtua muutakin? Mutta kaikkihan on ennallaan. Siinä on uuni, ja sirkka sirittä. Marja ei ole mennyt. Ei, tämä on vain unta. Mutta miksi en herää? Enkö saa itseäni hereille, ennenkuin tukehdun? Häneltä pääsi parahdus, niinkuin siltä, joka koettaa vyöryyttää painajaista rintansa päältä. Hän seisoi keskellä lattiaa, kädet ylhäällä. Joku hyppäsi karsinan nurkasta penkiltä ja harppasi huutaen ulos, paitasillaan, valkea kuin jänis.—»Kaisa, elähän—en minä mitään!» lohdutteli Juha hänen jälkeensä.

Tyttö tuli takaisin.

—Säikähdin niin—menisitte toki, isäntä, aittaanne maata—kun olette ihan märkä ja ryvettynyt.

Juha on kokonaan selvinnyt. Hän seisoo rappusilla ja huomaa, että aamu sarastaa sihittävän sateen läpi. Koira tulee rappujen alta ja pyörähtelee jaloissa. Kuikka huutaa järvellä.

Hän on astellut rantaan. Siellä ovat verkot vielä virepuilla siltä jäleltään, kuin ne olivat silloin lahnan kudusta tultua siihen jääneet. Totta se oli, totta oli. Saadakseen jotakin tekemistä Juha alkoi pistää verkkoja puikkarille. Teki sitä nopeasti, tottuneesti. Ajatukset samoissa askelissa. Niin se on, niin se on. Poissa se on. Et tarvitse toivoakaan muuksi. Suotta sinä sentähden siltapalkin särjit. Koskapa Kaisa oli nähnyt, että se sen syliin heittäisi. Sinulle se on tapahtunut eikä kenellekään muulle.

Verkko oli puikkaroitu, ja hän heitti sen venheen kokkaan, niin että kivekset kalahtivat.

... Yhdessä tulivat tähän pihasta. Se mies seisoi tuossa aitaa vasten. Joko lienevät sen silloin päättäneet? Että *kehtasi* Marja vielä mairitella ja entisiä kalansaaliita muistella... He ovat nuoria ja kauniita. Minä olen vanha ja ruma. Mitäpä hän minusta, kun on semmoinen, joka ottaa. Ottakoon! Ottakoon! Pitäköön!

Toinen verkko oli puikkaroitu. Yhä ravakammin Juha liikkui, ei välittänyt, vaikka jokin silmä verkosta repesi.

Ottihan se siltä kihlat julki, peittelemättä. Sillehän se oli saunan lämmittänyt, sille oljet lauteille laittoi, ei minulle, ja omaan aittaansa tilan teki. Ei se äitiä pakoon lähtenyt—valehteli. Olisi sanonut suoraan, olisi sanonut: nyt lähden, nyt on minulla toinen parempi. En minä olisi kieltänyt. Enkö? En varmaan, en olisi, mutta kun salaa—varkain.

Yhtäkkiä häntä raukaisi, hengästytti niin, että vaivoin sai viimeisen verkon puikkarille. Vaivoin pääsi hän pihaan, hoippui aittaansa, jonka ovi oli auki, horjahti vuoteeseensa vaatteet päällä ja nukkui.

Juha nukkui koko päivän iltaan saakka.

Oli koleahko, kirkas, pohjatuulesta tyvenevä ilta. Äiti ja Kaisa olivat lypsillä. Se on tapahtunut, eikä hän enää tahdo sitä muuksi kuvitella. Sille ei voi mitään, eikä tarvitsekaan voida. Olkoon, kun on mennyt, niin menköön.—Hänen aitassaan oli Marjan vaatteita. Hän otti ne ja vei Marjan omaan aittaan. Kun hän avasi sen oven, lemahti sieltä laukkulaisen haju. Hän paiskasi kiireesti oven kiinni ja pisti avaimen taskuunsa; meni rantaan ja heitti avaimen järveen. Niitti sitten yön ja aamun, kuumaan päivään saakka, kunnes uupumus paiskasi levolle. Päivät ja yöt menivät nyt Juhalta sekaisin.

Hän oli tullut huumaukseen, josta ei halunnutkaan selvitä. Silmät jäykkinä kuin unessakävijän hän liikkui ja toimi. Sanaakaan sanomatta hän antoi äidin olla omissa toimissaan.

Emännästä oli kaikki, niinkuin ollakin piti.

—Näyttähän tässä tultavan toimeen, sanoi hän Kaisalle. Ei »sitä» enää sen enemmän kaivatakaan.

—Ei ole oikein asiat, kun ei puhu sanaakaan.

—Eihän tuo ole ennenkään puhunut.

—Ei ole oikein asiat, toisti piika. Olen kuullut itkevän yöllä, ja päivällä haastelee itseksensä.

—Mitä se sanoo?

—»Voi, minkä teit!«—»Voi, että sen teit!« Sillä on ikävä emäntää.

—Antaapa hänen haihdutella.

—Se odottaa sitä vielä tulevaksi. Ei se sen mielestä milloinkaan haihdu.

—Kyllä minä haihdutan.

—Elkää ottako, emäntä, köyhältä hänen viimeistä iloansa.

—Mikä ilo se on ikävä?

—Kyllä se vain on.

—Minä kyllä kitken sen juurineen.

—Vaan jos ette saakaan—jos vain repee—ja on jo revennytkin.

—Revetköön!

—Mutta entä Marja sieltä vielä tulee?

—Ei tule

—Taisi olla teistä mieluista, että meni!

—Oli.

—Että saatatte olla niin sydämikkö.

—Minä saatan.

Kun Juha tuli syömään ja oli ateriansa lopettanut, sanoi äiti:

—Taidat odottaa vielä tulevaksi?

—Mitä äiti siitä nyt enää puhuu, sanoi Juha raukeasti.

—Kyllä minä tiedän, että odotat ja toivot, vaan jos tulee, niin tulee sentähden, että ovat pois ajaneet, ei sinun tähtesi.

—Antaa nyt olla sen asian.

—Aina sinua liian vanhaksi haukkui.

—Kenelle?

—Kuka vain kuulla tahtoi. »Kuolisi kenkkajalka, niin saisin nuoremman.«

Yhtäkkiä Juha äitinsä ihmeeksi puhkesi nauramaan.

—Nythän se saikin sen! Sai nuoren ja rivakan—ja sehän on hyvä, että sai! Mitä hänen tarvitsikaan minun kanssani kitua—tämmöisen. Katsokaahan, kuinka hassusti kävelykin käy—jalka heittää kuin särkyneen tuulimyllyn siipi, katsokaahan!

Juha oli noussut ja hypähteli lattialla, heittäen tahallaan jalkaansa vielä vinompaan.

—Ole tuossa kujeilematta, vanha mies!

—Noin se vain huiskaa, saattaisin minä silti vaikka tanssiakin, kun kuka soittaisi. Äiti rallattaisi!

Hän nauroi yhä räikeämmin, hypähteli ja naurahteli vielä pihallakin mennessään, rallatellen väliin, kirves olalla.

—Siinä sen nyt näit, sanoi emäntä. Eihän revennytkään. Se jo sen leikiksi panee.

—Ei se minusta leikiltä näyttänyt, sanoi Kaisa.

Mutta kun Juha tuli illalla kotiin, oli hän yhäkin, niinkuin olisi ollut yhtä hyvillään kuin lähtiessään. Hekotteli, naurahteli, hoilotteli saunassa kylpiessään.

—Mennä lauantaina oli minulla tässä vielä eukko löylyä lyömässä, nyt ei olekaan—ei olekaan—ei tulekaan—lallalaa—hilutullallaa! Lyö sinä, äiti, pojallasi löylyä. Samahan se on, kuka lyö. Häh?—Meni—meni—meni— minulta akka ryssän rekeen! Vaan entäpä menikin? Otetaan uusi sijaan? Mitä? kysyi hän lakaten hutkimasta. Saa kai sen ottaa uudenkin?

—Minkä tähden sitä ei saisi? myönnytteli äiti mielissään.

—Vaikkako olisi entinen vielä elossa?

—Ei se ole elossa, joka on rajan takana.

—Sitä minäkin! Ja kun vielä itse mielellään meni.

—Kyllä minä sinulle uuden hankin.

—Hanki! Hanki mieleisesi, mutta elä hanki köyhää.

—Saa tämmöiseen taloon vaikka kuinka rikkaan.

—Uudelle pitää olla uusi talo! Odota siksi, kun minä olen saanut valmiiksi uudet tuvat ja uudet kamarit. Lyödään pykninki semmoinen, kivijalalle, ulos lämpiävä, ettei kaupungin tervaporvarilla ylpeämpää. »Katsohan Juhaa, minkä teki. Nai rikkaan, rakensi pykningin semmoisen, ettei kaupungin porvarilla parempaa. Otti uuden naisen, kun vanha karkasi. Kas äijää, koreanpa ottikin!»—Etsi sinä vain äiti, minulle oikein nuori ja kaunis—ja joka osaa lapsiakin tehdä. Kyllä minä vielä puolestani! Sille pidetäänkin toiset komennot. Hyvänä pidetään, pöytään syötetään, piioilla passuutetaan, niinkuin papin rouvaa, vierailta teetetään, saa itse istua kamarissa ja sukkaa kutoa.

—Kelpaa tämä talo tältäänkin.

—Ei kelpaa, ei kelpaa, sillä kun minä sanon, että laitetaan uudet huoneet, niin ne laitetaan!

—Millä voimilla ja varoilla sinä ne laittaisit?

—Minäkö? Milläkö voimilla? Minäkö?

Juha oli laskeutunut lauteilta ja lähtenyt nousemaan pihaan, yhä samoja hokien. Istui rappusilla, kun äiti tuli jälestä.

—Milläkö varoilla? Mikäs se on tuo lehtoinen vaara tuossa? Oletko käynyt katsomassa, minkälainen siellä on minulla jo kaskimaa? Otan miehiä ja panen mäen lakeansa myöten maan tasalle. Polttaessa näkyy loimo kahteen valtakuntaan. Talkoolla leikataan ja talkoolla ajetaan säkit Ouluun kymmenessä kuormassa. Hyvät veljet, omat veljet ja kylänmiehet auttaa. Laitetaan sana Marjalle Karjalaan. »Se suuri savu nousi Juha vainaan—mies vainajasi, ei kuin sen entisen Juhasi kaskaista, Rajavaaran rikkaan. Se on ottanut uuden eukon vanhoilla päivillään, sillä on uusi pykninki kuin parhaalla tervaporvarilla. Ei ole enää milläänkään. Hyvillään vain on, että sai uuden, joka osaa lapsiakin tehdä. Siellä on vain, kävelee, hissuttelee—on nuortunut, äijä, ei enää onnukaan. Omat pojat pian kaskia kaataa.» Sinä et usko, äiti. Sinä et usko, että minä paiskaan pytingin pystyyn niinkuin paras kaupungin porvari!

—Uskonhan minä.

—Et usko, että minä saan uuden akan?

—Saathan sen.

—Hanki pian, minulla on kiire. Muuten saattaa tulla entinen takaisin. Ähäh, nyt pidät kiirettä. Ota rovasti puhemieheksi. Se on hyvä mies, se auttaa.—Äiti hoi? mitä sinä siellä porstuassa?

—Niin mitä, ärähti eukko.

—Jos sattuisi Karjalan miehiä kulkemaan, káske viemään terveisiä, jos sattuisivat sen siellä tapaamaan.

—En minä hänelle mitään terveisiä.

—Sano, sinä—sano, että mieleen vain oli Juhasta, että meni Ei ole milläänkään. Ei se kuollutkaan, ei kuin nuortuu ja vertyy uuden nuoren vieressä. Heti rupesi kaatamaan sitä suurta kaskea, jota jo ennen alkoi, ja perustamaan uutta pykninkiä, josta aina puhui. Repi vanhat savupirtit ja rakensi uuden pykningin, kuin paras kaupungin porvari—ka, tulehan, äiti, niin puhutaan—sano, että on uusi emäntä, vaan saa sitä tulla entinenkin katsomaan, jos matkat sopeutuu. Ei pidä Juha vihaa.

—Ei ole oikein asiat—vai onko? sanoi Kaisa emännälle.

—Ole vait—mitä se sinuun kuuluu!

Mutta yöllä hiipi Juhan äiti aitan ovelle, ja hänkin sai kuulla hänen valittavan: »Voi, minkä teit, Marja! Minkä tähden sen teit?» Sai kuulla sinä yönä ja monena muuna, ei sitä yötä, ettei voihkinut, vaikka päivällä hoilotti ja hekotteli.

VIII.

Marja istuu yksin pienen tuvan kynnyksellä, edessään autio järvi. Tähystää selälle, eikö näkyisi jo tulijaa. Ei näy vielä, mutta huomenna ehkä tulee. Vaan jos ei palaa huomenna eikä ylihuomennakaan, niin saatan minä täällä vaikka yksinkin elää.

Oli pidetty pyydyksiä metsässä ja käyty niitä yhdessä kokemassa, oli käyty kalassa, ongella, oli lohipato koettu kosken alla, oli verkot heitetty ja nostettu, oli siivottu saaliit, kuivattu ja suolattu. Oli yhdessä pyydetty, yhdessä puuhattu, eikä ollut Marja ikinä voinut ajatella, että olisi olemassa semmoista, kuin oli näinä päivinä ollut. Kun jättäisi ainiaksi tänne eikä täältä milloinkaan veisi siihen suureen kotiinsa sukunsa luo. Tuota saunaa kun vähän talven varalle kohentaisi, tuohon pienen navetan kun minulle teettäisi ja kotoaan toisi tänne lehmän. Yhden lehmän heinät minä lehdoista ja rannikoilta tässä pian keräisin. Shemeikka kasken hakkaisi... Vaan ei! Liian hyvä Shemeikka kaskea kaatamaan ja korpia raatamaan. On metsän kävijä, on kaupan kävijä, saa leipänsä muullakin hankkeella irti. On sankari hän! Minut tänne ilman sitäkin elättää.

Ei Shemeikka lähtiessään aikeistaan mitään puhunut. Kun ei vain minun tähteni hänelle mitään kiusaa tulisi!—Oli miten oli.—Tänne toi, tässä pyysi vartomaan, kun notkeasti venheeseen hyppäsi, että hyrskähti vesi, ja istui airoille ja ponnisti ja kokan kohisten lähti, jäntevä, notkea poika, tuolla mennessään hattuaan heilauttaen!

Marja istui ja odotti ja katseli autiolle järvelle tuvan kynnykseltä. Tässä istui tietämättä missä, tietämättä, osaisiko sinnekään, mistä oli tullut. Ja vielä viimeisen kerran silmättyään järvelle pistihe hän majaan ja painautui vuoteelle, tarpeeksi leveälle kahden maata. Yöllä kuului korvaan läheisen kosken kohina, lipatteli rannassa laine, humauteli metsä, kunnes hän nukkui, puolella vuoteella pysyen, jotta olisi koskematon toinen puoli ystävän tulla. Ja oli niin suloista olla kuin hyvässä unessa.

Tuli aamu, tuli toinen, niinkuin niitä oli jo tullut useampia, vaan ei ystävä vielä tullut—ja viipyköön vain. Kyllä minä täällä yksinkin. Ja Marja koki padot ja verkot lasi ja nosti ja kalat siivosi ja levitti kuivamaan, ja yhä piteni rivi, joka oli ripustettu kallion kupeelle paisteeseen.

Mutta kun ei jo tule? Ei liene vielä päässyt. Ei se jätä, ei se jätä ... mistä minä semmoisen ajatuksen sainkaan?—Kun ei vain olisi jotakin vahinkoa tapahtunut! Kuuluihan olevan koskia vielä hänen kotiinsakin mentäessä. Oli voinut kiveen venhe kaatua, kun ei ollut soutajaakaan. Miksei ottanut minua soutajakseen? Kuinka minä, minnekä minä sitten, jos ei se tule?

Sattui sateinen päivä, vuoti vähän kalasaunan katto. Oli hiukan alakuloista olla.

Olisi hän sentään saattanut ottaa minut mukaansa sinne, minne meni. Olisin saanut nähdä, miten siellä elävät, millaista on hänen heimonsa elämä, millaista kuulu Karjalansa, jota kehui. Sieltähän sanovat minunkin olevan. Sinnehän lupasi viedä, siellä tehdä emännäksi isoon taloon. Vaan olisihan ehkä ottanutkin, jos en minä pannut vastaan? Itsehän minä tahdoin jäädä tänne. Mutta enhän tiennyt hänen viipyvän näin kauan—kohta viikkoa kolme. Eikä kysynytkään kuin kerran, tulisinko. Olisi saattanut kaksikin kertaa kysyä, jos oikein tahtoi. Mutta ei ehkä tahtonutkaan. Ehkä tiesi isänsä ja äitinsä ja suuren sukunsa olevan vastaan, että tuopi tänne Ruotsin naisen? Ehkä heitä siellä taivuttaa? Ehkä ovat evänneet, ja ei tahdo tulla? Tai jo siellä häitä laittavat ja tulevat yllättäen noutamaan valmiisiin häihin.—Jos ovat vastaan, en mene. En pyri väkisin, en toista kertaa ota anopin vihoja. Jos en sinne kelpaa, kelpaan tänne.

Marja koetti lohdutellaita. Mutta silmä itki iltaisin, eikä sydän aamuisinkaan iloinnut. Kaipasi käsivarsi öisin ystävän kaulaa.

Jos se ei minua ajatellutkaan sitä kosken saarta edemmäksi? Jos se vain otti minut mukaansa sentähden, että sanoin muuten koskeen meneväni? Jos minä hänelle liiksi tunkeuduin? Mutta olisihan saanut käännättää, mistä mielensä teki. Olisi vain sanankaan sanonut. Eihän tarvinnut tänne asti tuoda. Saahan vielä tästäkin palauttaa.

Miksi se silloin repi pois minun lehväni venheen laidan ja varppeen välistä? Miksi oli katseensa silloin niin kyllästynyt? Kuka liekään, mistä minä hänet tiedän? Yhden päivän miestä näin, ja jo mukaansa lähdin.

Ei, ei ... ei se ole semmoinen ... ei ole ... ei ole. Hupsu olen, minä paha ... hän hyvä ... minä ... ei hän, ei!

Kuului askelia. Marja karkasi ovelle. Jo ennenkuin hän oli ehtinyt ulos, oli katunut kaiken.

Vaan se ei ollutkaan Shemeikka. Oli vanha, märkä ukko, joka pudisteli vettä päällyksettömästä turkistaan.

—Täällähän näkyy olevan ihmisiä, sanoi ukko kumartuen ovesta sisään.

—Kuka te olette? Ette ole tämän maan miehiä?

—Mistä sinä sen tiedät?

—Puheestanne kuulen.

—Et sinäkään ole täkäläisiä.

Marja pyysi häntä istumaan ja asetti keittokupin hänen eteensä. He istuivat toinen toisessa päässä pöytää, mitään puhumatta.

—Lähdin katsomaan tätä talvimajaani, sanoi ukko hetken aikaa syötyään.

—Asutteko te täällä talvella?

—Minun on tekemäni tupa, minun sauna.—Lähdin katsomaan, kun olen nähnyt savun nousevan, vaikei ole tullut ennemmin käydyksi.

—Mutta miksette täällä kesääkin asu?

—Tarvitsevat tämän kalapirtikseen ja miksipähän milloinkin. Minä kesäksi siirryn aina tuonne toiselle puolelle järven, siellä on minulla havumaja.

—Kun olisin sen tiennyt, olisin tullut teitä katsomaan.

—Olisihan sopinut tulla.

—Mitä te täällä teette?

—Heidän verkkoukkonaan oleilen.

—Vaan miten olette tänne joutunut?

—Talon kun ensin polttivat, niin sitten toivat minutkin muun tavarani kanssa.

—Kuka sen teki? Joko siitä on kauankin?

—Se vanha Shemeikka, tämän nykyisen isä, ja sen miehet.

—Vaan pääsisitte kai te jo pois, jos tahtoisitte?

—Kävin tuolla kerran takavuosina ... tulín takaisin.

—Vaan minkä tähden?

—Olivat siellä kaikki kotoiset kuolleet, ja täällä saa paremmin kaloja.

—Silläkö te elätte?

—Eipä olekaan mikä eläessä.

—Osaisitteko täältä kotipuoleenne?

—Eiköhän noita taipalia vielä mahtaisi muistaa. Näkyy tänne Ruotsin puolen viimeisimmät vaaratkin kirkkailla ilmoilla.

—Näkykö?

—Tuolta vaaralta näkyy.—Ukko viittasi päällään vaaralle päin.—Kaskisavut kumminkin näkyy.

—Näkykö Rajavaarakin?

—Näkynee tuo sekin.

—Minä olen sieltä sen juurelta.

—Vai sieltä?

—Oletteko käynyt siellä?

—En ole.

—Oletteko käynyt Shemeikassa?

—Käyn siellä verkkoja viemässä, rihmoja tuomassa ja minkäpäähän mitäkin. Kudon niiden verkot, koko kylän.

—Minkälaista siellä on?

—Niin missä?

—Shemeikan talossa.

—Iso on siellä kylä, iso kuin kaupunki,—sanovat, en ole kaupunkia nähnyt. Suurin talo, muista vähän erillään, Shemeikan talo. Ei heillä ole viljelyksiä eikä karjaakaan, jokin lehmä talossaan, Shemeikassa kolme. Kaupalla eletään ja eränkäynnillä ja ryöstöllä ja minkä milläkin vehkeellä. Vaan hyvästi eletään, hyvää syödään, hyvää juodaan, rikkahia ollaan. Poika matkoja tekee, äitinsä kotia hoitaa, naisiaan komentaa.

—Ei elä enää Shemeikan isä?

—Ei elä—paha oli mies, julma, nylkyri. Paljon teki paha miehuutensa päivinä.

—Millainen on emäntä?

—Hyvä eukko, kukkuran työntää tuohisen jauhoja, täyteen leipiä kontin ahtaa, kun kalaa, metsällistä vien, niin ettei kielekkeet kiinni kuonnu.

—Millainen on poikansa?

—Tiennethän tuon paremmin kuin minä, koska kerran kerallaan tulit.

—Teistähän minä saankin toverin talveksi?

—Etkö menekään kylään?

—En tiedä.

—Ei heistä ole kukaan tänne talveksi jäänyt.

—Kenestä heistä?

Ukko jätti vastaamatta ja virkkoi:

—Tulin katsomaan, olisiko jo tullut.

—Shemeikkako?

—Niinpä niin, ja olisiko emäntä jotakin lähettänyt.

—Se on teille hyvä?

—Hyvä se on kaikille, on se hyvä sinullekin, et tarvitse pelätä.

—Minä tulen kohta käymään teidän majallanne ... kuinka sinne parhaiten osaa?

—Tuota isoa kuusta kohti kun soudat ... et muuta merkkiä tarvitse.

Ukko lähti soudata laputtelemaan, Marja jäi rannalle, kaiho mieleen.

Seuraavana päivänä, kun souti koskelta majalleen, näki Marja veneen rannassa. Ihastui, vavahti, luuli Shemeikan vihdoinkin tulleen, mutta huoneesta pullahti häntä vastaan kolme naista. Nauraen ja ilakoiden ne riensivät rantaan.

—Siinä hän on! Siinä hän on!—ja kun tulivat luo:—Sinäkö se nyt olet?

—Mitä ne tytöt tarkoittaa? kysyi Marja.

—Sinäkö se nyt olet se meidän uusi emäntä? Sinäkö olet?

—Ketäs te olette?

—Me ollaan Shemeikasta. Lähdettiin katsomaan. Kuultiin, että on tuonut Shemeikka uuden tytön, ei maltettu, emännän on ehkä viimeinkin tuonut. Sinäkö olet?

—Enhän minä tiedä.

—Sinäkö Shemeikan sait?

—Lienenkö saanutkaan, koska ei ole aikoihin näkynyt, ei kuulunut.

—Tullee pian. Meni juhlille toisiin kyliin.—Ai, hänellä on äijä asioita ja äijä ystäviä, ei jouda kauan yhdessä kohden.—Me sill'aikaa tänne.—Emäntä lähetti.—Sano kuka olet? Mistä olet?—Miten sinut vei?—Väkisinkö vei, vai mielelläsikö lähdit?

Ei saanut Marja sananvuoroa, toistensa kilvalla kysyivät:

—Vai että semmoinen olet!—Hyvän näköinen olet. Pelättin jo, millainen lienet, kun ei sinusta mitään selvää äidilleenkään antanut. Vaan olet hyvä meille, varmaan olet hyvä meille?

—Oletteko te sen piikoja? Kaikki kolme katsahtivat toisiinsa ja purskahtivat nauramaan.

—Sano Anja.

—Ollaan me—nyt.

—Vaikka ei olekaan aina oltu.

Olivat hetken aikaa ääneti: katselivat Marjaa ja Marja heitä.

—Voi, kuinka on toivottu uuta emäntää, alkoi Anja taas puhua, hentoinen, herttainen tyttö—hyvä entinenkin, mutta nuori ja iloinen aina parempi. Ai, siellä on suuri talo, meitä on monta, me sinua käsillämme kannamme, teemme, mitä käsket, kun tyytynet siihen, mitä taidamme. Vanha itsekin sinulle mielellään emannuuden antaa, kun sinut näkee. Olet emännän näköinen, olet osaavan näköinen, kätesi tekevät, siksi kai sinut Shemeikka ottikin. Heti vanha sinulle avaimet antaa. Sanoi: »Menkää, katsokaa, millaisen on tuonut, tulkaa pian takaisin kertomaan, olisi mieleni hyvä, jos olisi Shemeikka viimein mieleisensä löytänyt.» Sano, haasta...

—Vaan enhän saa sananvuoroa, nauroi Marja.—Mistä minun pitäisi haastaa?

—Haasta, kuka olet, onko iso taattosi koti—mikä nimesi?

—Marja on nimeni.

—Ai, Marja, kaunispa on nimesi—ai, kuinka sinulla on totiset silmät ... ja pitkä olet ja solakka olet—pulska olet ... semmoista Shemeikka on aina halunnut, vaan ei ole omilta mailtaan löytänyt. Olet, niinkuin kehui... »Ette ole mitään hänen rinnallaan», sanoi. Eikä me ollakaan eikä tahdotakaan olla.

—Mutta anna nyt *hänen* haastaa!

—Haasta, Marja.

—Mitä ma sitten haastan?

—Sano sukusi.

—Ei ole sukua minulla.

—Ai, orpo olet?—Eikä kotia?

—Koti oli.

—Ei ole enää? Polttiko kotisi?

—Ei polttanut, vaan kun kerran siitä lähdin, niin ei ole enää kotini.

—Lähdit mielelläsi?

—Sieltä aina ikävöin.

—Oliko iso kotisi?

—Oli tavallinen, lehmiä viisi ja hevonen.

—Ja semmoisesta lähdit?

—Hennoit mielelläsi heittää?

—Mitä maammosi? mitä taattosi?

—Eihän sillä maammosia eikä taattoa, kun on orpo!

—Sinäkö sitten yksin haltijana talossasi? Lieneehän sinulla toki veikko?

—Ei ole ollut veikkoa, vaan mies oli, paljon vanhempi minua, koommin isä.

—Leski olet?

—En.

—Miehesi elää?

—Eloon jäi.

Naiset jäykistyivät jäykistymistään hämmästyksestä, eteenpäin kumarissa Marjaan tuijottaen, ensin saamatta sanaa suustaan. Sitten:

—Sinulla on mies elossa?

—Et olekaan tyttö?

—Hyhyy.

Ne vihelsivät jokainen. Sitten menivät totisiksi, melkein murheellisiksi.

—Ei tuonutkaan vielä emäntää Shemeikka. Voi—voi!

—Kesätytön vain toikin.

—Niinkuin aina ennenkin.

—Ei meidän pappi toisen vaimoon vihi.—Ei vihi, ei vihi.

—Eikä vihkimättömälle vanha milloinkaan avaimiaan anna. Johan nyt.

—Ei anna, ei anna.

—Tekee sinusta sen minkä meistäkin, orjattaren vain.

—Niinkuin teistäkin?

—Tähän meidät ensin toi, kunkin kerrallaan, kesän piteli, sitten syksyllä äidilleen orjaksi antoi.

—Vai että sinulla talo ja mies—oma talo, oma mies, oma talo, täysilehmäinen—ja tänne orjaksi tulit? Olipa sinua!

Ne heiluttivat päivitellen ruumistaan. Anjan silmä kyyneltyi:

—Voi Shemeikka parkaa! Eikö vieläkään omaansa löytänyt? Olihan meitä sillä jo tämmöisiä tyttöjä.

—Talo täynnä!

—Talo täynnä meitä! Olisipa nyt sen oikean löytänyt, olisi uusi elämä Shemeikassa alkanut. Kotona olisi pysynyt, ei talvikausia markkinasta markkinaan, ei kesäkautta praasnikasta praasnikkaan.

—Onko teitä siellä monta?

—On meitä kuinka monta lieneekään—viisi.

—Sinä kuudenneksi.

—Minä en tule sinne koskaan! oikaisihe Marja.

—Et tule? Tulet, tulet! Etpähän muuannekaan minne. Vanha emäntä sinut yhtä hyvänä pitää kuin meidätkin.

Silloin alkoi kuulua järveltä miesten ääniä ja soutua ja airojen kolketta.

—Shemeikka tulee koko savottansa kanssa!

—Joutukaa! Se hylkää meidät miehilleen, jos jäädään!

—Tuoss' on, Ruotsin Marja, eväät ja muut, mitkä äitinsä lähetti—tämä pieni on Kalamatille.

Ne heittivät kaksi konttia lattialle ja riensivät ulos, pois tuvan taitse, ennenkuin tulijat ehtivät pihaan.

IX.

Rannasta kuului miesten ääniä, naurua, rähinää, riitelyä ja sitten taas naurua. Shemeikka näkyi nousevan pihaan, muut sitten jälempänä. Marja istui tuvan perällä, menemättä vastaan.

—Hei, Marja, hei! kuului Shemeikka huutavan. Missä on emäntä?

Hän kiipesi vähän vaivaloisesti kynnyksen yli.

—Ka, täällähän se! Mikset tule vastaan? Mitä kontteja ne on nuo?

Sen silmät olivat himmeät, polvet tavallista lengommat.

—En tiedä, sanoi Marja, pyrkien ohi ja ulos.—Entiset tyttösi toivat.

—Sitten niissä on eväitä meille. No, nyt ei hätää mitään. Täällä on ruokia ja täällä on juomia, Shemeikan tyttöjen tuomia! Tulkaa sisään, pojat! Tulkaa katsomaan, täällä se on!

Hän kävi Marjaa kaulaan eikä päästänyt häntä pakenemaan. Nuoria miehiä seisoi puoliympyrä oven edessä. Marja taisteli hurjasti.

Marja taisteli turhaan irti päästäkseen.

—Se on nostettava! Se on nostettava, uusi tyttösi!

—Nostakaa! Nostakaa, pojat, minulle uusi tyttöni!

Marja temmattiin kiinni ja heitettiin ilmaan. Parin heiton perästä hän pääsi ulos piiristä, puskien päänsä muutaman kainalon alitse, ja pakeni tuvan taa. Kaikki haisivat väkeville. Olivat nähtävästi juoneet monta päivää. Heidän kättensä kosketus kuin poltti häntä, oli, niinkuin olisi niistä pitänyt jäädä tahra joka paikkaan, mihin ne olivat tarttuneet. He olivat hänelle vastenmielisiä, vierasrotuisia kuin metsän eläville navettaelukka, kuin peuralle lantalaisen lehmikarja.

Semmoisten syliin se oli hänet työntänyt tervetuliaisikseen!

Shemeikka tuli hänen jälessään.

—Marja! Elähän mene! Nyt pidetään iloa. Onko sinulla ollut ikävä?

—Anna minun olla!

—Ka, enhän päässyt ennen. Onko sauna lämmin?

—On se ollut joka ilta lämmin siitä pitäen, kuin lähdit.

—Enhän päässyt ennen. Elä ole milläsikään. Tule, pane meille pöytään äidin laittamat eväät.

—Osannette panna itsekin.

Shemeikan silmissä välähti:

—Sinun se on tehtävä!

—Vai minun?

—Sinun. Ja saijut keitettävä ja ateria kaikki valmiiksi, sill'aikaa kun me käymme kylpemään.

Se sanoi sen käskevästi kuin orjalleen ja meni. Ja Marja totteli, purki kontin, otti siitä eväät, asetti ne pöydälle, keitti saijut ja jätti pankolle. Kun kuuli miesten tulevan saunasta, nousi hän ja meni tuvan taa, jonne avonaisesta luukusta kuuli kaikki, mitä puhuttiin.

—Minne se tyttösi meni? Miksei se tulekaan saijuja kaatamaan? kuului joku kysyvän.

—Antaa hänen olla, sanoi siihen Shemeikka. Sitä vielä ujostuttaa. Ne on arkoja, ruotsikot.

—Ei ole minusta minkään näköinen tämä tänäinen tyttösi, sanoi toinen.

—On sillä paikat soreat.

—Mutta silmät koleat.

—On sinulla ennen ollut parempia.

—Kuka?

—Anjakin.

Puhuivat, hörisivät väliin jotakin muuta. Sitten sanoi Shemeikka:

—Ja mikä muka tällä on vikana?

—Kuinka vanha jo liekään.

—Ei sen iästä, kun on muuten hyvä.

—Onko hyvä?

—Kun ensi kerran puristi, pelkäsin hengen menevän.

—Minä en raivoista. Minä tahdon hempeän ja hiljaisen.

—Minä tahdon milloin minkin, kuului Shemeikka pala suussa puhuvan. Milloin neitsyen, milloin naisen, milloin tulisen, milloin tyynen. Pian yhteen kyllästyy.

—Onko sinulla milloinkaan ollut yksi edes niin kauan, että olisit ehtinyt kyllästyä?

Shemeikka ei vastannut siihen. Se oli jonkun toisen ääni, joka sanoi:

—Yksi aina kesäссään.

—On toki välistä ollut sama kaksikin kesää, sanoi nyt Shemeikka.

—Montako heitä lienet tässäkin majassa makuuttanut?

—Ei ole tullut ristiä seinään vedetyksi.

—Millä heidät lumonnetkin, mutta aina heitä saat. Lentävät luoksesi kuin pyynpojat piiskulle.

—Laulussa naisen lumot. Ja yksi laulu ainoa naisen lumolaulu: ihanuudesta oman itsensä. Se aina tehoo. Sillä kun hurmasin, uuvutin, hervotonna viereeni vaipui. Sävel vanha, sanat uudet. Terveheksenne, toverit!

—Ottaisit, Shemeikka, kerran yhden vakituisen, niin vakiintuisit viimein itsekin. Mitä tuosta tuommoisesta ainaisesta ajelemisesta? kuului jonkun vanhemman miehen ääni. Keräät heitä kuin romua talosi täyteen. Siihen heidät sitten jätät ympäri pihoja ajelehtimaan etkä tiedä mihin panna.

—Enkö heistä vastaa? Enkö heitä hoida?

—Hoidatpa hoidat.

—Mitäs sitten haastat?

—Vaan liian läheltä tämän otit, melkein naapurista. Onhan vanha ystävä Rajavaaran Juha Karhunen. Hyvän majapaikan pilasit. Mitenkä siitä nyt vasta venheet vedetään? Tästä ne vielä rettelöt ja monet hankaluudet laitakse. Vaan eipähän liene ensimmäinen Shemeikan teoksi. On suuri Karhujen suku, varmaan siitä vainosota syttyy. Olisi hyvä, kun kantaisit kaunokaisen venheeseen ja soutaisit takaisin ja

nostaisit sille rannalle, mistä otit.

—Ja kiittäisit lainasta.

—Ja kysyisit, mitä vuokra maksaa.

—Ihan totta puhuen, vainon vältteeksi tee se.

—Jos vaino nousee, nouskoon, kuului Shemeikka sanovan huolettomasti.
Sittenpä hän saadaan periä myötäjäisetkin.

—Olisiko sillä mitä ottamista?

—Aitta viljaa täysi, karja kuin peuralauma. Ja ukko itse korven raataja kova, äijä vanha kasken kaataja mahdoton!

—Äijäkö? Toisitko hänetkin?

—Oman akkansa myötäjäisinä?

—Ka, miksei?

—Siihen minä ... tuohon käteen! On sinua poikaa, Shemeikka!

—On niitä työmiehiä ennenkin rajan takaa tuotu.

—Voi sinua, Shemeikka!

—Ehkä tulee mielelläänkin, kun saa eukkonsa takaisin.

—Ei vielä saa, ei ennenkuin taas uutiseen päästään.

—Uutiseen! Ai sinua, Shemeikka!

Ne hohottivat, nauroivat toistensa suuhun.

—Marja hoi! Saiju on lopussa! kuului Shemeikka huutavan.

Vaan Marja pakeni tuvan taa metsään, juoksi kuin henkensä kaupalla, kunnes uupui, ja vaipui maahan. Se herjasi, pilkkasi, häpäisi, riisui kuin alasti heidän nähden, humalaistensa, kuin markkinaelukan. Minnekä minä? Minnekä minä pääsen täältä heidän käsistään? Kotiin, minä lähden kotiin! Voi laupias isä taivaan, minne minä olen joutunut! Jos vielä sen tekevät, menevät, polttavat talon ja tuovat Juhan tänne?—Hän kiipesi vaaran rinnettä, yhä ylemmä ja ylemmä, kivikoita, louhikoita, lepikoita. Viimein hän joutui niin korkealle, että alkoi maailma alta siintää. Vielä ylemmäksi tultuaan hän näki kaukaisia vaaroja lännessä. Yksi niistä siellä oli pykäläharjainen, olisikohan kotivaara se? Mutta se siinti huikean kaukana soiden, vesien ja korpien takaa. En minä sinne täältä ikinä osaa enkä jaksaa. Ja jos jaksaisinkin, mitä minä enää siellä—nyt enää?

Hän poistui yhä edemmä, toiselle puolelle vaaran, uupui, istahti ja nukahti viimein itkuunsa.

Oli aamuyö, kun Marja palasi majalle. Näkyivät menneen, koska ei kuulunut ääniä ja heidän venheensä oli poissa rannasta. Kun hän tuli lähemmä, kuului kuorsausta tuvasta. Shemeikka makasi siellä poikkiteloin vuoteessa karsinaluukun alla. Marja veti päänsä pois ja työnsi luukun kiinni. Sitten hän kiersi nurkan ympäri ovelle ja pani senkin kiinni... Panisiko pönkänkin päälle? Sen *voisi* panna niin, ettei sieltä kukaan omin voimin pääsisi ulos. Sen voisi sulkea sinne kuin loukkuun. Sen voisi polttaa sinne kuin hiiren pesäänsä kaskeen. Vaan samassa hän repäisi oven takaisin auki ja riensi rantaan—näitä tämmöisiä kauheita ajatuksia pakoon.

Kalamatti istui ongella kaislikkorannassa. Marja kutsui hänet maihin, haastoi hänelle sydämensä lievikkeeksi kaikki, mitä oli tapahtunut.

—Tiesitte tekin, että sillä on ollut täällä joka kesä uusi tyttö, ettekä mitään puhunut.

—Ethän tuota kysynytkään.

—Mistäs olisin tiennyt sitä kysyä?

—Onhan sillä niitä ollut. On melkein joka kesä aina veres ollut. Joskus tulee jonkun entisen kanssa kahdestikin.

—Ja ne tulevat, vaikka on ollut toisia välissä?

—Ovat hyvillään vain, tytöt, kun pääsevät taas armoihin.

—Ottakaa minut venheeseen ja viekää minut täältä! pyysi Marja kiihkeästi.

—En minä sinua ota. En minä mitenkään uskalla sen kanssa riitaan ruveta. Mene sinä vaan takaisin ja ole hänelle mieliksi, kun herää. Se on sinulle parasta. Niin ovat muutkin tehneet.

—Mutta *minä* en tee!

—Kyllä olisi kuitenkin parasta, että tekisit. Ukko meloi pois. Marja nousi takaisin pihaan.

—Marja! kuului tuvasta. Marketta! Missä sinä olet? Tule! Tulehan jo, Marjueni!

Ääni oli hyväilevä, houkutteleva, niinkuin sen, joka koiraansa kutsuu. Marja ei liikahdanut siitä, missä istui. Vähän päästä ilmaantui Shemeikka oveen.

—Ka, mikset sinä tule! Tule nyt! Minnekä sinä menit? Missä sinä olet ollut?

Marja ei vastannut. Kun Shemeikka tuli häntä kohti, hän nousi. Shemeikka tavoitti häntä.

—Anna minun olla! tiuskaisi Marja.

Shemeikka tavoitti häntä uudelleen, mutta silloin Marja sysäsi häntä niin, että hän horjahti.

—Mi-mitä se nyt on tuommoinen? suuttui Shemeikka ja tarttui häntä ranteeseen.

—Minä kuulin kaikki, mitä puhuitte! Päästä minut! Sinulla on ollut täällä joka kesä uusi tyttö!

—Luulitko ehkä olevasi ensimmäinen?

—Ja ensi kesänäkö tuot taas uuden?

—Luuletko ehkä olevasi viimeinen?

—Miksi minut sitten ollenkaan tänne toit?

—Minäkö toin? Etkös itse pyrkinyt? Etkös itse syliini juossut?

Marjan uhka katkesi. Shemeikka hellitti hänen kätensä, ja hän lyykähti kivelte.

—Minne minä nyt täältä joudun? itki hän.

—Äiti ottaa sinut yhtä hyvästi vastaan, kuin on ottanut kaikki muutkin.

—Minä en ikinä lähde sinne, missä ovat kaikki entisesi, sanoi Marja, ponnahtaen ylös.

—Ei auttane sitten muu, kuin että toimitan sinulle kyydin kotiisi?

—Jako veisi Juhalle sinun lapsesi tuliaisiksi?

—Onko?

—On!

Shemeikka irvisti.

—Sanot hänelle, että se on hänen.

—Sitä en saata sanoa.

—Mikset?

—Siksi, ett'en saata! sanoi Marja yhä enemmän kiihtyen.

—Sano sitten, että se on minun. Ehkä siitä hyvinkin ihastuu. Minä lahjoitan hänelle sen.

—Antaisit hänelle lapsesi sinä—?

—On minulla heitä muillekin antaa, ja olen antanutkin. Olen jonkun antanut pois äitinensäkin.—Elä mene, Marja! Suottahan minä. Ethän tarvitse mennä, jos et tahdo. Teen sinusta emännänkin, jos sattuu. Elä nyt luimistele, niinkuin aikoisit purra. Tule pois, Marja, kyllä minä lapsestasi miehen teen, jos poika

lienee. Juuskoon siellä entisten joukossa—on siellä tanhuvia. Elä nyt, ollaan ystäviä, elä välitä, Marja, kuule, sinä olet minusta parempi kuin kukaan muu—parempi, sorjempi kuin ku...

Hän läheni Marjaa makein, vielä väsynein silmin, samein otsin, punaisin jälkihumala-huulin. Jolloin Marja peräytyi ensin, pysähtyi sitten.

—Et minua enää toista kertaa sillä laulullasi lumoo! Et, lenkosääri, toista kertaa kehu sillä, että sinut hengiltä puristan—etkä *minun* lastani, pässi, katraassasi kuljeta! Anna minun olla!

—Suutu, Marja, suutu vielä vähän, olet sitä sorjempi, kuta vihaisempi olet.

Silloin Marja, muistaen kuulleensa, että päällekyypää oli sydänalaaan iskettävä—Shemeikka parahti ja kirosi, Marja kaatui selälleen ja pyörtyi.

X.

Ei Juha jaksa, ei jaksa aina elää siinä uskossa, että Marja mielellään meni. Silloin hän uskoo, kun päivällä työssä uhmaten raataa, milloin pelloilla, milloin kaskessa, milloin niityn raivuuksa, kun raataa niin, että itseäänkin ihmetyttää työnsä tulos. Mutta sitten uupuu, kyllästyy työhön, ei siedä sitä moniin päiviin nähdäkään, koska se kaadettu puu, se väännetty kivi on siihen kaadettu ja väännetty vihassa Marjaa kohtaan. Silloin muuttaa työmaata, ryhtyy toiseen—uskoo ja on uskomatta. Kai se on totta, koska Kaisa sen näki ja koska Marja oli uhannut; ja ei kai häntä olisi saanut venheeseen väkisin, sen kaatumatta. Ja kun oli minulle tyly. Mutta toisekseen: vaikka olisi minuakin miten vihannut, saattoiko niin ymmärtäväinen ihminen täydessä järjessä jättää talon, joka oli hänen omansa, hänelle rakennettu, oman kotinsa, jota oli ollut itse tekemässä, ja lähteä tietymättömille perille, vieraan, vihollisen, verivihollisen mukaan? Kuinka hän olisi voinut olla niin mieletön? Ei hän voinut mennä mielellään, hänet sittenkin vietiin väkisin.

Mutta saattoihan mennä, saattoihan suutuspäissään mennä, saattoi olla lumottukin, vaan on katunut, on varmaan katunut jo kosken alla, mutta ei ole enää päässyt pakenemaan. Jos lähtikin ensin mielellään, niin väkisin se sen sieltä sitten vei. Hän tulee vielä takaisin, hän itsensä sieltä jotenkuten keinottelee. Sulan aikana se ei sieltä pääse isojen vesien ja koskien takaa. Ovat saattaneet tehdä sen, minkä usein ennen vankeina viemilleen vainovuosina, että ovat silmät ummessa pitkiä taipalia taluttaneet. Vaan talvella heitäkse suksille. Hiihtää yhtä suoraa latua päivänlaskua kohti. Tai on saattanut lähteä koettamaan jo kesälläkin, vaan on eksynyt ja uupunut ja menehtynyt. Tai ovat koirineen takaa ajaneet ja ottaneet kiinni.

Tai ei ole lähtenytäkään. Jos sillä on siellä hyvä olla omassa maassaan. Kai sillä on siellä hyvä olla, eikä tee mielikään kotiinsa. Ikävähän sillä täällä olikin. Eihän sille osattu hupina olla. Vasta kun joku vieras tuli, silloin lauleskeli ja naureskeli ja kepeänä käveli.

Tuli Juhalle taas työn vimma, hän kiipesi vaaralle ja kaatoi puita kuin pajukkoa. Vaaralta näkyivät rannattomat erämaat, siellä täällä jokin vieraan maan vaara. Siellä se on niiden takana jossakin toisen talossa, toisen pihaja kävelee. Oliko mennyt mielellään, oliko väkisin viety—siellä se on. Mutta missä?

Mennyt se on, iäksi mennyt. Ei se lähde, vaikka hänet löytäisinkin. Niin on, kuin äiti sanoi. En *minä* häntä saa väkisin venheeseen, jos ei tule mielellään. Enkä minä heille yksin mitään mahda. Ja vaikkapa saisinkin sen suden tapetuksi ja omani vielä elävänä tapaisin—eihän se ole elukka mikä, koira, jonka kahleissa kylästä kotiin talutat. Et häntä enää itseesi kesytä—enemmän kuin ennenkään. Ja silloin tuli Juhalle taas näännyttävä uupumus, niin että tuskin jaksoi kotiin kävellä, ja hän istui päiväkaudet penkillä pää käsien varassa tai harhaili pihalla avopäin, avojaloin, silmät ilmeettöminä, suu velttona auki.

Tointui siitä taas sen verran, että joulun jälkeen lähti kinkerille, saatavain maksoon rovastille, puolimatkaan kirkolle. Jos saisi siltä jotakin selvyttä, jos se sen sittenkin sattuisi tietämään miten kuten. Kun olisi vain tietänyt, kuinka oli—olipa sitten miten tahansa. Ja vielä kerran lähti Juha asiaansa rovastille puhumaan, joka oli heidät vihkinyt ja toivottanut onnea.

Rovasti istui kylmänä helmikuun tähtiaamuna jyväkuormansa sevillä ja laski kinkeritalon pihasta jäälle, kun tunsu jonkun hyppäävän kannoille.

—Kuka siellä?

—Minähän tässä...

—Ka, Juha.—No, kuinka on asiat? Aioin tuolla jo kysyä, mutta minne lienet kadonnut.

—Täällä odotin.—Entisellään on asiat, sanoi Juha.

—No, se se nyt vasta. Ei ole siis tullut takaisin?

—Eikä taida tullakaan—sanovat mielellään menneen.

Juha haastoi siinä, milloin reen vieressä paarustaen, milloin vähäksi aikaa jalakselle nousten, rovastille, mitä piika oli nähnyt ja mitä äiti sanonut: ettei Marjaa oltu vietykään väkisin, vaan että oli mennyt mielellään.

Juha odotti, että rovasti olisi piiskan varrella hujauttanut ja sanonut: se nyt on akkain juorua, ei se ole mielellään mennyt.

Vaan vanha rovasti ei virkkanut mitään. »Vai mielellään? Vai niinkö onkin asiat?» Ja hän näki heidät vihillä edessään, vanhan miehen ja nuoren naisen, ja muisti miten oli heitä vertaillut toisiinsa ja ajatellut, epäillyt, mutta sitten kuitenkin päättänyt: »Ehkä! Ka, miksei saattaisi olla onneksi heille, koskapa oli ollut meillekin.»

—Kun onneakin toivotitte, läähätti Juha lumessa paarustaen,—niin sitä olen ajatellut, että ettehan olisi, jos ette uskonut, tiennyt—te sen silmistä kyllä näitte, mikä se on.

Rovasti ei oikein ymmärtänyt, mitä Juha tarkoitti.

—Niin minkä?

—Senpä sen, että jos olisitte arvellut, että se saattaa semmoisen tehdä, ette olisi käteen tarttunut—taikka tuota—niin, sitä minä vain, että luuletteko, että se on *saattanut* sen tehdä?—Onpa on, onpa saattanut, kun se oli venakko.

—Jaa, niin, sehän oli venakko.

—Oli. Sieltä oli. Jos sitä sinne verensä veti? Vaan olisiko sen silti tarvinnut—?

—Se voi kyllä olla jo verissäkin semmoinen—en sano, että on, vaan se voi olla.

—Verissäpä verissä. Niinpä niin. Jos se ei kylläkään parempaa osannut.

—Enhän sano, kun en tiedä—arvelin vain!

Juha käveli perässä, ei pitänyt enää kiinnikään—koskapa se *saattoi* olla rovastinkin mielestä, niin kai se myös oli!

—Sitä minä vielä—jos saan puhua.

—Istukaa tähän laidalle.

—Kyllä minä tässäkin—sitä minä, että mitä se Jumala minulle tällä— mitä se oikein niinkuin voipi tarkoittaa—sitä minä, että minkä tähden se minua näin rankaisee?

—Rankaisuksiko se Juha sen itselleen katsoo?

—Voi toki—että kun puree, niinkuin kahdella veitsellä rintaa kiertäisi. Että minkätähden se niin?

—Jos se on sentähden, että rakastit häntä enemmän kuin Jumalaa?

—Ettäkö enemmän—tai ettäkö Jumalaa sentähden vähemmän? Juha melkein kivahti.—Vähemmäkö? Voi, hyvä rovasti, en minä sentähden Jumalaa vähemmän,—koommin niinkuin enemmän!

—Enemmäkö?

—No totta kuin että—kun kiitin ja ylistin ... että kun *semmoisen* onnen minulle annoit, niin nuoren ja hempeän minulle iloksi annoit.

—Totta on, että hempeä vaimo on Herran lahja.

—On se ... joka oli niin lämmin ja hempeä—kun vain tahtoi.

—Ei olisi pitänyt kuitenkaan sitä katsoa ja siitä semmoisesta iloita.

—Vaan minä kun katsoin ja iloitsin. Enkä häpeä sanoa: nyt on sitäkin semmoinen valtava kaipuu.

—Ei ole siinä kuitenkaan vaimon kunnia.

—Vaan missäs?

—Siveässä mielessä ja muussa taidossa.

—Oli se siveäkin—ihan tarpeeksi, liiaksikin. Ja muussakin taidossa taitava—tekevä ihminen.—Kyllä rovasti ymmärtää—on itselläänkin nuori—ei pitäisi minua moittia!

Juha pudottihe pois kannoilta, seiso i yksin aavalla järvellä. Taas oli hänelle tehty vääryyttä. Ei, ei hänelle, vaan Marjalle. Rovastikin uskoi, että se oli mielellään mennyt. Mitä minä lähdinkään sitä sille puhumaan? Mitä minä hänellä sanottamaan, että se on sillä verissä, venakon? Mutta kun se oli se, joka meidät vihki, tarttui käteen ja toivotti onnea. Vaan ei liene, perkele, mielessään toivottanutkaan, vaikka suullaan! Lienee toista salaa ajatellut, toista sanonut. Mistä se sen muka tiesi, että Marja mielellään? Siksikö vain, että on venakko? Äiti sen on sille uskotellut, lienee antanut sille, lahjakontille, jotakin, että minulle niin sanoisi. Vaan Marja ei mennyt mielellään! Väkinen hänet vietiin!

—Marja ei mennyt mielellään, sanoi Juha kotiin tultuaan, yhtäkkiä äitinsä eteen pysähtyen.—Elä sano mitään, elä suutasi avaa. Jos sanot, minä—

—Vai ei se mennyt.

—Ei!

—Sehän on hyvä sitten.

—Hyvä se on. Se on hyvä.

—Rovastiko sen sinulle sanoi?

—Rovasti.

Seuraavina päivinä oli Juha tavallista ahkerammassa toimessa. Ajoi pihaladon heiniä täyteen, pilkkoi puita ja hakkasi ison röykkiön navettahavuja. Eräänä aamuna, kun äiti nousi, oli Juha kadonnut, eikä emäntä saanut suksenladusta selkoa, minnepäin hän oli lähtenyt.

XI.

Marja istuu saunan penkillä, käsin sukkaa kutoen, jalallaan vipukeinua polkien. Seinän takana narskahtaa lumi, joku tunkee luukun ohi, ovi aukeaa ja vanha pyylevä mummo tungeikse sisään.

—Menehän nyt pirttiin syömään, Marja. Minä sill'aikaa lastasi soudatan.

Marja ei virka mitään.

—Siellä olisi ratompi syödäksesi muiden mukana.

—Noutaisin mieluummin ruokani tänne.

—Ka, kyllähän se tuodaankin niinkuin tähänkin asti, Anja tuo ... mutta tulisit nyt kuitenkin. Minkä tähden et tule?

—Johan olen sen sanonut.

—Olet ylpeä yhä, sydämikkö. Vaan elä, hyvä ystävä, noin sydäntäsi hapata. Siinä maitosikin hapatat, ja lapsesi itkee.

—Ei se siitä itke.

—Yöt kaiket uikuttavan kuuluu.

—Isäänsä itkenee, jos itkee.

—Ei kauan itke, kohta tulee Shemeikka.

—Olkoon tulematta koskaan.

—Syyttä häntä moitit, syyttä meille vihojasi viskot. Jos et olisi toisen ollut, olisimme sinusta jo miniän tehneet.

—Mitä tuossa aina siitä haastatte. En ole miniäksi milloinkaan pyrkinyt.

—Mitäs varten sitten mukaansa lähdit?

—Hullu olinkin.

—Eikä sinusta muutenkaan olisi meille ollut. Katsohan, sen on oltava suurta sukua, joka Shemeikkaan emännäksi tuodaan. Se on talosta tyttönä otettava tai isältään isoilla rahoilla ostettava. Tiettyä sukua sen olla pitää, ei saa olla veden tuoma, kosken kantama, rannalta riistetty. Ai, rakkaani, ylen äveriäs sen olla pitää. On itsekin suurta sukua, on taaton puolelta, on maammon. Me ollaan niitä Karjalan kuuluja, sekä sodissa että kaupoissa mainituita. Isäni kun kuoli, sanoi: elä anna pojan halpaa naida. Ja nuori pitää olla Shemeikan hyvä. Vaikka olisitkin muuten kelvannut, olisit ollut liian vanha vakituiseksi. On jo ryppyjä otsassasi, ja suusi ympärystä on kovin katkera. Et niistä itse tiedä, ei niitä vielä lähteessä näe.

—En ole katsellutkaan.

—Sittenpä niistä tiedät sitäkin vähemmän.

—Enkä välitä, vaikka näkisinkin.

—Vielä vanhemmaksi tulet, kun lapsesi imetät. Ei, Shemeikat eivät välitä vanhoista, niillä pitää aina olla nuoria ja aina uusia—niin piti isälläänkin olla.

—Ja se on teistä, niinkuin olla pitää?

—Ei isänsä ensimmäisenä kolmena vuotena kehenkään muuhun koskenut. Olin nuori ja kaunis, olin kuudentoista, kun keikautti rekeensä. Sitten vasta otti kesätyttöjä, kun minä lapsia imetin, ja saihan ottaa—riitti hänestä minullekin.

—Elkää, hyvä emäntä!

—Enhän minä häntä aina tarvinnut. Annoin kernaasti heille, joilla ei ollut omaa. Sitten oli minullekin hyvämpi ja hellempi. Jos tein niinkuin sinä Shemeikalle, niin jätti hän minut niinkuin Shemeikka sinut: ei katsonut päin, ei perin. Vaan kun annoin olla, niinkuin tahtoi, minut kunnioitti, ei heitä milloinkaan viereeni pöytään tuonut. Eivätkä pyrkineetkään, omista kupposistaan tyytyivät karsinassa syömään. Kesätytön täytyy tyytyä siihen, mitä annetaan ja miten annetaan. Orjahan se on, monestikin sodassa saatu. Moni antaa heille huonomman ruuankin, mutta minä annoin aina ennen saman ruuan mitä itsellenikin, ja annan yhäkin vielä. Vaan sinä et kun murjotat. Et hyvää sanaa kiitokseksi sano. Vaikka ties, miten olisi käynyt, jos annoimme sinun sinne kalamajalle äkäytyä. Lienevätkö semmoisia kaikki Ruotsin naiset? Käy nyt syömään, rakkahin, ennenkuin kaikki siellä jäähtyy. Kun syöt ja olet iloinen, niin poikasikin siitä lihoo.—Ka, sehän valvoo! Tutuu!—Ataa! ataa! Tuletko mummolle? Kyllä sinusta vielä laukunkantaja tulee!

Marja heittihe penkille ja purskahti hillittömään, epätoivoiseen itkuun.

—No, nyt se taas! Elä nyt! Mikä sinulla on hätänä? Sano, puuttuuko sinulta mitään? En minä jaksa tuota tuommoista nähdä. Mitä sinä tänne lähditkään, kun vielä kuuluit mielelläsi lähteneen! Voi onnetonta, kuinka itkee! No, jo minä jotakin ... en minä kestä kuulla. Ole sitten Herran nimessä täällä, missä olet, minä laitan Anjan tuomaan, mitä tarvitset.

Eukko riensi pois, Marja rauhoittui vähitellen, antoi lapselleen rintaa ja istui sitä soudattamaan.

Vai semmoinen sillä oli isäkin, ajatteli hän. Mahtaneeko tulla samanlainen pojastaankin? Ja hän päätti:

—Ei tule!—Eikä tule tästä pojasta sen isänsä renkiä! Minä pidän huolen siitä, ettei tule. Käyköön minun miten tahansa, täytyköön minun joutua minne tahansa, *tänne* me emme jää.

Hän avasi luukun ja siirtyi sen ääreen kutomaan sukkaa. Vanha sauna, jonka hän oli pyytänyt asuakseen, ettei tarvitsisi olla tuparakennuksessa toisten jaloissa, oli muista erillään törmän alla. Talo tupineen, talleineen, navettoineen oli yhdessä ainoassa ryhmässä, saman katon alla ylhäällä penkereellä. Ei se ollutkaan niin komea, kuin miksi Shemeikka oli sitä kehunut; näytti jo vanhalta ja ränstyneeltä. Siellä liikkui väkeä ulos ja sisään, naisia kaikki. Niitä oli tässä talossa ja muissa kanssa kuinka paljon lienee ollutkaan, vanhempia ja nuorempia. Ne ne täällä näkyivät kaikki työt tekevän, sekä omansa että miesten. Ne vetivät kelkalla veden järvestä, heinät ladoista, kuinka kaukana lienevät kiskoneetkaan hankia myöten. Siinä oli sekin Shemeikan puhe heidän hyvistä päivistään. Nyt siellä juuri suurella vaivalla kiskotaan pyykkikorvoa rannasta, kun miehillä on kaikki hevoset mukanaan. Orjia ovat, toiset kai houkuteltuja, toiset väkisin tuotuja. Mutta en *minä* vaan heidän pyykkikorvojaan kisko.

Ovea raotettiin illan hämärtyessä, sisään livahti notkea, hintelo, kapeakasvoinen, kalpea nainen. Hän tuli, harva se ilta, Marjalle seuraa pitämään, vaikkei Marja häntä siihen kehoittanut, joskaan ei poiskaan käsenyt. Sama asia se oli heillä useimmiten puheena. Se istui ja katseli Marjaa, kädet helmassa, silmät hellydestä kosteina.

—Elä ole niin katkera, Marja.

—On kumma, ettet sinä ole, vaikka onhan se sinutkin jättänyt?

—Minä en ole. Minä tyydyn siihen, kun saan olla sen kanssa silloin, kun se tahtoo. Kun ei huoli, olen poissa ja teen sille työtä. Se siitä minua kiittää. Jos kyllästyykin minuun, ja menee muiden luo, niin taas välistä muistaa minutkin ja silloin tulee minun luo.

—Ja sinä olet siitä hyvilläsi ja annat silittää itseäsi kuin koira?

—Olen. Käsivarteni hänen kaulaansa kietaisen, sillä se sanoo, joka kerta silloin sanoo, kun minua vyötäisistä pitää: »Ei ole kenenkään varsi niin hento kuin sinun, Anja, ei kenenkään suudelma niin suloinen kuin sinun.»

—Sen saman se sanoi minullekin.

—Lienee sanonut, vaan ei tarkoittanut, sillä ei ole vartesi niin hento kuin minun.

—Eikä tarvitse ollakaan.

—On turha vaiva kenenkään Shemeikkaa vastaan nurista. Ei sitä mikään estä, kun on mennäkseen, eikä mikään pidätä, kun on tullakseen. Isä telkesi minut luhtiin ja rupesi itse oven eteen maata. Se tuli ja heitti isän aidan yli metsään ja mursi oven.—Voi, voi! Ei ole enää moneen vuoteen välittänyt. Toisia on kalapirtillä pitänyt, toisilla saunansa lämmityttänyt. Mutta antoihan Petrin. Teen siitä hänelle hyvän miehen. Ehkä antaa vielä toisenkin, ehkä vie kerran vielä kalapirtillekin ja saan ottaa pojan mukaani sinne hiekkarannalle piehtaromaan. Jos sinut sinne ottaa, pyydä, että pääsen mukaan piaksesi.

—En ikinä minä enää mene sen kanssa kalapirtille, en vaikka polvillaan minua tuossa rukoilisi.

—Mitäs tuosta, jos karkelopäällä vähän puhuikin tyhmyyksiä. Minä en välitä, vaikka on minua lyönytkin.

—Onko lyönyt?

—Onhan toki, sanoi tyttö silmät säteillen. Vaan sitten suuteli ja itki ja pyysi anteeksi.

—Annoitko?

—Annoin jo ennen, kuin oli pyytänytään.

—Eikö tehnyt mielesi lyödä takaisin?

—Ai ei, ei toki—tiesin: kun lyö, taas katu ja on hyvä. Yhdessä itkettiin ja sitten naurettiin.

Anjaa huudettiin. Hän livahti pois, mutta sanoi tulevansa kohta taas takaisin. Mutta Marja kysyi itseltään uudelleen ja taas uudelleen: Miten saatoin minä antaa sen itseäni sillä tavalla lumota? Mikä meni minuun huumaus sinä sunnuntaipäivänä? Mitä lähdin minä täältä hakemaan? En saanut sitä, mitä lähdin hakemaan, sain sen, mitä en lähtenyt. Tuon tuossa keinussa, ikuisen muiston, niin isänsä näköisen, että on häntä vaikea katsellakseni.—Ja häneltä pääsi toivotus, pääsi, vaikka sitä vastusti, vaikka koetti tukkia siltä tien, pääsi ryöstäytymään rinnasta toivotus: ... jos olisitkin Juhan poika! jos olisit vaikka vaivainen, vaikka minkä näköinen, kunhan olisit Juhan poika! Vaan et ole. Häneltä jo vuosia sitten aittaani telkitsime, tuolle tulijalle lensin syliin kuin lepakko valkeaan vaatteeseen. Tässä olen, siipirikkona, heidän huonoimmassa huoneessaan, orjan osaa odottamassa, minä, joka yhä voisin siellä omassa talossani, yhdessä rakentamassamme, emäntänä käskeä ja hallita, ja Juha noudattaisi pienimmänkin mielitekoni. Nyt siellä anoppi emännöi, minun tiloillani, leivät leipoo, lehmät lypsää ja ruokkii: hänelle ne parsistaan ynäjää; hänelle rukkini hyrrää, hänelle pystyvalkea takasta leimuaa, hänen on leipomansa leivät tuvan pöydällä tuoksumassa. Jok'ikiselle, joka taloon tulee, se ilkkuen kertoo: »Tässä oli, talon sai, hyvän miehen sai, ei ollut olijata, ei pitäjätä ... sanoinhan minä aina, vaan en toki olisi uskonut, että ryssän rekeen lähtee.»—Mitä Juha tehnee, mitä luullee? Ettäkö minut väkisin vietiin? Vaiko, että mielelläni lähdin? Saattaa luulla, että olen hukkunut tai tahallani hukuttautunut? Kunpa sitä luulisi, olisi ehkä helpompi ollaksensa... Soisin, että olisi helpompi ollaksensa.

Anja tuli taas, toi helmassaan piiraiden lämpöisiä. Niinkuin olisi hänen mielensä arvannut, pani Marjan kertomaan entisistä oloistaan.

—Minkälainen se oli, jonka olit ennen?

—Minkäköyläinen? Semmoinenhan oli, paljon vanhempi minua.

—Mutta hyväkö?

—Mistä sinä sen tiedät, että hyvä?

—Kuulen äänestäsi.

—Hyvähän se olikin, liiankin hyvä. Muut minua vieroivat mierolaista, hän hoiteli ja hyvitteli pienestä tytöstä, lienee soudatellutkin. Lähti salolle, otti mukaansa, kaatoi kasken, sanoi: sinulle kaadan. Teki talon, sanoi: sinulle teen.

—Sinulle teki talon?

—Kaikki sanoi minulle tekevänsä.—Marjalla pulppuili itku kurkussa.—
Yhdessä se tehtiin, karja kasvatettiin.

—Ja hänet jätit? Hän rakensi sinulle talon, ja sinä hennoit hänet jättää?

—Kun se oli, raukka, niin vanha ja vääräsääri.

—Vaikka olisi vähän ollutkin.

—En tiedä. Lumottuko lienen ollut. Häntä välistä kuolevaksi toivoin, saadakseni mieleisemmän.

—Jolle olit ainoa?

Omaa liikutustaan kiukustuen tiuskaisi Marja:

—Ainoa? Vaan minunko sitten piti olla sen ainoa ... minunko piti käteni hänen kaulaansa kietoa sentähden, ettei ollut hänellä muita kuin minä? Olisi hänellä minusta nähden saanut olla kuinka monta hyvänsä. Hahhah! Ja jospa pian ottaakin, äitinsä kyllä toimittaa, on ehkä jo toimittanutkin.

—Moitit Shemeikkaa, ettei yhteen tyydy ... nyt en ymmärrä, sanoi Anja.

—Enkä minäkään!

Anja oli vaiti, kummastellen suurin silmin Marjaa, häntä ymmärtämättä. Istui hetken äänetönnä, nauratteli sitten vähän aikaa lasta ja livahti pois yhtä äänettömästi kuin oli tullutkin—niinkuin metsän elävä.

Mutta kun Marja taas jäi yksin, yön pitkän lastaan soudattamaan, tuli katumus kahta voimakkaampana. Miksi minä Juha parkaa taas häpäisin? Miksi sanoin: vääräsääri, vaivainen? Ei se milloinkaan toista ota.— »Jolle olit ainoa?» sanoi—niinpä niin. Jätin sen, jolle olin ainoa, ja heittime sille, jolle en ole mitään. Joka hoiti ja huolehti minua kuin isä lastaan. Joka oli kuin isä orvolle.

Isä? jysähti hänen mieleensä. Isäpä todellakin. Enemmänhän se on ollutkin minulle niinkuin isä. Ja melkein jo tyytynytkin olemaan kuin isä. Eihän se vanha mies enää. Jos pyrkisin hänen luokseen niinkuin isän. Menisin niinkuin erehtynyt tyttö isänsä luo. Pyytäisin anteeksi niinkuin isältä? Jos olisi tuossa edessäni, polvilleen eteensä lankeisin, jälessään laahaisin, itkisin, anoisin anteeksi, tunnustaisin kaikki. Se antaisi anteeksi. Ja Marjasta tuntui ihan varmalta, että se antaa anteeksi—tuntui siltä hämärässä saunassa, lasta rinnallaan pitäessään, tuntui vielä varmemmalta pienokaisen vipukeinussa keveästi hengittäessä, kaikkein varmimmalta, kun hän ulos pistäytyen katseli tuikkivia tähtiä pakastavalla kevättalvi-taivaalla ja kun sieltä tultua hiljaa vuoteelleen nyykähti.—

Anja istuu taas ja puhelee. Anja puhuu aina Shemeikasta. Häntä odotetaan joka päivä tulevaksi. Ei tiedetä, milloin tulee ja missä on, mutta kaikki on valmiina, tulkoon milloin hyvänsä. Kun on syksytalven Ruijat ja Vienat miehineen kiertänyt nahkain ostossa, on kevättalvella tästä kautta jokavuotinen matkansa etelään. Kauan eivät jouda kotona viipymään, päivän pari, enintään viikon. Silloin on juhlat ja suuret karkelot. Silloin kaikki tytöt parhaimpiinsa pukeutuvat.

—Silloin sinäkin, Marja, panet päällesi silkit ja soljet—panethan?

—Ei minulla ole silkkejä eikä solkia.

—On sinulla. Emäntä antaa ne sinulle, niinkuin muillekin tytöille, kaikille samanlaiset.

—Vai kaikille samanlaiset, naurahti Marja.

—Ettei toinen toistaan kadehtisi.

—Kun olen näissä omissani, sitä vähemmän kadehditte.

—Noissako nokisissasiko tulisit kisatupaan?

—*Jos* tulen, tulen näissä.

—Ei saa tuommoisissa kukaan tulla. Siitä Shemeikka kovin pahastuisi. Sinut puetaan ja poikasi kanssa. Kun Shemeikka tuvan peräpenkillä istuu ja tulijaissaijua särpää, silloin sinä ovesta sisään astut, poika käsivarrellasi, ja hänet isänsä syliin lennätät.

—En milloinkaan, en milloinkaan! sanoi Marja, kiihkeästi torjuen, posket leimahtaen.

—Kovin pahastuvat, jos et tee, niinkuin pyytävät.

—En milloinkaan, en milloinkaan minä tätä poikaa sen miehen polvelle laske!

—Mutta minnekäs sinä sen panet?

—Lähden täältä, kotiini vien.

—Ei ne päästä—eivät ne sinulle ainakaan lasta anna. Leppyisit viimeinkin, Marja, ja lepytkin, kun tulee.

—Ei minulle lähtiessään edes hyvästiä heittänyt. Jos tahtonee lapsensa nähdä, tulkoon tänne.

—Kovin olet sydämikkö.

—Niin olen.

Mutta ei Marja saanut mielestään Shemeikkaa, kuinka koettikin. Valvoi vasten tahtoaankin yölläkin, koirien haukunna kuunnellen. Ne milloin yökaudet ulvoivat ylhäällä pihatörmällä, ikäänkuin toivotellen, aavistellen isäntää tulevaksi, milloin täyttä kurkkua haukkuen karkasivat jälle, niinkuin hän jo olisi ollut siellä, riemusaatossa pihaan tuotavana. Silloin Marja milloin hiipi ulos ja kuunteli henkeään pidätellen, milloin siitä itseensä suuttuen heittäytyi vuoteelleen ja veti nahkaset korviinsa, ettei kuulisi mitään eikä tarvitsisi mitään heidän tulostaan tietää. Mutta kun koirat eivät haukkuneet eikä mitään kuulunut, silloin hän sitä enemmän näki. Näki Shemeikan milloin edessään seisovan ja Juhalle nauravan, näki hänen kumartuvan ylitsensä kotiaitan rappusilla, näki solakkana saunasta astuvan, näki taas häntä halaavan, häntä vastaan venheestä juoksevan, näki milloin unessa horroksissa, milloin ilmisissä.

Kerran näki niin selvästi, kuin olisi se siinä ollut: näki ovea avaamassa, työntymässä sisään parta huurussa, sanomassa oven suuhun pysähtyen: »Marja, missä on poika, missä on *meidän* poika?»

Silloin Marja riensi keinun luo, tempasi pojan syliinsä, kannatti häntä kainaloista lauteiden laidalla... Sinä olet Shemeikan, mustasilmä, solakka, sorjasääri ... et ole Juhan, et ole, Jumalan kiitos ... etkä tarvitse olla!

Ja kuta enemmän Marja sitten taas koetti olla odottamatta, sitä enemmän hän odotti. Ja vaikka jo tiesi, ettei koirain haukunna tarvitse mitään merkitä, niin aina hän vavahti, kun ne karkasivat jälle, jostapäin tulivat kaikki, jotka taloon tulivat.

XII.

Haukkuen ja äristen karkasivat koirat taas eräänä aamuna Marjan saunan peräitse jälle. Vaan ilosta ulvahdellen ja kurkut kimeinä ryntäsivät sieltä hetken perästä takaisin. Marja tiesi katsomattakin, että se oli Shemeikka, joka nyt viimeinkin tuli sieltä miehineen. Ei ovea avannut, ei luukkua raottanut.

Hetken kuluttua syöksähti Anja tuulena sisään, heittäen vaatemytyn lattialle.—»Tule, Marja, tule! Ne tulivat nyt! Pane päällesi nämä uudet vatteet!»—huusi hän ja käännähti menemään, mutta palasi taas takaisin, temmaten syliinsä Marjan.—»Se suuteli minuakin! Se halasi minua, ja vyötäisistä puristi! 'Ka, olet lihonut ja pulskistunuut, Anja', sanoi, 'mutta yhtä hento on vartesi kuin ennenkin'. Tule pian, Marja! Tule! Sukaise päällesi puhtaat!»—Nyt syövät miehet, sitten panevat levolle—illalla on karkelot, lähtevät ehkä jo huomenna. Kuule, sen on parta kasvanut, mutta muuten se on niinkuin ennenkin—kuninkaan

poika! Joudu, pian!»

Marja avasi nyytyn. Siinä oli uudet vaatteet hänelle, kirjavat ja koreat, ja lapselle myös. Hän laski ne takaisin nyyttyyn ja sitoi sen kiinni.

Lapsi oli levoton, itki koko päivän eikä huolinut rintaa. Pitkin päivää kuului pihasta ajamista, ääniä ja kellojen kilinää. Hevoset hirmahteli, koirat haukkui. Ei uhallakaan Marja tahtonut siitä mitään tietää. Ei tuotu hänelle ruokaa, eikä sillä väliäkään. Pistäytyessään pimeän tultua ulkona hän näki kaikki paikat valaistuina, tervassoitujia lumessa talon ympärillä ja nurkissa. Kuului laulua, soittoa ja karkelota. Lapsi oli rauhoittunut ja nukkui. Marja painautui turkki korvissa penkille. Mutta kuta enemmän hän koetti olla kuulematta, sitä enemmän hän kuuli, kuta enemmän koetti olla ajttelematta, sitä enemmän hän ajatteli.

Huomenna ne jo lähtevät ... eivät tule takaisin ennenkuin kesällä... Olipa hyvä, että sai Anja parkakin osansa. Kyllä siitä nyt puhetta riittää ... joka tuota kuulla jaksanee.

Hänen kurkkuaan kuivasi. Ei ollut vettä ennen haettua. Hän pistihe ulos, nousi pihaan kaivolle ja täytti astiansa. Yhtäkkiä hänet valtasi uteliaisuus ja uhka. Menen katsomaan, koska on kutsuttu, menen näissä omissa arkisissani, niin näkee, niin saa nähdä ihan semmoisena, kuin olen—entisen kultansa kuninkaanpoika. Astun eteensä keskelle lattiaa ... tässä olen ... tunnetko vielä?

Väkeä tunkeili porstuassa ulos ja sisään. Marja olisi jo peräytynyt, jos olisi päässyt. Täytyi kuitenkin tunkevain tieltä pujahtaa porstuaan. Seinää vasten painautuen hipui hän siinä niin, että pääsi ovensuuhun, josta näki tupaan.

Siellä oli Shemeikka yksin lattialla, kaikki muut kehässä ympärillä. Hän tanssi nuoren naisen ympärillä, ketterän ja pullakan, kierrellen, kaarrellen, ponnahtaen ylös, hihkaisten väliin, sill'aikaa kun tyttö tyynenä, kylmänä ja ylpeänä kierrähteli paikoillaan. Ei tuntenut Marja tyttöä, ei ollut se tästä kylästä, ei vaatteenparsi heikäläistä, mitä lienee ollut. Mahtoi olla joku uusi, ehkä ensikesäiseksi aiottu. Taas nousi Marjassa halu syöstä esiin, temmata tyttöä kädestä ja heittää hänet ulos, hypätä Shemeikan eteen ja huutaa: »Sinulla on lapsi saunassa! Et taida tietää, että sinulla on lapsi saunassa!»

Vaan yhtäkkiä taukosi tanssi kuin kesken katketen siihen, että Shemeikka tarttuen tyttöään kainaloihin nosti hänet korkealle, pyöräytti häntä ilmassa, niin että hameet hulmahtivat orsiin, ja istahutti hänet uunin pankolle, syösten itse ulos viillyttelemään, ihan Marjan ohitse, häntä olkapäähän koskien, sitä huomaamatta.

Samassa alkoi tuvassa kaikkien karkelo. Porstuassa olijat työnsivät Marjaa edellään, mutta hän kähristihe oven pieleen, pysyäkseen ulkona. Anja huomasi hänet siinä.

—Marja! huusi hän. Tule sisään, Marja!

—En minä!

Mutta Anja tarttui häntä käteen ja tahtoi vetää väkisin. Marja riuhtaisihe irti ja pääsi piilottautumaan porstuan pimeimpään nurkkaan. Vaan Anja ei hellittänyt.

—Mikset sinä tahdo tulla sisään? Tule nyt.

—Kun minä en tahdo ... anna minun olla!

—Kuka ei tahdo mitä? kuului Shemeikka ulko-ovessa seisten sanovan.

—Täällä on Marja!

—Anja, anna minun olla.

—Missä se on? kysyi Shemeikka, tarttuen soihtuun, joka paloi ulos ovesta, jättäen porstuan pimeäksi.

—Täällä, täällä!

Shemeikka tuli ja valaisi Marjaa, joka ensin oli painautunut nurkkaan, mutta nyt oikaisihe ja seisoi Shemeikan edessä katsoen häntä uhmaten silmiin. Sitten hän yhtäkkiä löi soihdun hänen kädestään sammuksiin ja karkasi ulos.

Shemeikan silmissä oli ensin ollut utelias ilme, sitten kuin pettynyt ja välinpitämätön, viimein hänen suunsa ympärillä oli värähtänyt niinkuin hän olisi nähnyt jotakin vastenmielistä.

Mutta Marjan silmissä oli Shemeikka ollut komeampi kuin koskaan ennen. Ja kun hän itkuun

parahtaan heittihe saunan penkille pitkäkseen, ei hän tiennyt, itkikö sitä, millaisena hän oli nähnyt Shemeikan, vaiko sitä, millaisena Shemeikka hänet.

Miksi meninkään sinne? Miksi menin sinne näissä nokisissa, ryysyisissä vaatteissani enkä pukeutunut niinkuin muut, vaikka minulla olisi ollut juhlavaatteet niinkuin heilläkin? Ehkä se inhosikin vaatteitani eikä minua? Ehkä tulee vielä tänne? Jos se kuitenkin tulee? Sen täytyy tulla, ainakin lastaan katsomaan, vaikkei tulisikaan minua. Ei vanha emäntä eikä Anja päästä häntä menemään meitä näkemättä.

Hän pisteli päreitä seinänrakoihin ja sytytti ne, avasi uudelleen nyytyn, jonka Anja oli tuonut, kapaloi lapsen emännän antamiin vöihin, ja puki itsensä niihin, jotka emäntä oli hänelle ompeluttanut. Sitten hän istui koko yön odottaen ja vaihtaen uusia päreitä palaneiden sijaan.

Ei hän tiedä itsekään, mitä varten häntä odottaa, mitä aikoo hänelle sanoa. Sen vain, että Shemeikan täytyy tulla, että se ei voi, eikä saa mennä, täällä käymättä.

Kuuluu yhä melua ja iloa ja hoilotusta ylhäältä pihasta, ja välistä hän on kuulevinaan Shemeikan naurun naisten huudahduksien lomasta. Se tulee sitten, kun kaikki ovat menneet. Se tulee aivan varmaan ainakin huomenaamuna ennen lähtöään.

Aamupuoleen yötä Marja nukahti, mutta heräsi yhtäkkiä kavioiden töminään, rekien narinaan, miesten huikkauksiin ja tiukujen kilinään. Jonkun reki rusahti saunan nurkkaan, niin että karsta katkesi päreestä. Meteli kulki ohitse kuin raepilvi, jälle häipyen. Kun Marja avasi luukun, oli jo päivä. Piha oli tyhjä, reet ja hevoset poissa, naiset huiskuttivat sieltä liinojaan niille, jotka täyttä karkua laskettivat jäätä myöten pois.

Se meni! Se ei tullut edes katsomaan, ei tullut katsomaan edes omaa lastaan. Hän riisti pois vaatteet, joihin oli pukeut lapsensa ja itsensä, ja sulloi ne takaisin nyytyyn.

Se ei välitä sinusta, isä lapsestaan, edes sen vertaa, että tulisi katsomaan ja ottaisi syliinsä! Ja olkoon, olkoon! On sinulla raukalla äiti ... on äiti ... tule tänne! Marja pyöri lattialla puoleksi itkien, puoleksi nauraen, lapsi sylissänsä, sitä suudellen ja rintaansa puristaen.

Kuului tulevan joku. Marja tempasi luudan, alkaen lakaista lattiata. Se oli vanha emäntä, joka tuli. Ei ollut kasvoissa samaa mieltelevää ilmettä kuin ennen.

—Eivät kelvanneet vaatteeni Ruotsin rikkaalle, olivat hänestä kai liian huonot, oli kai parempi omissa ryysyissään näyttähille tulla. Viedään sitten pois.

—Saa ne viedä, sanoi Marja, koettaen sanoa sen hiljaisesti ja nöyrästi, toivoen, että emäntä menisi sen enemmittä. Mutta emäntä oli tullut sanomaan jotakin.

—Ne menivät ... se meni nyt...

Marja ei vastannut.

—Eikä tiedä, milloin tulee takaisin. Kauan viipyy matkallaan, paljon on myytävää, monet markkinat on käytävänään, Moskovat, Novgorodit kaikki mitkä lie. Isot oli kuormat, suuret oli saaliit, hyvin oli vedellyt, halvalla oli saanut ... saahan se, onhan se kaupan mies, Shemeikka. Mene tiedä minkä Venäjän pohatan tytön sieltä vielä tuo. »Tuo», sanoin, »Tuo kerran semmoinen, jonka saatat suoraan kotiisi tuoda, elä häntä enää kalasaunallasi jätä!»

—Mitä te siitä minulle kerrotte ... mitä se minuun kuuluu?

—No, elähän nyt. Kävikö edes katsomassakaan?

—Ei iljennyt. Ymmärsi hävetä. Ja hyvä oli. Jos olisi tullut, tuosta olisi saanut.

—Sinäkö, orja, isäntääsi luudalla? Ettet häpeä, senkin ruotsikko!

Vanha emäntä suuttui niin, että hänen täytyi istuutua penkille ja siitä puhua:

—En aikunut sanoa, mutta nyt sanon, vaikken sinua sääliessäni aikunut sanoa. »Käy toki katsomassa Ruotsista ryöstämäsi, ennenkuin lähdet», sanoin. »Käy katsomassa häntä ja lastasi, on sinulla tuolla saunassa sievä poika», sanoin.—»Johan tuon näin», sanoi. »On otsansa rypyssä ja hiusmartonsa näivettynyt, kaula kuivettunut, maha pullistunut»—niin sanoi. »Käyhän kuitenkin», sanoin, »se on sentähden semmoinen, kun on sinua siellä itkenyt»...

—Se oli valhe, minä en ole häntä itkenyt! tiuskaisi Marja.

—»Kyllä se siitä sinulle vielä kaunistuu», sanoin

—En ikinä minä sille...!

—Puolustelin sinua, vaan eipä olisikaan näkynyt pitävän.

—Päästäkää minut pois täältä! huusi Marja.

—Pois—minne?

—Antakaa minulle sukset ja kelkka ja antakaa minun mennä!

—Ja minne sinä menisit?

—Sinne, mistä tulin!

—Talven selkään? Tuskin kuukautisen lapsen kanssa? Lumiselle salolle sen kera nääntymään?

—Vaikka nääntysisimmekin.

—Nyt en kehtaa kuunnella, sanoi emäntä ja nousi loukkaantuneena mennäkseen.—Mennet itse, minne mielesi tekee, mutta poikaa et vie.

—Poika on *minun*.

—Poika on Shemeikan.

—Äitinsä on lapsi, jota isänsä ei omista.

—Mutta meillä on lapsi talon, jossa se syntyy. Ja se on silloin omistettu, kun on tähän otettu. Häpeisit toki. Onpa sinua. Ensin heitäkse sen kaulaan, jättää miehensä ja kotinsa ja kaikki ja lähtee vieraan matkaan. Täällä häntä hoidetaan ja vaalitaan, ja pidettäisiin kuin parasta vierasta. Tämä ei kun äksyttelee ja kiukuttelee. Tuota pitäisi vielä tulla katsomaan ja houkuttelemaan ja hyvittelemään, kun ei välitä edes sen vertaa, että panisi puhdasta päälleen toisten kisoihin. Saa hävetä silmät korvat täyteen koko maailman edessä, että täällä Shemeikan tyttöä ryysyissä pidetään, ehkä vielä nälällä kidutetaan. Vaan sitä kai tahdotkin. Täällä saunassa väkisin värjötteleet, vaikka olisi sijaa muuallakin. Vai vielä pois, että sanottaisiin, että on ajettu Shemeikan tyttö lapsineen taipalen selkään. Heitä kerrassa pois semmoiset tuumat! Puhu vielä kerran suksista ja kelkoista, niin otan lapsesi ja salpaan sinut itsesi telkien taa!

Marja hätkähti, se ehkä tarkoitti totta.

Mutta vanha emäntä oli jo heltynyt omia kovia sanojaan.

—Ka, elähän pahastu, puhui hän, palaten ovelta sisään. Enhän minä sitä sano, ettei sen pitänyt tulla poikaansa katsomaan. Vaan semmoisia ne on Shemeikat, semmoinen oli isänsäkin. Onhan ruokotonta, että sillä pitää olla joka kesä uusi. Nyt alkaa heitä tuoda talvellakin. Mikä lie ollut sekin, näithän sen, jonka kera kisasi koko ajan, muista mitään välittämättä. Mikä lie ollut, ihan ummikko, venakko, Serahviina joku. »Vie sinne, mistä olet tuonutkin», sanoin, »on heistä minulle kylläksi kiusaa ja huolta entisistäkin. Millä minä heidät kaikki elätän?»

—Elähän nyt, Marjueni, kyllähän minä sinusta ja lapsestasi huolen pidän. Katsotaanhan, kunhan kesään eletään. Olsit mieleinen minulle, mieleisempi kuin kukaan heistä ... vaikka onhan Anjakin...

—Elkähän nyt, hyvä emäntä ... enhän minä... Heiltä oli molemmilta päässyt itku.

Eräänä narisevana pakkasaamuna koirat taas olivat karanneet jälle jotakin tulijaa vastaan ja haukuttavansa kanssa ärhennellen ja kiihtymistään kiihtyen saapuneet saunan kohdalle. Ovi aukesi, mutta painautui kiinni samassa. Lapsi oli säikähtänyt rähinää ja parahtanut itkemään.

—Ka, lapsi ... elä itke, en minä päästä koiria, kuului miehen ääni oven takaa.

Tulija kuului häätelevän koiria ja nousevan pihaan. Pihasta kiellettiin koiria, ja ne vaikenivat heti. Marja raotti luukkuu, mutta pauskasi sen samassa kiinni.

—Juha!

Marja oli vaipunut penkille, pyörtymäisillään... Se oli ollut tuossa, oli ovea avannut, oli katsonut tänne sisään. Se oli kuullut lapsen huodon, se oli sitä rauhoittaakseen painanut oven takaisin kiinni eikä tullut sisään... Mitä hän on täällä? Minuako kuulustelemassa? Minuako etsimässä? Ilmaisevatko ne minut?

Silloin se tappaa meidät! Marja hypähti ylös, tempasi lapsensa keinusta, paetakseen jonnekin, oli jo ulkona, mutta syöksähti takaisin, lennätti lapsen takaisin keinuun paetakseen yksin. Hervahti, uupui, pääsemättä paikaltaan, vaipui penkille, saamatta jäsentäkään liikahtamaan.

Saatuahan sen verran voimiaan takaisin, että siihen kykeni, raotti hän luukkuu. Juha seiso pihalla, ympärillään ryhmä naisia. Hän näytti kyselevän, ja naiset vastaavan käsien liikkeillä, niinkuin olisivat sanoneet: emme suinkaan tiedä ... ei täällä vain ole ketään näkynyt... Nyt tulee vanha emäntä ulos ja näyttää pyytävän sisään. Juha epäröi, mutta asettaa sitten suksensa hankeen ja menee sisään.

Marja väijyy siinä, luukusta tuijottaen kuin mättään juureen painautunut riekko, jota kettu kiertää. Milloin se tulee sieltä? Ilmaisevatko ne minut? Neuvovatko ne sen tänne? Nyt tulee Anja...

Anja oli puhaltanut ulos pirtistä ja juoksi rantaan, minkä pääsi.

—Se on täällä ... se on se!

—Tiedän, mitä se tahtoo?

—Mistä sinä tiedät? Näitkö?

—Näin, näin ... mitä se tahtoo? Sanoitteko, että minä olen täällä?

—Emmehän toki ... me arvattiin heti...

—Vaan jos muualla ilmaisevat?

—Ei ne—emäntä pani jo sanan kylään.

—Nyt se tulee!

Juha oli ilmaantunut rappusille, emännän seuraamana. Hän laskeutui niitä alas ja astui raukeana, kumarissa, kontti selässään suksiensa luo. Ei noussut niille, vaan kantoi ne alas jyrkimmästä rantatörmästä, jota ei näkynyt uskaltavan laskea.

—Se lähtee jo, kuiskasi Anja.

—Jos se tulee tänne, sano, että lapsi on sinun ... ja että minut on väkisin viety...

—Ei se tule tänne, jo panee suksia jalkaansa.

He katsoivat molemmat luukun raosta. Jo kauas näki Marja häikäisevässä hankiaispaisteessa joka napin Juhan kuluneessa turkissa, joka ompeleen hänen paikkaisissa kengissään, joka rypyn hänen uupuneissa kasvoissaan. On antanut partansa kasvaa, se on harmaa ja takkuinen. Silmät ovat syvällä päässä, niissä on raukea ilme niinkuin silloin, kun hän päiväkaudet metsää kulettuaan uupuneena ja nälkäisenä tuli kotiin. Niissä on ilme niinkuin kulkijan silmissä, joka ei ole saanut yösjaa eikä tiedä, minne lähtisi, silmien harhaillessa taivaalle ja taivaalta maahan, suu auki. Ei kertaakaan satu hänen silmänsä saunaan, hän ei näytä sitä huomaavankaan, vaikka on pysähtynyt aivan sen eteen...

Hän katsahtaa takaisin taloon, josta on tullut, tarkastaa toisia taloja toisella puolen järven, rykii, lykkää suksensa menemään ja liukuu jäälle.

—Voi, että tuo minua säärittää, kuiskaa Anja. Etsii sinua ontolin silmin kuin kuollutta. Että raatsikin Shemeikka sinut häneltä ryöstää?

—Kunpa olisi ryöstänytkin, vaan kun mielelläni menin ... minä lähden...

Marja puhalsi ovelle. Mutta, kun hän sysäsi sen auki, seiso siinä vanha emäntä, sulkien tien.

XIII.

—Taas se siinä pälyy, sanoi Juhan äiti ylenkatseellisesti rukkinsa takaa.

Juha, joka taas oli istunut ikkunassa, metsän rantaan tähystämässä, vastasi säpsähtäen:

—Enhän minä sitä päly.

—Vaikka se nyt joskus maailmassa tulisikin sieltä, minne niin mielellään meni.

—Lieneekö tuo mielellään mennyt, eihän sitä tiedä, sanoi Juha säyseästi.

— ... niin ei se sieltä ainakaan tässä keväthölseessä tule. Olisi tullut jo hankiaisten aikana, jos on tullakseen.

Hankiaisten aikana, sehän oli ollut Juhankin toivo, hänen viimeinen toivonsa.

—Eipä saata tulla ... eihän se.

Mutta yhtäkkiä tapasi hänet vihansa puuskaus:

—Vaan jos se tulee ja te olette häntä syyttä parjannut...

—Niin mitä?

—Niin, silloin tiedätte, ettette ole talossa yötä yht'aikaa.

—Kyllä lähden, naurahti äiti tyynesti, kehräystään keskeyttämättä.

Kyllä lähden käskemättäkin, jos se kerran tulee.

Äidin varmuus vei Juhalta hänen omansa. Eihän se taida enää tulla eikä tulekaan ... missä lienee, lieneekö elossakaan enää, koska en saanut hänestä siellä vähintäkään vihiä. Jos se sen koskeen upotti, tekosensa tehtyään.

Mutta yhä hän kuitenkin odotti, kun ei muutakaan osannut, odotti pihasalla ollessaan, odotti ulkotöissä. Odotti kevätkalassa, aidanpanossa, kaskenhakkuussa, koko kevään pahimpain tulvainkin aikana. Ei tullut. Mutta kesällä se varmasti tulee. Jos ei tule tänä kesänä niin tulee toisena. Onhan nähty, että sotavuosinakin viedyt tulevat takaisin kymmenien vuosien päästä. Sentähden pitää kaikki olla täällä sitä varten valmiina. Täällä ei saa mikään näyttää siltä, niinkuin olisi ajateltu, ettei se tule. Miksi minä nakkasin sen aitan avaimen järveen? Ja Juha teki tiirikan, ja kesemmällä eräänä pyhänä, kun äitinsä oli kirkolla, hän avasi oven ja sanoi piialle:

—Pitää laittaa Marjan huone siihen kuntoon, missä se oli mennä kesänä.

Tyttö riemastui niin, että vesi kiehahti silmään. Se puhaltausi siitä aittaan, mutta palasi takaisin puolitiestä ja sanoi:

—Isäntä, minä en usko—minä en sitä usko...

—Ettäkö milloinkaan tulee?

—Ei, vaan että meni mielellään.

—Sanoithan itse nähneesi?

—En nähnyt ... en tiedä, lienenkö nähnyt, vaikka luulin...

—Mitä sinä sitten oikein näit?

—Sen näin, että se rannalta tempasi emännän ja että emäntä ei kyllä huutanut apua, mutta mitä se? Saattoihan säikähtää niin, ettei saanut ääneen.

—Vaan eikös ollut uhannut äidille?

—En usko! Sitä ei ollut kukaan kuulemassa. Vaan sen näin, että kun se vieras sinä pyhänä kierteli ja seuraili, niin Marja aina nousi ja lähti pois ... tuostakin aitan rappusilta, kun se lähenteli ja tunkeutui viereen ... sen näin, puhukoon vanha emäntä mitä tahansa.—

Tyttö intoutui yhä enemmän:

—Marja olisi ennemmin antanut vaikka tappaa itsensä. Ja saattaa olla vaikka koskessa, koska ette häntä löytänyt eikä siellä kukaan hänestä tiennyt. Mutta mielellään hän ei mennyt. Ja minkä tähden se semmoinen puhe on pantu minun syykseni, että minä olen sen nähnyt tai sanonut mielellään menneen, joka en ole—kun olen itkenyt kuollakseni!

—Elä nyt, Kaisa, itke, enhän minä ole uskonut.

—Olette tekin, itsekin olette semmoista omasta emännästäenne uskonut.

Vielä suuremmalla varmuudella odotti Juha nyt Marjaa. Kulki niinkuin siinä huumeessa, näki keskellä päivää näkyjä siinä unessaan. Milloin se käveli ilmi elävänä hänen edessään polulla, milloin näytti lypsävän lehmiä tarhassa, milloin kuului huutavan venettä toiselta puolen kosken, suvannon takaa; milloin uskoo Juha hänen jo nukkuvan aitassaan ja raottaa yöllä kotiin tullessaan hiljaa ovea. Se tulee,

tulipahan, milloin tulee, mutta se tulee. Ja tulkoonpa vaikka kymmenen vuoden kuluttua, kunhan tulee. *Koska* häntä odotan eikä hän ole mielestäni mennyt, niin juuri *sentähden* tulee, jos vain elossa lienee... Ja että töissäkin ollessaan, kaskellaan tai järvellä kalassa, heti tietäisi Marjan tulleen, rakensi Juha tuvan taa mäen rinteelle hongikon alle risukasan Kaisan sytytettäväksi, silloin kun Marja oli tullut.

... Hulluttelen, ajatteli hän kuitenkin eräänä päivänä taas istuessaan kaskensa laidassa vaaran rinteellä, josta ties monennen kerran oli tähystellyt kotiin. Ei se tule, Kaisa valehteli minun mielikseni. Tai uskoo sitä, mitä tahtoo uskoa. Ei Marja ole minusta milloinkaan välittänyt. Vaikka ei olisikaan ensin mielellään mennyt, niin ehkä se hänet on siellä vähitellen viehätellyt, niin että viihtyy ja jää. Se on nähty. Mitäpä minusta olisikaan enää, kun ei ole ollut ennenkään, yhä vanhentuneemmasta. Sama kiusa. Olisi itselleenkin parempi, jos ei enää tulisi. Olisin joutanut jäädä sinne ulapalle, pyry-yönä, kun putosin sulaan railoon. Mikä häntä muutamain henkeä pitäneeekin vireillä?

Juha istui kaskensa laidassa. Kun ei enää jaksanut toivoa, oli, niinkuin olisi päästänyt venheensä vesien viedä, jota tähän asti oli pitänyt kiinni. Se meni kuin myötävirrassa ja katosi katoamistaan... Lehto on kaadettu kohta vaaran huipulle asti; pian ei ole enää mitään kaatamista tämän vaaran rinteellä. Onhan tässä jo minulle. Mitä mä enää aherran? Siihen menivät miehen suunnitelmat: ei vaimoa, ei lasta, ei kuin äkäinen, ilkiö äiti ja muu sydämetön suku. Heille tämän raadoin. Kun ei olisi mennyt Marja, niin kerran kuoltuani ja talon saatuaan olisi ottanut uuden miehen ja sille saanut lapsen—niin olisihan raateistani jotakin. Vaan samapa tuokin.

Hän lähti astumaan alas vaaralta. Oli satanut, jalka lipesi liukkaalla tiellä. Joka askeleella koski ronkkoon, joka sen karhun pureman jäleltä aina oli ollut vähän kipeä, ja sen Karjalassa hiihdon jälkeen yhä ärtynyt—

Mutta mitä ne lehmät siellä?

Kellokas tuntui olevan juoksussa alempana notkossa. Kello kuului lyövän kahakäteen niinkuin silloin, kun elukka on kiivaassa kulussa. Väliin mölähtelivät, ei niinkuin jonkun ajamina, vaan niinkuin olisivat itse jotakin edellään ajaneet. Se oli kuin kesälaitumelle päässeiden ilon ammuntaa. Kun ei Juha siitä, missä kulki, nähnyt tielle, siirtyi hän ylemmä, josta näki paikan, mistä notkotie nousi ensin aholle ja siitä sen yli pihaan päin. Yksi lehmistä nousee juuri aholle, pää pystyssä ja häntä korkealla. Se pysähtyy ja katsoo jällelleen. Kohta tulee toinen, täyttä juoksua, ja sen vieressä kellon kantimessa kiikkuen naisihminen. Jälestä tulevat vielä toiset kaksi lehmää, ja nyt ne kulettavat sitä kuin keskessään. Juha ei voi nähdä, kuka se on, kun ne katoavat hetkeksi lepikkoon, tulevat taas esiin ja taas katoavat. Nainen koettaa hädellä niitä, ne tavoittelevat häntä kuin nuollakseen.

Aavistus rinnassaan puhallaikse Juha kaiken, minkä kerkiää, alas notkoon, ei malta seurata tietä, joka kiertää notkon, vaan karkaa suoraan.

Se on Marja, se ei voi olla kukaan muu kuin Marja! Hän on palannut, lehmänsä ovat hänet tunteneet. Aholla löytää hän huivin maasta. Se on Karjalan naisten huiveja. Se on Marja!

Kun hän lähestyy pihaa, näkee hän lehmät tarhassa päät pystyssä ynyämässä aidan yli pihaan. Koira ulakehtelee, vyyhtee pihamaata, tullen näkyviin navettarakennuksen takaa ja sinne taas kadoten. Pyörähtäessään nurkan ympäri Juha näkee Marjan lähestymässä tuvan rappuja. Äiti tulee samassa rapuille, tyhjä lypsinkiulu kädessä, uhkaa sillä ja huutaa:

—Tästä et tule!

Marja peräytyy, horjahtaa ja lyykistyy maahan. Äiti kohottaa uudelleen rainnan. Maailma savuaa Juhan silmissä, hän karjaisee, juoksee luo ja tempaa rainnan äitinsä kädestä ja murskaa sen kappaleiksi pihakiviin. Sitten heittää hän äitinsä menemään pitkin pihamaata. Äiti hyökkää kirkuen takaisin ja aikoo uudelleen käydä Marjan kimppuun:

—Vieläkö sinä ilkesit tulla takaisin, venäläisen lutka?

Vielä kerran heittää Juha hänet pois ja sanoo hengästyneenä ja sammaltaen Marjalle:

—Kä-käy sisään—käyhän sisään...

Marja on noussut ja pakenee tupaan.

Juha aikoo mennä jälestä, mutta ei saa mennyksi. Menee porstuaan, mutta palaa takaisin. Hänen täytyy sanoa äidille, että—ei, hänen täytyy ensin sanoa Marjalle, että ei pidä...

Äiti menee vihasta äyökkäen aittaansa. Juha palaa porstuaan ja rientää pirttiin. Marja on karsinassa penkillä, melkein nurkkaan kyyristyneenä, helmassa nyytty, kädet kasvoilla. Se nyyhkyttää ... tietäähän sen, minkä tähden se itkee. Ja Juha kääntyy takaisin ulos. Se on sanottava heti.

—Jos teette tai sanotte Marjalle mitään...! huutaa hän aitan ovelta.

—Minä sanoin jo!

—Teidän on heti huomenna lähdettävä.

—Minä lähden jo tänä iltana!

—Että saatoitte sillä tavalla ottaa vastaan?

—Minä saatan.

—Le-le-lehmilläkin on...

Juha aikoi sanoa, että lehmilläkin on enemmän sydäntä, mutta ei saanut sitä liikutukseltaan sanotuksi ja kääntyi tupaan.

Marja oli siirtynyt ikkunaan ja katseli siitä ulos, syrjin tupaan, kääntämättä päätään Juhan tullessa.

—Saat olla huoletta ... ei se sinulle enää mitään ... se lähtee jo...

—Ei minun tähteni tarvitse, sanoi Marja raukeasti, tuskin kuuluvasti

—Se lähtee jo.

Juha ei vielä oikein uskaltanut katsella Marjaa. Nyt hän näki hänet. Sen olivat posket ontot, nenänpää oli terävä, rinta painunut, palmikko, joka ennen oli täyteläisenä vyötäisiä tavoitellut, pisti huivin alta esiin hienona kuin pellavavihko. Vaatteet olivat märät, monesta paikasta repaleet.

Juhan päähän jysähti, että sillähän täytyy olla nälkä. Missä on Kaisa?

Kaisa syöksähti samassa sisään:

—Onko emäntä tullut? Missä se on? Sanoinhan minä sen!—Voi, kuinka ovat teitä pahasti pidelleet!

Kaisalta pääsi itku. Mutta Juha tiuskaisi hänelle:

—Mene toimittamaan syömistä!

Samassa hän jo itse nilkuttaa ruokahuoneeseen, saa sieltä käteensä lampaansorkan ja palan leipää ja rientää niiden kanssa tupaan.

—Syöhän nyt, sinulla mahtaa olla nälkä.

—Menisin mieluummin levolle.

—Levolle ... kyllä, kyllä ... mutta minkätähden se ei tuo sitä voita ... eikä maitoa...?

Kaisa oli panemassa voita lautaselle ruokahuoneessa.

—Niin, niin, se on hyvä, ja maitoa kanssa

Juha rupesi ottamaan maitopyttyä hyllyltä.

—Elkää sitä, lypsetään tuoretta ... missä on rainta?

—Se meni rikki. Viehän se voi ... minä lypsän ... vaikka tu-tuoppiin.

—Se on piimässä.

—Minä menen pesemään ... viehän sinä se voi...

Juha riensi kaivolle tuoppia pesemään. Kaisa tuli siihen, otti sen ja hyppäsi aidan yli tarhaan.

—Minä kun olin lehmiä hakemassa, puhui Kaisa, niin kun lehmät ryöstäytyivät kotiin päin ... enkähän minä arvannut, että ne emännän jälestä ... luulin heidän syöpäläisten käsissä ... ai, minä jätin mansikkatuohisen...

—Minnekä sinä sen jätit?

—Tuonnepa portaille...

—Minä vien sen...

Äiti tuli aitasta, oli koonnut tavaransa, paiskasi oven kiinni ja meni hyvästiä sanomatta rantaan, sysäsi venheen vesille ja lähti soutamaan Huutonientä kohti.

Kun Juha tuli tuohisineen tupaan, istui Marja pöydän päässä. Oli murtanut palan leipää ja leikannut viipaleen lihaa, jota koetti purra, mutta näytti siltä, kuin ei olisi saanut niellyksi. Juha jäi seisomaan pankon kulmaukseen saamatta mitään sanotuksi, kun ei Marjakaan sanonut.

—Kaisa tuopi kohta maitoa—tuota, minäpä menen lämmittämään saunan.

—Elähän nyt turhaan itseäsi...

Marjalle tuli yskä niin, että hänen täytyi kääntyä pois pöydästä.

Juha riensi pois, hänen täytyi saada olla liikkeessä, hänen täytyi saada olla yksin. Se jotenkuten arkailee, pelkää, ehkä uskoo, että häntä epäilen, syyttelen. Voi, kuinka on laihtunut ja surkastunut! Missä lie ollut? Mitenkähän lienevät häntä kiusanneet? Ei sanonut mitään, ei silmiin katsonut. Mitä turhia pelännee? Oli raukka, niinkuin olisi pelännyt minuakin. Oli, kuin ei olisi uskaltanut kättäkään antaa. On onneton niinkuin metsän peitosta kotiutunut lammas. Juhan leuat tärisivät hänen latoessaan puita pinosta syliinsä, sitä vaille ett'ei itkuun purskahtanut tulta tuoheen sytyttäessään.—Se pitää kesyttää ja hoitaa entiselleen. Levitän oljet lattialle ja lauteille, korttelin paksult niinkuin joulupahnat, jotta olisi hyvä ollakseen. Laitan Kaisan hautomaan ja hieromaan.

Saatuaan saunan lämpiämään meni Juha noutamaan olkia ladosta. Tullessaan sieltä kupo selässä hän näki Marjan Kaisan seuraamana menevän aittaansa. Ne olivat siellä hetken, sitten Kaisa tuli ulos, ja Marja veti oven kiinni. Kaisa riensi Juhan luo.

—Se pyysi päästä lepäämään—oli niin väsynyt, että tuskin pystyssä pysyi.

—Söikö se?

—Söi se vähän.

—Kaisa, elä vain suinkaan sano, että me—että minä olen uskonut hänen menneen mielellään.

—Enhän toki. Siltä pääsi itku, kun sanoin, että te tahdoitte, että aittansa olisi entisellään.

Juhan valtasi mieletön ilo. Marja on viaton! Hän ei mennyt mielellään, koska kerran palasi!

—Äiti uskoi väärin, ja rovasti uskoi väärin. Ja minäkin—kuinka saatoin minä hänestä semmoista uskoa?

Juha levitti oljet saunan lauteille ja lattialle, teki vastan ja kantoi vedet ja lähti heittämään verkkoja.

Kuta enemmän hän ajatteli Marjaa ja hänen tilaansa, sitä vaikeammaksi kävi hänen olonsa siitä, että oli saattanut hetkeäkään uskoa Marjasta sitä, mitä oli uskonut. Kun tointuu ja jaksaa, niin pyydän häneltä anteeksi, sanon, että minä en sittenkään ole uskonut mitä äiti. En kysy, miten kaikki kävi. Huonosti siellä on käynyt, sen näkee. Mutta sanokoon sen itse. Minä en utele. Minä olen hänelle, niinkuin olisi palannut kyliltä jostakin. Olkoon omassa vallassaan, kertokoon, mitä tahtoo ... tai ei mitään.

Juha käesteli ja palasi vasta iltamyöhällä.

—Missä Marja on? kysyi hän Kaisalta.

—Meni kylvettyään aittaansa.

—Hieroitko, hoitelitko?

—Ei antanut, tahtoi kylpeä itsekseen.

—Pitää liikkua hiljaa, että saa nukkua. Vie lehmät yöksi hakaan, etteivät kellojaan kalkuttele ja ammu.

Juha nukkui yönsä tallin ylisillä, ettei omaan aittaansa mennä ehkä kolinallaan häiritsisi Marjaa. Koetettuaan turhaan saada unta silmiinsä hiipi hän Marjan aitan taa ja kuulosti, korva seinää vasten. Ei kuulunut nukkuvan hengitystä, kerran vain heikko rykäisy ja toisen kerran niinkuin valveilla olevan huokaus.

Marja nukkuu aitassaan. Hän ei enää nuku, mutta ei vielä ole oikein hereillääkään. Hän on Shemeikan talon saunassa, lauteilla, lapsi vieressään olkien päällä. Yhtäkkiä se ei olekaan lapsi, vaan kissan penikka, jonka hän repäisee rinnoiltaan ja nakkaa lattialle. Siellä se on taas lapsi ja makaa lakanallaan kynnyksen alla. Marja ei saa itseään irti, on niinkuin olisi sidottuna käsistään ja jaloistaan lauteisiin. Askeleita tömähtää seinän takana. Luukku avataan, ja joku kuuluu tunkevan siitä päätänsä sisään, mutta Marja ei kuonnu näkemään, kuka se on. Ovi temmataan auki. Shemeikan äiti nostaa jalkansa kynnyksen yli. Marja tahtoo huutaa, ettei saa astua lapsen päälle, mutta ei saa ääntään tulemaan. Silloin se ei olekaan Shemeikan äiti, vaan Juhan. Se ei tulekaan sisään, vaan peräytyy ja huutaa ulos: »Tule katsomaan! Ennen seisoivat sen rinnat kuin täydet siemensäkit, nyt ne retkuvat kuin nuotan perä. Se on tehnyt lapsen!—Ka, tuossahan se onkin!» Se ottaa sen, ja antaa sille, joka on työntänyt päänsä ikkunan luukusta. »Vie se avantoon, Juha, vie avantoon se venäläisen siittämä sikiö!» Marja huutaa: »Elkää viekö minun lastani!» ja herää.

Oliko kukaan kuullut hänen huutonsa? Hän nousee ja raottaa ovea. Ei näy ketään. Koko piha on tyhjä. Marjan päätä pyörryttää, ja hän horjuu takaisin vuoteeseen.

Mitä tästä kaikesta vielä tulee? Saanko minä sen enää milloinkaan tänne?
Saapiko Anja sen tuoduksi tänne? Kuinka minä saatoin sen sinne jättää?
Kun sille ei nyt juuri olisi jotakin tapahtunut?

Se oli Anjan tuuma, ja Shemeikan äiti oli siihen lopulta suostunut. Vaan jos suostuikin vain siksi, että pääsisivät minusta? Jos eivät tuokaan lasta? Eikö olisi parempi, että sanon Juhalle kaikki, kuin että koetan häntä pettää? Sehän puolusti minua äitiäänkin vastaan. Vaikka kyllä kai se jotakin aavistaa ja luulee. Vaan jos mitä uskoo, ei kai olisi puolustanut. Ei, se ei usko, se pitää minua yhtä hyvänä kuin ennen. Mitenkä minä sitten saatan sille puhua? Ei se saata ottaa toisen lasta—joka on omaa lasta aina itselleen toivotellut.—Mahtoiko kukaan kuulla, mitä unissani huusin?

Marja meni horrokseen ja nukkui jonkin aikaa. Sitten hän nousi ja meni tupaan. Siellä oli Kaisa ja luki. Nyt vasta huomasi Marja, että oli sunnuntai—niinkuin silloin, kun hän lähti. Olivat kaikki päivät menneet salolla sekaisin.

—Missä isäntä on?

—Lieneekö pistäytynyt metsään.

Jotakin sanoakseen Marja virkkoi:

—On pantu siihen uusi siltapalkki.

—Kun entinen särkyi, sanoi Kaisa.

—Oliko se jo laho?

—Ei ollut laho, vaan kun isäntä sen särki.

Ja vähitellen Kaisa kertoi, kuinka isäntä vimmastuneena jostakin äidilleen ... niin no, saatanhan sen nyt sanoakin mistä—siitä mitä se sanoi, että olitte muka mennyt mielellänne ... niin siitä vimmastui ja paiskasi hakkurin lattiaan ... oli siitä sitten pitkät ajat kuin höperönä... Voi, kuinka se suri teitä!

Marjan täytyi päästä pois Kaisan tutkivan katseen alta. Hän lähti ulos, käyskenteli paikasta toiseen. Ei se käy, ei siitä tule mitään. Ei se milloinkaan kestä kuulla kaikkea, niinkuin se on. Kun edes osaisin olla sille hyvä. Mutta enhän saanut häntä edes kohti käyneeksi, en edes kättä annetuksi. Minkä tähden minä olen tämmöinen?... Että sittenkin lähdin, etten kuitenkin jäänyt odottamaan Shemeikan tuloa... Jos jollakin tavalla pääsisin tämän elämän alkuun, ainakin siksi aikaa kun tulevat lapsen kanssa tai kun saatan ruveta heitä edes odottamaan. Eivät ne sieltä ainakaan muutamiin viikkoihin vielä tule, jos tulevat milloinkaan. Kun tulisivat, lähtisin täältä heti vaikka kerjäten meren rantaan.

Marja harhaili pihassa ja rannassa ja minkä missäkin, katseli mitään näkemättä, mihinkään silmää kiinnittämättä. Kaikki taisi olla entisellään, ka, tuossahan oli vielä neula, jonka hän viime kesänä oli pistänyt aitan nurkkaan. Mutta se oli kaikki vierasta, niinkuin hän tässä olisi vain ollut läpimatkalla jonnekin. Kun pääsisin täältä, kun olisin *minä* lähtenyt eikä anoppi. Hän loittoni pihasta, laskeusi hakaan, missä kuuli lehmien kellot. Yhtäkkiä seiso i Juha hänen edessään polulla. Eivät ensin osanneet sanoa sanaakaan toisilleen. Sitten sanoi Marja:

—Lähdin katsomaan lehmiä...

Juha virkkoi:

—Olin veräjiä korjaamassa...

Ja sitten he menivät kumpainenkin taholleen.

Se karttaa minua, ajatteli Juha pihaan mennessään. Välttää katsomasta minua silmiin, niinkuin ennenkin. Ei ole vielä kättäkään antanut. Eikähän syyttä minua soimaakaan. Saahan semmoista miestä halveksiakin, joka antaa ryöstetyn vaimonsa olla rosvojen maassa siksi, kunnes se itse sieltä tulee, yksinäinen vaimoihminen vieraalta maalta vihollisten käsistä, läpi korprien ja nevojen. Ja kun tulee, mitenkä otetaan vastaan? Sill'aikaa kun siellä missä surkeudessa eläneekin, sill'aikaa anoppi täällä minun luvallani emännöi ja karkaa sen kimppuun kuin kiljuva peto. Ja Marja saattaa luulla, että minäkin olen uskonut ja ehkä yhä vieläkin uskon samaa, koska olen antanut sen täällä olla koko ajan.

Marja oli hetken päästä palannut. He ovat syöneet kolmisin, Juha, Marja ja Kaisa. Ei ole puhuttu juuri mitään. Syötyä on Kaisa mennyt, Marja on jäänyt tyhjentämään pöytää ja pyyhkimään astioita pankon kullmalla. Juhasta näyttää, että se odottaa jotakin. Nyt se on selvitettävä. Hän on sen jo sanomassa, kun taas peräytyy, kerran toisensa perästä. Viimein hän äänensä tyyneksi pakottaen saa sanotuksi:

—Mi-mitenkä sinä sieltä tänne osasit ... ja ja-jaksoit?

—Kun eksyin milloin, niin etsin, mistä näkyi tämä meidän vaara.

—Tätä kohti kuljit! Se sinulle tien näytti? Kotivaara!

—Se.

Nyt se oli saatava sanotuksi. Mutta jos se siitä loukkaantuu. Jos minä sillä hänen mielensä pahoitan, että siitä puhun... Jos se käy siihen jotenkuten pahasti. Jos on parempi, etten siihen koskekaan. Ehkä se on ymmärtänyt siitä, että heti ajoin äidin pois. Vaan jos se on Kaisalta kuullut, minkätähden minä en lähtenyt, vaikka aioin? Nyt se on pyyhkinyt kupit. Kohta se menee.

—Tein pahasti, kun en tullut apuun...

—Vaan tulithan sinä?

—Mistä sinä sen tiedät?

—Näinhän sinut, kun seisoi saunan seinämällä ... siellä...

—Olitko sinä siellä? Siinä saunassako ... sielläkö?

—Näin tulevasi ja lähteväsi.

—Etkä huutanut?

—En saanut...

—Olivatko sitoneet kapulan suuhusi?

Marja oli ollut selin. Nyt hän kääntyi päin, ja hänen suustaan livahti niin helposti ja rauhallisesti, että hän sitä itsekin ihmetteli:

—Eivät, vaan en uskaltanut, kun olivat uhanneet tappaa, jos kenellekään olinpaikkani ilmaisen. Olisivat tappaneet ainakin sinut, jos tiesivät, kuka olet.

Juha seisoi kuin tyrmistyneenä.

—Siellä olit ... eikä pitänyt tietämäni ... enkä tullut sisään, vaikka jo sen saunan oveakin raotin ... mutta kun siellä oli joku lapsi, joka parahti itkemään.

Marjan mielessä välähti ja hän sanoi nopeasti, kiirehtien:

—Se oli muutaman sen talon orjatyttö lapsi ... minä sitä hoidin, kun sen äiti oli minulle hyvä. Se oli ryöstämällä tuotu taloon.

—Niinkuin sinäkin?

—Niin, kun pitivät sitä pahasti, niin pyrki itkien mukaani lapsineen, kun lähdin. Ota, ota! rukoili.

Marja puhui nopeasti, innostuneesti, tartuttaen sen Juhaan.

—Mikset ottanut?

Silloin Marjalle kihosi vedet silmiin muistellessa, miten Anja häntä lapsen kanssa oli saatellut:

—Jällessäni juoksi, raukka, kangasta pitkin lapsineen.

—Mikset ottanut? kysyi Juha, yhä enemmän liikuttuneena hänkin.

—Eihän se olisi jaksanut sen lapsensa kanssa.

—Kun olisitte vuorotellen sitä kantaneet.

—Olisimmehan, vaan minnekäpä me ... minnekäpä se olisi sen kanssa täällä joutunut, jos olisi jaksettukin—kukapa sen olisi täällä huoneeseensa ottanut?

—Olisi saanut tulla tänne meille. Ei suinkaan häntä nyt toki olisi täältä korpeen ajettu, jos olisi tullutkin.

—Ei tiedä, vaikka olisi anoppi ajanutkin.

—Äitikö? Sillä ei ole täällä enää mitään sanomista! kuohahti Juha.

—Ei tiedä, saattaa se sen kanssa jonkin kerran vielä tullakin.

—Tulkoon vain. Saa olla meillä niin kauan kuin tahtoo, koska oli sinulle hyvä.

—Hyvä se oli.

—Oliko se täältäpäin ryöstetty?

—Kyllä kai se oli sieltä heidän omasta maastaan.

Marja tapaa itsensä nostamasta vettä kaivosta, muistamatta mitä varten oli lähtenyt sitä nostamaan. Kuinka se oli saattanut niin helposti käydä?—Nythän on kaikki sitä myöten valmista! Se ei aavista mitään eikä epäile mitään. Ei milloinkaan se saata ajatella, että minä olen voinut sille *sillä* tavalla valehdella. Kuinka se saattoi niin helposti käydä? Minun *pitää* koettaa olla sille hyvä. Minun pitää palkita sille kaikki paha, minkä olen tehnyt. Kun minä vain voisin olla sille, niinkuin pitäisi. Tuolla se kävelee, niinkuin anoen jotakin, arkana ja pelokkaana, niinkuin ennen puheille pyrkien, enkä minä osannut sille mitään ... en mitään, vaikka olisin kuinka koettanut. Mitä minä sille osaisin, mitä sanoisin?

Juha ei ollut saanut sanotuksi sitä, mitä olisi tahtonut. Mutta hänen täytyy saada se sanotuksi, heti kohta, jo tänä iltana. Ei saa Marja kauemmin kulkea siinä uskossa.

Hän näkee Marjan raukein askelin menevän aittaansa ja siirtyy sinne hetken kuluttua, arasti istahtaen kynnykselle, missä Shemeikka oli viimeksi istunut. Marjalla on ompelus polvellaan. Mitä se ompelee? Nappia paitaan—minunko paitaani? Tuskin tuli, niin jo rupesi ompelemaan nappia paitaani, mikä lähtiessään oli jäänyt kesken.

—Tulinhan minä kyllä, niinkuin sanoit. Mutta olisihan minun pitänyt tulla paljon ennen, hetipaikalla. Ja olisinhan minä tullutkin... Minä olen itseäni soimaillut, ja yhä vielä soimaelen.

—Mitä siitä enää.

—Jos osaisit antaa sen minulle anteeksi—ja erään toisenkin.

—Anteeksi? Minkä? kysyi Marja kummastellen.

—Kun minä—kun minä ensin uskoin, että olit mennyt mielelläsi.

Juha odotti, mutta ei saanut vastausta. Marja painoi päänsä ompelukseen.

—Enhän minä olisi, mutta kun se äiti aina sitä myrkkyyä korviini valoi—sinun pitää antaa se minulle anteeksi, jos vain voit—minä en saa olluksi, jos et anna.

—Eihän siinä nyt mitään, sanoi Marja vältellen.

—On siinä—kun semmoista *saatoin* sinusta luulla, joka—joka—ja kun minä äidille ja taisin muillekin—niillekin tervanpolttajille—että minä tuon uuden sinun sijallesi ja rikkaan enkä enää tuokaan kerjäläistä ... vaikka et ollutkaan vielä kuollut, vaan ainoastaan rajan takana ... ja sille rakennan talon kuin kaupungin porvari ... ja käskin viedä niitä terveisiä ... ilkkuvia sinulle. Nyt tiedät, millainen olen ... semmoista minä sill'aikaa, kun sinä siellä väkisin vietyä ja orjuudessa pidettynä...

Hän oli tullut Marjan luo ja tarttunut hänen käteensä. Hänen täytyi päästää se, liikutus rupesi hyrskäämään rinnassa, uhaten puhjeta, hänen täytyi jättää Marja ja mennä ulos, rientää jonnekin sitä

pakoon. Vaan jo aittain takana täytyi hänen antaa sille valta.

Ei se vielä antanut anteeksi, ei se näyttänyt siltä, kuin olisi antanut. Mutta rangaiskoon vain sillä ... saa minua rangaista millä hyvänsä, kunhan vain sain sen sille sanotuksi ... että tietäisi, millainen olen ... ja nyt tietää.

Marja kuuli Juhan liikutuksen. *Hänkö* pyytää *minulta* anteeksi?... Mutta jos se kerran saa sen tietää, niinkuin se on, niin se menettää joko itsensä tai minut. Se on semmoinen. Pitäisikö minun ilmaista sille kaikki? Kuinka minä saatoin sille vielä sillä tavalla valehdella? Mikä tästä tulee? Miten minun on oltava?

Mutta hän oli niin väsynyt, ettei osannut muuta kuin: en minä nyt jaksa, kävi miten kävi.

XV.

Juha istuu kannon päässä kaskessaan, ylhäällä vaaralla. Koko maailma hänen allaan on usvan peitossa, järvet, korvet, hänen niittyensä ja peltonsa ja talo. Jokin kaukainen vaara vain kohoo kuin aave usvameren sisästä. Siellä täällä nostaa jokin kelohonka latvaansa, kuin hukkuneen jäykistynyttä kouraa, joistakin jäätyneistä kuohuista. Koskea ei näy, mutta sen kohina kuuluu niin läheltä, että luulisi voivansa siihen kirveen heitolla ylettää.

Juhalla on mielensä edessä kuin ammottava tyhjä, jonka pohjaan hän on turhaan koettanut tunkea sen jälkeen, kun Marja tuli. Sieltä kyllä kohoo hänen eteensä Marjan lähtö ja tulo, mutta muu kaikki on kuin sumuista korpea, jonka sisässä asuu vain hänen omain arvailujensa aaveita... Se koetti silloin huikaista häntä niillä ryysyillään ja soljillaan ja sulavilla sanoillaan, vaan Marja heitti pois sen antamat hetaleet ja tuli—kuin varta vasten sitä sille näyttääkseen—selvittelemään verkkoja sinä sunnuntai-iltana. Sitten se juoksi äitiä pakoon kosken rantaan ja sille tielleen se jäi. Siihen asti oli Juha selvillä siitä, mitä oli tapahtunut. Siitä lähtien oli kaikki peitossa siihen asti, kunnes Marja ilmestyi aholle lehmien keskeen. Mikä oli näiden välissä, se oli kuin sumussa. Mutta sen sisässä saattoi olla mitä hyvänsä, miten hirveää tahansa.

Minkätähden se ei puhu mitään? Kun se edes kertoisi, kun se ottaisi sen itse puheeksi, olisi ehkä itselleenkin helpompi. Ne ovat saattaneet häntä siellä kiusata, kiduttaa, ruhjoa, repiä, tehdä mitä tahansa sille ylpeälle, aralle, herkälle, joka värähtää kuin poro, jos häntä vähänkin koskee—mistä minä tiedän, mitä ovat tehneet, kun ei kerro?—vaan koskapa on kuin kymmentä vuotta vanhempi, palmikko karissut, silmän kiilto himmennyt, rinta painunut, otsassa ryppyjä,—uuvuttaneet niin, että näkyvä täytyvän päivilläkin lepäillä ... ja vaikeroi vuoteessaan ja kulkee päivillä kuin unessa. On niin arkiutunut, ett'ei antau puheisiin Kaisankaan kanssa.

Juha palaa joka ilta kaskeltaan sillä päätöksellä, että nyt hän kysyy, nyt panee Marjan kertomaan ja keventämään; mutta aina se jää kysymättä.

Marja istuu eräänä sateisena päivänä—oli usvainen, sateinen ja märkä tämä kesä tuvassa, karsinalasin alla, sukkaa kutoen, pientä lapsen sukkaa. Kysyköön, jos kysyy, sanon: kudon lapselleni. En jaksa sitä salata ... enkä välitä ... saakoon tietää ... saahan se sen kuitenkin. Ajakoon sitten pois, jos tahtoo, lähden takaisin. Tai iskeköön tuolla hakkurilla, jos haluttaa.

Ja Marja kutoi ja tuijotti raukein, hajamielisin silmin eteensä tupaan, jossa Juha suumpana ovea veisteli jotakin. Näki hajanaisia näkyjä, niitä luokseen kutsumatta, niitä luotaan saamatta, vaikka sitä veltosti yritti. Näki Shemeikan selkäkenossa, huoletonna tuossa penkillä pöydän päässä, yllään kirjaeltu paitansa. Näki hänen laukkuaan availemassa ja riiputtelemassa hyppysissään silkkejään ja solkia. Näki hänen kahmaisemassa häntä syliinsä—ja kantamassa maihin. Täytyi nähdä hänet, vaikka torjui sitä pois, saarella kosken alla, heräämässä, lehviä repimässä, kasvoissa kyllästys—mahdoin mennä koskeen, olisi nyt parempi ollakseni. Mutta taas nousi Shemeikka näkyviin semmoisena, kuin oli koskessa venhettä ohjaamassa, parta kahtena tuulessa hulmuten, suu ylpeässä hymyssä, silmät ilakoiden ja ilkkuen. Että se kuitenkin petti, että se kuitenkin saattoi! Eikä tehnyt mieli lastaankaan nähdä... Miksen minä saa siltä rauhaa? Mutta ei hän saanut, ei jaksanut saada näitä muistojaan menemään, toisia enemmän kuin toisiakaan. Ne tulivat kuin elukat metsäniittyyn, jonka aita oli lahonnut ja luhistunut, tulivat ja menivät, lahmasivat ja tallasivat valtoineen, eikä hän jaksanut heitä torjua, ja häntä tympäisi ja raukaisi—yhä sataa, lieneekö Anja jo lähtenyt lapsen kanssa, jos on ollenkaan lähtenyt—minne joutunevat—eivät ne mahda tulla, kun eivät jo ole tulleet.

Voi, Herra Jeesus, mitä tästä tulee, jos ei Anja tuo lasta! Jos ovat lähteneet salolle ja eksyneet? Tai eivät ole ollenkaan lähteneenkään, jos ei tullut Kalamatti toveriksi, vaikka lupasi... Voi, että minä sen sittenkin sinne jätin!

Juha kuuli taas Marjan huokaavan. Näkeehän sen kaikesta, että se jotakin murehtii ja kärsii.—Hän lakkasi veistämästä, istahti ja alkoi vuolla. Viimein hän sai sanotuksi:

—Pitkö se sinua siellä hyvinkin pahasti?

Nyt se alkaa sitä kysellä. Hän oli jo luullut, ettei Juha siihen puutu. Mitä minä sille sanon?

—Missä siellä? Niin, sielläkö?

—Mitenkä se sai sinut venheeseen?

—Mitenkä lie saanut.

—Menitkö tainnoksiin, koska et nostanut päätäsikään? etkä saanut jäsentäkään liikautetuksi?

—Enkö saanut?

—Kaisa sanoi, että makasit hervotonna venheen kokassa. Ei sanonut kuulleen huutoasikaan. Vaan kuinkapa olisi kuulunut koskessa, vaikka olisit huutanutkin?

Onko Kaisa sen nähnyt? Mitä se on nähnyt? vavahti Marja.

—En enää muista, sanoi Marja nopeasti. Vasta kosken alla toinnuin.

Juha oli hetken aikaa vaiti ja mittaili puuta silmillään; sitten hän taas virkkoi, ääni värähtäen:

—Sitoivatko ne sinut siellä?

—Ketkä ne?

—Sepä se, ja ne sen toverit.

—Sitoivatko?

—Venheeseen, niin, tai puuhun tai muuten, ettet pääsisi pakoon?

Marja vastasi ensin:

—Eivät.

Mutta sitten:

—Eihän siellä ollut muita kuin se yksin.

—Arvelin heidän teitä siellä odottaneen.

—Eivät odottaneet.

—Vaan mitenkä se sai sinut yksin hallituksi ... sinne perille asti ... semmoiset taipaleet?

—Minkä tähden se ei olisi saanut—mies naista.

—Niinpä niin,—oli kai semmoisella keinonsa?

Marja ei vastannut. Kuului kolahdus. Marja käännähti katsomaan. Siltä oli pudonnut tekeleensä lattiaan, ja se kumartui sitä ottamaan.

—Se teki sinulle väkivaltaakin? sanoi hän tylästi, liikutustaan peittäääkseen, kumarissaan työtukin takana.

Miksi se kaikkea urkkii? Paraneeko se siitä? Pitäisihän sen arvata se ilmankin. Ja Marja vastasi karsaasti:

—Olisiko se jättänyt sen tekemättä—Hilapan Shemeikka.

Mutta samassa pääsi häneltä parkaisu, siunaus: Juha seiso suorana työtukkinsa ääressä, silmät verillä, käsi kohona ja siinä kirves, ortta hipoen.

—Minä—minä vielä—tapan sen! kähisi hän, ja kirves upposi hamaraansa myöten tukkiin. Hän kiskaisi sitä irti, mutta se ei irtautunut, pölkky seurasi mukana ilmaan ja paukahti alas niin, että koko tupa vavahti ja leipäorsi romahti lattiaan. Juha syöksyi ulos.

Marjan valtasi, säikähdynksen mentyä, tunne kuin riemun, kuin ihastuksen. Sydän kuin liikahti paikaltaan. Olisiko sinussa miestä siihen? Kostamaan Shemeikalle, iskemään kirveesi hänen otsaansa niinkuin tuohon pölkkyyn? Ottamaan häneltä väkisin poikani, jos hän ei sitä muuten anna? Olisiko siihenkin? Olisiko verrallakin verta?

Juha kuului tulevan takaisin, kiivain askelin.

—Sekö—sekö katala rosvo—lenkosääri—teki *sinulle* väkivaltaa?

—Se! kiihoitti Marja.

—Sinulle, joka—joka—kun ei ole ketään semmoista kuin sinä—koko maailmassa.—Sinulle teki—uskalsi?

—Näkyi uskaltavan.

—Tekikö useinkin? karjaisi Juha.

Marja käännähti. Nyt häntä peloitti. Ei koskaan hän ollut nähnyt Juhaa semmoisena, niin kaameana, outona.

—Sano, tekikö usein?

—Ei,—eihän se, sanoi Marja hiljaa, kuin viihdytellen.

—Eikö saanut tehdyksi?

—Elä nyt semmoista kysy.

—Estitkö sen?

—Voi, elä kysele!

—Löitkö sitä, puritko, potkitko?

—Miksi sinä nyt, Juha?

—En—en—enhän minä...

Juha huomasi leivät, jotka olivat vartaastaan vyörineet ympäri lattiaa, ja aikoi ruveta niitä poimimaan. Mutta samassa hän taas:

—Missä se sen teki?

—Missä lie...

—Hetikö, kun lasi maihin, vai joko venheessä?

Marja ei saanut vastatuksi.

—Jos minä sen saan—ja minä saan ... minä saan!

Hän seiso i keskellä lattiaa, kuin karhu kahdella jalalla—kömpelösti kuljettaen käsiään yhteen ja erilleen, niinkuin hamuillen jotakin näkymätöntä, hampaat karskahdellen, seisten samassa paikassa, missä Shemeikka silloin oli kahmaissut kainaloonsa Marjan.

Ja Marja kuin hurmautuneena, tietämättä, tajuamatta, kuin vaaraa väistääkseen siihen syösten, heittäysi hänen rintaansa, puristautui hänen kaulaansa ja parkaisi:

—Voi, hyvä Juha—elä minua tapa!

—Sinuako, sinuako—sopersi Juha. Enhän—enhän minä toki sinua.

—Anna minulle anteeksi, Juha!

—Mitä ... minkätähden?

—Päästä minut!—Anna minun mennä!—Marja pyrki irti Juhasta.

—Minnekä sinä, minkä tähden ... rakas lapsi, kuule!

—Koskeen ... tai minne tahansa.

—Minkä tähden, kuule!

Marja heittäytyi uudelleen Juhan rintaan.

—Minä valehtelin sinulle!

—Mitä sinä valehtelit?

—Se ei ollut toisen se lapsi!

—Mikä lapsi?

Juha ei muistanut, ei tiennyt, ei ajatellut muuta, kuin että Marja ... että Marja oli hänen sylissään, hänen povellaan, vavisten kuin viluinen vuona.

—Se, jonka kuulut itkevän siellä.

Marja purskahti itkuun, lyyhistyi Juhan eteen lattialle, josta Juhan täytyi nostaa hänet penkille, ja siihen retkahti.

—Elähän nyt ... hyvänen aika.

Juha piti toisella kädellään Marjaa kädestä, toisella painoi kömpelösti häntä hytkivään selkään, heltyen, sulaen, taistellen sääliään ja liikutustaan vastaan.

—Aioin neuvotella sen salaa tänne—vaan en minä tahdo sitä enää tänne, vaikkon saisi häntä enää milloinkaan nähdä.

—Saathan ... minkä tähden et saisi...

—Ei ne sitä sieltä anna! Ei se tule, kun ei ole jo tullut! En minä ... saa sitä ... enää koskaan nähdä.

—Saathan—haetaan.

Marja itki yhä, melkein hyrski, nyt sitä, mitä Juha oli sanonut.

—Haetaan, tuodaan se yhdessä.

—Elä, hyvä Juha ... voi ei, ei ... elä sano semmoista!

—Eihän siinä mitään ... ethän sinä sille mitään mahtanut ... sehän vei sinut väkisin ... sehän teki sinulle väkivaltaa.

Marja oli huutamaisillaan: eihän se tehnyt väkivaltaa, mielellänihän minä menin!—niin olisi kaikki ollut sanottuna. Mutta hän sanoi:

—Et sinä kuitenkaan voisi, vaikka sanot—Shemeikan lasta.

—Eihän se ole sen, ei se ole minusta sen enemmän kuin kenenkä hyvänsä.

—Onhan se sen.

—Sehän oli vahinko ... koommin kuin tapaturma ... elä itke, hyvä Marja.

—Tapaturmako?

—Ethän sinä *sille* mitään mahtanut, väkivallalle.

—Kun saavat tietää ... äitisi ja veljesi.

—Ei sitä kukaan saa tietää.

—Ettäkö *sinä* sen omistaisit?

—En suinkaan minä sinua sukuni raadeltavaksi ... ainoata omaani...

Juha ei saanut sanotuksi enempää. Hän taas pelkäsi puhkeavansa johonkin, ei tiennyt iloonko vai itkuun. Jotakin tehdäkseen hän alkoi taas poimia leipiä lattialta ja asettaa niitä vartaaseen. Marja riensi auttamaan, kannattamaan varrasta sen toisesta päästä. Nostaessaan sitä paikoilleen kattoon huomasi Juha, että vitsasrenkaat, joiden varassa se katosta riippui, olivat katkenneet.

—Pannaan tämä tähän pöydälle ... siksi aikaa kun väännän uudet vitsakset.

Marja näki hänen rientävän sateessa avopäin pirtin peräitse hakaan ja siellä veräjän vieressä ryhtyvän vääntämään kierteelle närettä, latvan vimmaisesti huojuessa.

Se ottaa omakseen Shemeikan lapsen, josta oma isä ei ollut tietävinään? Ja *sille* minä valehtelin ja sitä minä yhä vieläkin petän. Enkä minä enää saata sitä sille milloinkaan tunnustaa.—Hän hyökkäili edestakaisin ... ovelle ja pois ... ikkunaan ja pois...

Minä sanon sen sille sittenkin! Ja kun olen sanonut, juoksen koskeen. Tai en sano mitään, vaan juoksen kuitenkin... Jako jätän heille lapsen? Nytkö, kun Juha juuri lupasi ottaa sen omakseen?—En minä nyt voi ... en nyt vielä.

Illalla kuuli Marja Juhan sanovan Kaisalle:

—Huomenna lähemme emännän kanssa rajan taa. Hoida sinä täällä sill'aikaa taloa.

—Hyvänen aika, minkä tähden?

—Emännältä jäi sinne pieni ... ei saanut sitä yksin tuoduksi.

XVI.

Shemeikka loikoo lauteilla lehvien päällä, allaan hursti, ja Anja painelee häntä selkään ja hartioihin, hieroskellen ja hivutellen, huulilla onnekas hymy, silmissä ainaisen ihastuksen ilme... Voi, sinua, oma sokea poikani!

—Annatko, levähdän vähän?

—Levähdä, levähdä, sanoo Shemeikka.

Anja laskeutuu lauteilta ja istahtaa kynnykselle—ei kuitenkaan itse levähtääkseen, vaan antaakseen Shemeikalle tilaisuuden nukahtaa kylvettyään, jos tahtoo.

—Käyn lasta katsomassa ... kohta tulen.

—Käy, käy—

... On äänensä raukea ja mielensä murheinen, rakkaan. Kun saisin hänet iloiseksi, kun tietäisin, miten hänet viihdyttelisin. Joko pyrkinee mielensä pois?

Anja lähti menemään tupaan, katsomaan Marjan lasta. Omansa oli vanhan emännän hoidossa, sitä ei ollut saanutkaan otetuksi tänne, vaikka oli toivonut. Vaan en nuru, en nuru, hyvä on kaikki niinkuin Shemeikka tahtoo...

Mutta kuka on avannut tuvan oven? Olisiko Kalamatti? Joku nainen seisoj selin oveen vipukeinun luona, kumartuneena lapsen yli.

Anjalta menivät yhteen kämmenet, hän hytkähti eteenpäin, levitti kätensä ja lennähti sisään:

—Marja, Marja!—Sinä tulit! Mistä tiesit tänne tulla? Kävitkö Shemeikassa? Sieltäkö neuvoivat?

—Kalamatti oli kosken alla ongella, häneltä kuulin.

—Häneltä kuult. Voi, että tulit! Ylen oli paha mieleni, kun en päässyt. Eihän Shemeikka meitä päästännyt. Tahtoi itse pitää lapsensa—ja minutkin. On oltu täällä melkein siitä asti, kun lähdit. Koko kesä, Marja, koko kesä!

—Eikö se nyt tuonutkaan itselleen uutta tänä kesänä? sanoi Marja venähyttäen huultaan.

—Eihän se onneton. Voi, kurjasti kävi Shemeikan! On heitä ilkeitä ihmisiä maailmassa! Kun jätäppäs, hylkääpäs Shemeikka!

—Sekö talvellinen venakko?

—Sepä se—jätti hänet Novgorodissa vai Moskovassa vai missä lienee hänet jättänyt, kun ensin oli yhdessä eletty ja menetetty kauppavoitot ja kaikki, omat ja muiden. Nylki hänet puhtaaksi paitaa myöten, miesparan, ei jättänyt sen vertaa, millä olisi saanut tuomiset tytöille ostetuksi, ei tuonut meille

solkea, ei nauhan päättä. Kovin kävi se hänen sydämelleen, Shemeikan. Rakas näkyi olleen hänelle, rakas. Kun unessa minua tavoittaa, hänen nimeään huutaa, Serahviinaa. Kovin oli pahoillaan siitäkin, että sinä menit, Marja. Lähti jo koirain kera jälkeesikin, vaikkei enää tavannut. »Kaikki minut pettää, kaikki minut jättää», sanoi.

Marja pyörähti, olkapäitään kohauttaen, ja kumartui lastaan katsomaan.

—Kasvanut on, eikös ole? Herttainen on, eikös ole? Isänsä mielikki.— Ai, kuinka se rakastaa poikaasi, sylissä kantelee, sille sopertelee, sarvesta syöttää: »Ime, ime, maammosi jätti, taatto antaa rintaa Semulle, taattopa antaa.» Täällä on viihtynyt. Ei ole koko kesänä käynyt prasnikoissa, ei kisoissa missään, ei poissa muualla kuin minkä metsällä ja kalassa. »Pitäisi nyt Marjallekin kelpaamani», sanoi. Sinut se olisikin ottanut tänne, jos olisit kotona. Kun ei sinua ollut, minut otti. Menenkö sanomaan heti, vai annanko nukkua?

—En minä tahdo häntä nähdä.

—Etkö? Mikset?

—Lähden heti paikalla.

—Lähdetkö? Minkä tähden? Kun kerran tulit! Ethän menne minun tähteni? Saat hänet minulta. On hänestä jo ollut iloa minulle enemmän, kuin enää osasin toivoakaan.—Anja halasi Marjaa, ja hänen silmänsä pullahtivat kyyneliä täyteen.—Elä mene, ota hänet, pian ehkä jo muutenkin minut jättäisi, lähtee vielä sen venakkonsa jälille—on minusta iloisempaa, jos sinä saat hänet kuin joku muu—rupean vaikka piiaksenne ... annatko sitten tuoda Petrin tänne?—Minä sen kanssa saunassa asun ja teitä palvelen. Vaan menen minä kokonaankin pois, jos tahdot...

—Saat, veikkonen, hänet pitää, sanoi Marja ja kumartui lapsen puoleen. Minä lähden heti, minulla on tuolla toinen, joka odottaa.

—Olet yhä yhtä sydämikkö?

—Olen.

—Vihaat häntä yhä?

—Vihaan.

—Ethän ... en usko ... et voi.—Eikä Marja itsekään uskonut, mitä sanoi. Tupa häilähteli hänen silmissään, niinkuin hän olisi istunut venheen kokassa koskessa. Oliko venakko hylännyt Shemeikan? Oliko Shemeikka kysynyt minua ja lähtenyt jälkeenikin?—Miksi minä en lähtenyt yksin?—Saisinko vielä viimeisen kerran nähdä Shemeikan? Kun pysyisi Juha venheellään, niinkuin lupasi!

—Et sinä saa ... sinä et saa mennä sille sanomaan, sanoi hän kuitenkin.

Vaan Anja on jo livahtanut ulos. Marja otti lapsen ja aikoi lähteä. Mutta sitten hän laski sen takaisin... Heittäköön hyvästinsä lapselleen, jos tahtoo...

Shemeikka on nukkunut lauteille lehvien päälle. On, niinkuin Anja oli hänet siihen jättänyt... Herätänkö vai annanko nukkua? On siihen uupunut, rakas. Tuli uuvuksissaan metsältä kotiin. Siihen hänet saunoitin, hivelin. Siihen nukahti solakka poika, parta posken ja käsivarren välissä. Annanko Marjan mennä lapsineen? Mutta jos pahastuu kovin?—Eikä Anja tiedä, mitä tekisi. Herahtaa kyynel. Oli niin selkeätä äsken kaikki, nyt on niin sekaisin. Mahtoi ottaa lapsensa ja mennä, ennenkuin tulin. Ottakoon ja menköön ... sanon, että joku on sen salaa vienyt... En herätä, lasken lakanan hartioilleen; jos siitä herää, herätköön, jos ei herää, nukkukoon.

Mutta Shemeikka heräsi, kääntyi kylelleen, ojentelihe, haukotteli, huomasi Anjan, teki hänelle tilaa vetäytyen seinemmäksi, veti hänet vierelleen, veltosti, silmät ummessa...

—Sinne tuli vieras, sanoi Anja.

—Kuka nyt?

—Marja.

—Kuka Marja?... Marjako?

—Ruotsin Marja. Se tuli takaisin.

Tuli takaisin! Shemeikka hypähti pystyyn. Tuli sittenkin takaisin!

Vaikka meni vihoissaan?

—Anna, kun kuivaan, ennenkuin menet! sanoi Anja ja pyyhkieli ja kuivaili häntä, sill'aikaa kun Shemeikka puki ylleen.

... Sinne asti meni yksin läpi erämaiden, mutta palasi takaisin! Eikö miellyttäneykään hänen entinen äijänsä? Menikö sittenkin veriin Shemeikan syleily? Täytyipä taipua ylpeän niskan! Tuli, tuli sentään—! Jospa tulet vielä takaisin Venäjänkin tyttö?

Ja hyvästä mielestä hymähdellen hän lähti astumaan tupatietä, mennessään päätellen miten tekee:—avaan sylini ja annan siihen heittäytyä, niinkuin ennen.

Mutta Marja ei pankon nojassa seisten liikahdakaan vastaan, vaikka Shemeikka hetken seisoo avosylin oessa. On totinen, jäykkä, otsa rypyssä. Ei ole näkevinäänkään. Silloin Shemeikka lähemmä tullen näkee pirtin perällä Juhan, rahilla istumassa.

Hätkähtäen hän ensin peräytyy askelen.—Niinkö?—Onko tässä sota vai rauha?—Mutta kun hän huomaa, ettei Juhalla ole asetta, astuu hän askeleensa takaisin ja jää seisomaan ovensuuhun.

—Hei, ka, on vierahia, kaukaisia vierahia! Terveheksenne!

Eivät vastaa, ei Juha eikä Marjakaan.

—Tännekö heillä matka vaiko vielä edemmä?

—Minä tulin ... me tulimme ottamaan poikaa, sanoi Marja.

—Ottamahan? Isäntäkin?

—Tulin, sanoi Juha.

Hämmentyi hieman Shemeikka, seisoi oessa, peremmä tulematta, ulos menemättä, vaieten, nojaten vuoroin toiselle jalalle, vuoroin toiselle, toinen käsi housun kauluksessa, toisella partaansa punoen. Se tulikin siis vain hakemaan lastaan? Ja otti äijänsä avukseen? Ja äijä lähti, laskettiin samat kosket, käytiin ehkä samat saaret ... ja nyt se panee sen kiskomaan takaisin kosket ja suvannot sauvomaan ja selät soutamaan ... ja äijä kiskoo ja soutaa... Märet ja repaleet molemmat, ja murjottavat kuin minulle äkeissään jostakin... Oli Shemeikka ollut monessa hullussa seikassa naistensa kanssa ja heidän miestensä ja lasten, joista ei kukaan tiennyt, kenen ne oikein olivat...

—Tietääkö isäntä—? kysyi hän, hilpeä kutkutus rinnan torvessa.

—Tietää, riensi Marja sanomaan, kuin enempiä torjuen.

Shemeikalta revähti nauru, vastustamaton, hillitön, hampaita välkyttävä, partaa pudistuttava, päätä keikauttava nauru, pidätetty, purskahteleva, muuttuen käsiä polviin pieksäväksi hohotukseksi.

—Mitä sinä naurat? kysyi Juha, silmissä verettyvä, liikkumaton tuijotus. —Mitä sinä naurat? kysyi hän uudelleen, ponnahtaen jakkaralta, jolla istui, mutta laskeutuen samassa taas takaisin.

—Lähdetty kahteen pekkaan—ota veikkonen omasi, äijä paha!—hohohoo!

Anja on ilmaantunut oveen Shemeikan taa, nykäisee häntä hihasta, kuin moittien. Shemeikka käännähtää ja aikoo, yhä nauraen, astua kynnyksen yli.

Silloin parkaisee Anja:

—Varo, Shemeikka!

Mutta Juha on jo, kuin kontuunsa sorkittu ja satutettu ja ärsytetty karhu, karannut pystyyn, pitäen jaloista rahia, jonka päällä oli istunut. Shemeikka pyörähtää päin ja koettaa kädellään torjuen ja vartaloaan taivuttaen suojata päätänsä. Isku sattuu ojennettuun käteen ja käsi rempsahtaa poikki. Shemeikka kaatuu lattialle, karkaa ylös, peräytyy ovensuunurkkaan, nostaen jalkansa uuden iskun eteen. Jalan käy kuin käden, ja hän kaatuu toisen kerran. Marja on temmannut lapsen ja rientänyt ulos. Anja vaikeroi voipuneena poikkiteloin kynnykselle.

Shemeikka retkottaa avuton lattialla, silmät kiinni, viimeistä iskua odottaen. Vaan Juha ei vielä iske. Hän vetää henkeensä, mutta ei tahdo saada, hän on yhtäkkiä niin näännyksissä, niin heikko, ettei saa kättä liikahtamaan. Hänen on, niinkuin kerran oli sudenajossa, kun päiviä hiihdettyään vihdoin, jo ollen ladulle kaatumaisillaan, oli päässyt petoa niin lähelle, että sauvalla sai häneltä selän katkaistuksi,

mutta ei vielä kyennyt ottamaan hengiltä. Sen yläruumis pyrkii vielä pakoon, etujalat pitävät, mutta takajalat ja rento häntä uppoavat yhä syvemmälle lumeen. Se lähättää ja irvistää hampaitaan, selkensä yli häristen.—Et enää pakene, vaan kidu siinä, kidu siinä, joka ainoan hiehoni raatelit, utarensa repelit —jouduitpas kerran kiikkiin sinäkin...!

—Ka, tapa sitten.

—Ennätän minä vielä...

Nyt se on siinä ... eikä tarvinnutkaan apua Juha kostaakseen ... teki yksin tämän, niinkuin on saanut tehdä kaiken muunkin ... ja niinkuin oli miettinyt ja päättänyt kenellekään sanomatta ... saavat kuulla kohta koko pitäjä ja veljet ja tervasissit ... ja tekee, niinkuin ennen tehtiin: tupaan telkee ja panee pönkän päälle ja sytyttää ja siihen polttaa... Irvistä, susi, ikeniäsi, irvistä vielä vähän! ... naura, ka, minkä tähden sinä et enää naurakaan?

Anja oli noussut ja aikoi kynnyksen yli tupaan.

—Pois siitä ulisemasta!—ja takakäteän sysäsi Juha hänet takaisin. Hän tunsu taas voimainsa palajavan.

—Ei luultu Juhan mitään mahtavan, kenkkajalan, vääräsäären ... uskalsit, hävytön, tulla keskellä päivää pihakarsinasta ottamaan—luulit vanhaksi ja vaivaiseksi, Karjalan komea, vaan siinä olet—kierrä nyt kätesi hänen kaulaansa—juokse, juokse nyt jälkeensä, ka, tuossa on ovi, mene, saat mennä! Ota se nyt, ota vielä kerran!

—Voi, minkä teit, raajarikoksi ruhjoit—koko elämäkseen! ruikutti Anja.

—Elä siinä ruikuta ... lyhyeen loppuu!

Juhalla heilui kädessä kirves, jonka oli penkin alta tavannut. Anja kiikkui hänen kainalossaan.

—Elä, hyvä mies, elä tapa ... mitä pahaa hän on sinulle tehnyt?

—Ryösti minulta ainoani...

Shemeikka kohotti yhtäkkiä päätään, ponnistautuen lattialta terveän kätensä varaan.

—Ryöstinkö?

—Ryöstit.

—En minä häntä ryöstänyt.

—Ryöstit, väkisin veit!

—Sanoiko se sinulle, että minä hänet väkisin vein?

—Veit, veit!

—En minä häntä *vienyt*, itse rannassa syliini syöksyi.

Juha kohotti uudelleen kirveensä, mutta Anja heittäytyi Shemeikan suojaksi huutaen:

—Omasta halustaanhan Marja lähti! Shemeikkaa rakasti, täytyi rakastaa jo ensi näkemältään, ja sinua inhosi ja vihasi—itse sanoi! Sinua vihasi ja sinua kuolevaksikin toivoi!

—Toivoiko?—Toivoiko?

Juha syöksähteli edestakaisin lattialla niinkuin juopunut, kirves vielä kädessä retkuen, pöytiin, seiiniin kolahdellen.

—Jos ei olisi mielellään mukaan lähtenyt, olisiko täällä kesäkautta Shemeikan kera—

—Täälläkö?

—Täälläpä täällä, tuossa noilla vuoteilla!

Shemeikka oli päässyt istumaan Anjan avulla, selkä uunin pankkoa vastaan. Siitä hän, kasvot kivusta kiinteinä, mutta huulet ivanaurun irvistyksessä huusi:

—Ei sanonut ketänä ennen halanneensa niinkuin minua—!

—Mahdoit ruhjoa hänet, et Shemeikkaa! huusi Anja säihkyvin silmin, tukka hajallaan Juhan edessä. Minulta ainoani rammaksi ruhjoit, takaapäin iskit, salamuraaja!—Nyt se pyörtyi!

Shemeikka oli retkahtanut kylelleen, katkenneen kätensä päälle, ja mennyt tainnoksiin. Anja koetti häntä nostaa, mutta ei jaksanut. Juhalta oli luisunut kirves kädestä, ja hän seisoi älytönnä keskellä lattiaa.

—En minä saa, vaikeroi Anja, taas kyynelissä.—Miksi herätin hänet, miksi en antanut hänen nukkua? Voi, kun saisin hänet edes vuoteiden päälle tuohon—auta minua! Ka, auta minua sinä!

Ja Juha auttoi Anjaa nostamaan Shemeikkaa peremmälle pirttiä kaislavuoteelle, hän pääpuolesta nostaen, Anjan kannattaessa jaloista.

—Anna tuosta tuo päänalunen.—Juha antoi, ja Anja asetti sen Shemeikan pään alle.

Juha seiso yhä kuin älytönnä.

—Mene nyt ... ka, mene nyt, onneton, sanoi Anja huoaten ja työnsi hänet hartioista ulos.

XVII.

Marja on rannassa venheen luona niemessä, ison kiven kupeessa, kyyryllään kuin piilossa, nukkuva lapsi sylissä, kolkolla rannalla, johon autiolta saarettomalta selältä loiskii kolean luoteisen laine. Harva ruohikko huojahtelee ja rantalepikko sihahtelee milloin hiljemmin, milloin kovemmin. Koski kohisee umpinaisesti lahden pohjasta.

Juha tulee rantaa myöten, kiivaasti, kompastellen väliin. Nähtyään venheen rientää hän sitä kohti. On hirveän näköinen, avopäin, lakki kädessä.

Nyt se minut tappaa—ja tappakoon. Kun ei lasta tappaisi...

Mutta Juhan tullessa lähemmä näkeekin Marja hänen kasvoillaan vain pohjattoman uupumuksen ilmeen. Huoahtaen hän istahtaa kaatuneen puun rungolle, kasvot kalseina, hiukset märkinä, otsa hikeä tippuen, leuka veltosti riippuen.

—Anna minulle anteeksi, jos saatat, sanoo Marja.

—Anteeksi... Sen äänessä on avuton, epätoivoinen raukeus, joka Marjan korvassa kuulostaa niinkuin: mitäpä se siitä enää paranee, jos annankin.

Sitten sanoo Juha, kuin itsekseen, yhä eteensä tuijottaen, ääni yhtä sammuksissa kuin katse:

—Sinua ei vietykään väkisin?

—Ei.

—Ei tehty väkivaltaa?

—Ei.

—Menit mielelläsi?

Marja ei vastannut.

—Mikset sanonut sitä minulle ennen?

—En uskaltanut.

Nyt se sen tunnustaa, kun ei voi eikä tarvitse kieltää.

—Minua kuolevaksi toivoit?

Marja ei saanut vastatuksi. Häntä alkoi tempoa nikotus sydänelästä kurkkuun... Se siis tunnustaa senkin? Olisi kieltänyt edes sen—vaikka olikin totta.

Juha nousi rajusti, työnnähti venheen vesille, niin että aivot ja istuimet romahtelivat ja hyppivät ja hän itse lyykähti polvilleen työntönsä vauhdista.

—Astu venheeseen! käski hän tuimasti. Marjasta näytti, että ilme Juhan silmissä taas oli hurja, julma. Hänen kasvonsa olivat lennähtäneet punaisiksi hiusmartoa myöten. Marjan oli vallannut mieletön

kauhu ja tietämättä, mitä teki, hän huusi:

—En minä tule! Sinä hukutat meidät!

—En minä teitä hukuta ... sanoi Juha hiljaa vaikeroiden kuin kauan sairastanut, kasvot taas velttoina, silmät painuen hetkeksi kiinni.

—Minnekä me lähdetään? kysyi Marja arasti.

—Kotiin päin kai—vai tahdotko jäädä tänne ... sitä hoitamaan?

—En, en, Juha—lähdetään vain—en minä ole sinua kuolevaksi toivonut.

Juha viittasi kädellään, niinkuin: elä sinä ... kyllä minä ... ei se siitä enää parane.

Marja astui venheeseen ja aikoi mennä perään.

—Rupea kokkaan, niin on parempi lapsen kanssa.

Itse asettui hän alahangoille soutamaan. Marja pani lapsen kokkaan ja tarttui airoihin.

—Anna olla, kyllä minä soudan.

Hän käänsi venheen koskea kohti, josta ajautui vaahtopalloja virran mukana. Hän sousti, täytyen pian ponnistaa yhä kovemmin yhä kovenevassa vastavirrassa.

—Jos minä kuitenkin soudan.

—Anna olla.

Mutta häntä raukaisi yhä enemmän, ja hän huohotti kuin umpea vetävä hevonen... Enkö minä enää jaksakaan? Mikä minulta näin voimat vei?... Mitenkä minä nyt saan heidät ylös kaikista koskista ja vastavirroista? Minnekä ne joutuvat, jos minä kesken katkean? Hänen päätään huimasi kuin pyörtyvän. Aivot vastasivat veteen kuin hyhmään, venhe ei näyttänyt liikahuttavan paikaltaan; rannat seisovat, vaikka vesi vilisi taapäin.

—Souda sitten sinäkin.

Marjan avulla päästiin ensimmäisestä nivasta ja tultiin suvantoon, jossa soutu kävi helpommin. Juha luuli soutavansa, mutta aivot läpsähtelivät veteen kuin tottumattomalta, epävuoroon.

... Minä ruhjoin sen raajarikoksi. Minkä tähden minä iskin siltä poikki käden ja jalan? Eihän se ollut sen syy, että toinen lähti mielellään sen matkaan ... saattoi pyrkiäkin... Ei jätä sukunsa häntä kostamatta, Karjalan parasta. Vainot siitä nostetaan... Kiusana minä vain tulen hänelle olemaan tästä lähin niinkuin tähänkin asti. Pelkää, että minä hukutan hänet ja hänen lapsensa. Se tulee sitä yöt päivät vapisemaan... Ei tule enää ehyttä elämästä... Toivoi se, toivoi se minua kuolevaksi. Ja saahan minua toivoakin, joka tämmöisiä teen vimmoissani. Syyttömän ruhjoin, hänen lapsensa isän. Isä kuin isä. Sille sai lapsen, ei minulle, ei kai milloinkaan tahtonutkaan minulle—eipä ei... Mutta saahan se talon...

Venhe kolahti rantaan kosken alla. Marja nousi lapsen kanssa maihin, Juha jäi istumaan tuhdolle kuin siihen unohtuneena, aivot vedessä ... saahan ne talon. Ei suku saa sitä siltä pois, kun sillä on rintapeillinen. Kaisakin sen tietää... Jäi vielä se ylin vaaranlaki kaskeamatta... Ka, kun ahdistaa henkeä... Ei nämä täältä ehkä heimolaisensa taloa hävitä, hyvää käymäpaikkaa... Jaksan minä, jaksan minä heidät ehkä pyhään mennessä sinne soudaa, kunhan tässä vähän huokaan... Vaan jos olisi jäänytkin mieluummin tänne omaansa hoitamaan...

Juha nousi vaivalloisesti, oli kompastua astuessaan maihin, otti hattunsa, käänsi sen nurin ja joi sillä vettä; pani sen nurin päähänsä ja seisoj jonkin aikaa koskea tarkastellen. Sitten alkoi hän hitaasti selvitellä vetoköyttä venheen kokassa.

Marja istui ylempänä rannalla viihdytellen lasta, joka oli alkanut itkeä kääreensä sisässä.

—Mitä se itkee?

—En tiedä ... itkisikö rintaa.

—Anna sille... Ka, anna sille sitten rintaa.

—Enhän minä...

Marja päästeli kuitenkin lapsen huivista, jonka oli kääreäissyt sen ympärille, ja viihdytteli sitä painaen

syliinsä. Lapsi lakkasi itkemästä, hymähti, jokelsi, etsien rintaa suin, sormin, silmin—toisen lapsi, vieras, mustatukka, otsa Marjan, silmät Shemeikan...

Sille sai ... minulle ei ... eipä ei...

Juha oli pyörähtänyt pois, sysännyt venheen vesille, heittänyt nuoran olalleen ja alkanut astella kosken rantaa, vetäen venhettä perässään. Saatuaan sen putouksen päälle suvantoon veti hän venheen rantaan, nousi siihen ja alkoi perässä seisten sauvoa virtaa ylös.

Marja on lähtenyt mukana rantaa pitkin, noustakseen venheeseen suvannossa, ja auttaakseen sauvonnassa. Vaan näkyyhän tuo pääsevän yksinkin. Venhe nousee keveästi kiviä väistellen. Juhan selkä kumartuu ja oikenee yhä kiivaammin, vaikkei enää ole virrasta vastusta, niinkuin pyrki kiireesti pois, pakoon.—Eihän se vain menne ja jättäne meitä tänne? Jos se nyt sen sillä tavalla mietti? Ei, ei—!

Yhtäkkiä näkee Marja venheen pysähtyvän ja kokan ajautuvan korkealle, niinkuin kivelle. Juha painaa sauvoimellaan pohjaan, sysäten takaisin, mutta venhe ei liukahda, kallistuu vähän ja ottaa vettä sisäänsä. Se on nähtävästi kahden kiven pihdissä ja vesi painaa sitä perästä yhä lujemmalle niiden väliin. Nyt menee Juha kokkaan, iskee sauvoimen pohjaan ja koettaa laittaa vasten varovasti kammaten irtauttaa venettä. Sauvoim on tarttunut kiinni johonkin eikä lähde. Juha heittää sen siihen pystyyn ja astuu peremmäksi, horjahtaa, mutta ei kaadu. Menee uudelleen kokkaan, tarttuu taas sauvoimeen ja vääntää sitä rajusti. Se katkeaa, ja Juha hoipertuu tuhdolle, kädessä sauvoimen puolikas. Samassa irtautuu venhe, ja vesi alkaa sitä viedä.

Minkä tähden se ei tartu airoihin? Antaa mennä isoon putoukseen?—Juha! Juha! souda, minkä tähden sinä et souda?—Yhä kiihtyvää vauhtia kiittää venhe syrjittäin kuohuihin. Juha vain istuu paikallaan.—Voi onnetonta, se ei tahdokaan!—Marja juoksee niin lähelle kuin pääsee ja huitoo käsillään. Kun venhe on hänen kohdallaan putouksen jänteessä, heittää Juha, huomattuaan Marjan, sauvoimen pään veteen ja huiskauttaa kuin vastaukseksi kerran kaksi käsiään, niinkuin linnun lentoa matkien, huulilla älytön, ilmeetön hymy, hattu nurin päässä. Samassa kaatuu venhe, ja Juha suistuu putouksesta alas.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JUHA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way

with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties

under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.